

דוח סיכונים לשנת 2015

קישורים לפרקי הדוח

דברי יו"ר הדירקטוריון
דוח הדירקטוריון וההנהלה
הצהרות בקרה פנימית על דיווח כספי
חוות דעת רואה חשבון מבקר
דו"ח כספי מבוקר
פרק ממשל תאגידי, ביקורת פרטים נוספים ונספחים
נתונים נוספים על בסיס הבנק
תיאור המאפיינים של מכשירי ההון הנכללים בהון הפיקוחי

דוח זה כולל מידע נלווה לדוחות הכספיים של הבנק וערוך בהתאם להוראות המפקח על הבנקים הכוללות דרישות גילוי מתוך הנדבך השלישי של באזל ודרישות גילוי נוספות של הוועדה ליציבות פיננסית (ה-FSB).
אתר מגנ"א של רשות ניירות ערך כולל את הדיווחים הבאים: הדוח התקופתי והדוחות הכספיים, הערכת האקטואר הנוגעת לזכויות העובדים בבנק, דוח הסיכונים ומידע פיקוחי נוסף על מכשירי ההון הפיקוחיים שהנפיק הבנק.
בהתאם להוראות המפקח על הבנקים, נכללים הדוחות הכספיים, דוח הסיכונים והמידע הפיקוחי הנוסף על מכשירי ההון הפיקוחיים גם באתר האינטרנט של הבנק:
www.mizrahi-tefahot.co.il < מידע על מזרחי טפחות > קשרי משקיעים < דוחות כספיים.

תוכן העניינים הראשי

4	דוח סיכונים
5	תחולה
9	תמצית פרופיל הסיכון של הבנק
12	הממשל התאגידי לניהול הסיכונים בקבוצת הבנק
16	תרבות הסיכון
20	ההון הרגולטורי
20	מבנה ההון הרגולטורי
29	הלימות ההון
32	מידע נוסף הנוגע להלימות ההון
34	יחס המינוף
36	סיכון אשראי
36	ניהול סיכון האשראי
48	ניתוח סיכון האשראי
54	ניתוח סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית
58	הפחתת סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית
63	סיכון אשראי של צד נגדי
66	סיכון שוק וריבית
66	ניהול סיכון השוק והריבית בתיק הבנקאי
74	ניתוח סיכון השוק
75	ניתוח סיכון הריבית בתיק הבנקאי
76	סיכון תפעולי
76	ניהול הסיכון התפעולי
79	הפחתת הסיכון התפעולי
82	סיכון נדילות ומימון
82	ניהול סיכון הנדילות והמימון
83	יחס כיסוי הנדילות
86	מניות
88	סיכונים אחרים
88	ציות ורגולציה
89	סיכון חוצה גבולות
90	איסור הלבנת הון
90	סיכון מוניטין
91	סיכון אסטרטגי
92	תגמול
96	מילון ואינדקס מונחים שנכללו בדוח סיכונים

מיפוי כללי של המידע האיכותי והכמותי שנכלל במסגרת דוח הסיכונים

דוח סיכונים זה, כולל דרישות גילוי שפורסמו על ידי ועדת באזל במסגרת הנדבך השלישי וכן דרישות גילוי נוספות הנסמכות על מקורות אחרים, וזאת בהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו.

להלן מוצגת טבלת מיפוי כללית ובה זיהוי ספציפי של מידע שאינו נדרש במסגרת הנדבך השלישי, אלא נסמך על מקורות אחרים - בעיקר דרישות גילוי של הוועדה לציבות פיננסית (ה-FSB). כמו כן כוללת הטבלה מיפוי של הטבלאות (הלוחות) שנכללו בדוח זה.

פרק תחולה	דרישות גילוי אחרות (בעיקר דרישות FSB) ⁽¹⁾	מידע כמותי שניתן בפרק זה
תמצית פרופיל הסיכון של הבנק הממשל התאגידי לניהול הסיכונים בקבוצת הבנק		
תרבות הסיכון	- תיאור תרבות הסיכונים בבנק	
ההון הרגולטורי	- הרכב ההון הפיקוחי	- רכיבי ההון שנכללו במאזן המאוחד של הבנק
	- תנועה בהון הפיקוחי	- תנועה בהון הפיקוחי
הלימות ההון	- תכנון ההון	
	- נכסי סיכון ודרישות הון בגין סיכון אשראי לפי קבוצות חשיפה	- נכסי סיכון ודרישות הון בגין סיכון אשראי לפי קבוצות חשיפה
	- נכסי סיכון לפי מגזרי פעילות	- נכסי סיכון ודרישות הון בגין סיכון אשראי לפי קבוצות חשיפה
	- תנועה בנכסי סיכון	- הון עצמי רובד 1 והון כולל, יחס הון עצמי רובד 1 ויחס הון כולל
יחס המינוף	- תנועה בנכסי סיכון	- נכסי סיכון לפי מגזרי פעילות
	- תנועה בנכסי סיכון	- תנועה בנכסי סיכון
		- השוואה בין נכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך מינוף
סיכון אשראי		- הרכב החשיפות ויחס המינוף
		- התפלגות חשיפות אשראי לפי קבוצות חשיפה
		- התפלגות חשיפות לפי אזור גיאוגרפי
		- התפלגות חשיפות אשראי לפי יתרה חוזית לפירעון
		- סיכון אשראי פגום וסיכון אשראי בפיגור שאינו פגום
		- תנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי
		- חשיפות אשראי לפני ולאחר הפחתת סיכון אשראי לפי משקל סיכון
		- חשיפות אשראי לפי סוגי מפחיתי סיכון
		- חשיפות אשראי בגין נגזרים
סיכון שוק וריבית		- דרישות ההון בגין סיכון ריבית, סיכון מניות וסיכון שער חליפין של מטבע חוץ
	- תיאור של סיכונים השוק אליהם חשוף הבנק	
	- מדיניות ניהול סיכונים שוק	
	- אמצעי פיקוח ומימוש מדיניות של סיכון שוק	
	- מדידת חשיפת סיכונים השוק והריבית ודרכי ניהולם לפי מודלים לניהול סיכונים	
	- האופי של סיכון הריבית בתיק הבנקאי	
סיכון תפעולי		
סיכון נזילות ומימון		- יחס כיסוי הנזילות
	- סיכון מימון	
	- תיאור צרכי הנזילות של הבנק	
מניות		- שווי הוגן של השקעות במניות ודרישות ההון בגינן
סיכונים אחרים	- תיאור של סיכונים מובילים אחרים	
תגמול	- פירוט התגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה	
		- נתונים כמותיים של התגמול המשתנה
		- פירוט נוסף של סכום התגמול בגין שנת הדיווח

(1) יתר המידע בפרק הינו בהתאם לדרישות הגילוי במסגרת הנדבך השלישי של באזל.

דוח סיכונים

דוח זה כולל מידע נלווה נוסף לדוחות הכספיים המאוחדים של בנק מזרחי טפחות בע"מ והחברות המאחדות שלו ליום 31 בדצמבר 2015. הדוחות הכספיים ומידע נלווה לדוחות הכספיים, לרבות דוח הדירקטוריון וההנהלה, דוח סיכונים זה וגילויים פיקוחיים נוספים אושרו לפרסום בישיבת הדירקטוריון של הבנק שהתקיימה ביום 24 בפברואר 2016 (ט"ו באדר א', התשע"ו).

דוח הסיכונים והגילויים הפיקוחיים הנוספים ערוכים בהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו הכוללות דרישות גילוי מתוך הנדבך השלישי של באזל, ודרישות גילוי נוספות של הוועדה ליציבות פיננסית (ה-FSB).

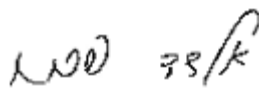
כלל הדוחות האמורים מפורסמים גם באתר האינטרנט של הבנק:

www.mizrachi-tefahot.co.il << מידע על מזרחי טפחות >> קשרי משקיעים >> דוחות כספיים

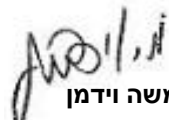
הגילוי בדוח זה מיועד לאפשר למשתמשים להעריך מידע משמעותי הכלול בו לגבי יישום מסגרת העבודה למדידה והלימות הון וליישום הוראות "באזל III: מסגרת פיקוחית גלובלית לחיזוק עמידות המערכת הבנקאית".

דורון קלאוזנר
סגן מנהל כללי
מנהל סיכונים ראשי, CRO

אלדד פרשר
מנהל כללי

משה וידמן
יושב ראש הדירקטוריון

תאריך אישור הדוחות הכספיים:
רמת גן, 24 בפברואר 2016
ט"ו באדר א' התשע"ו

מידע צופה פני עתיד

חלק מהמידע המפורט בדוח הסיכונים, שאינו מתייחס לעובדות היסטוריות, מהווה מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח - 1968 (להלן: "החוק").

תוצאות הבנק בפועל, עשויות להיות שונות מהותית מאלו שנכללו במסגרת המידע צופה פני עתיד, כתוצאה ממספר רב של גורמים, לרבות, בין היתר, כתוצאה משינויים בשוקי ההון בארץ ובעולם, שינויים מאקרו כלכליים, שינויים גיאוגרפיים, שינויי חקיקה ורגולציה ושינויים אחרים שאינם בשליטת הבנק ואשר עשויים להביא לאי התממשות הערכות ו/או לשינוי בתכניות העסקיות.

מידע צופה פני עתיד מאופיין במילים או בביטויים כגון: "אנו מאמינים", "צפוי", "חזוי", "מעריכים", "מתכוונים", "מתכננים", "מתעתד", "עשוי להשתנות" וביטויים דומים להם, בנוסף לשמות עצם כגון: "תכנית", "עדים", "רצון", "צריך", "יכול", "יהיה". ביטויים צופי פני עתיד אלו, כרוכים בסיכונים ובחוסר וודאות משום שהם מבוססים על הערכות הבנק הנוכחיות לגבי אירועים עתידיים, אשר כוללים בין היתר: תחזיות להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם, ובמיוחד למצב הכלכלי במשק, כולל השפעת תנאים מאקרו כלכליים וגיאוגרפיים; צפי לשינויים ולהתפתחויות בשוקי המטבע ובשוקי ההון; תחזיות הקשורות בגורמים שונים נוספים המשפיעים על החשיפה לסיכונים פיננסיים; תחזיות לשינויים באיתנות הפיננסית של לווים, להעדפות הציבור, לשינויים בחקיקה ובהוראות רשיות פיקוחיות, להתנהגות המתחרים, למצבו התדמיתי של הבנק, להתפתחויות טכנולוגיות ולהתפתחויות בנושאי כח אדם.

המידע המוצג להלן נסמך, בין היתר, על פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד האוצר, נתוני בנק ישראל, משרד השיכון וגורמים אחרים המפרסמים נתונים והערכות לגבי שוקי ההון בארץ ובעולם ועל תחזיות והערכות לעתיד בנושאים שונים, כאמור לעיל, באופן שקיימת אפשרות שאירועים או התפתחויות, שנחזו כצפויים, לא יתמשו כלל או בחלקם.

תחולה

ועדת באזל הינה גוף בינלאומי שנוסד בשנת 1974 על ידי בנקים מרכזיים של מדינות שונות. החלטותיה והמלצותיה של הועדה, אף שאין להן תוקף משפטי מחייב, קובעות את עקרונות הפיקוח המקובלים על ידי הגופים המפקחים על המערכות הבנקאיות בחלק ניכר ממדינות העולם. ביום 26 ביוני 2004 פרסמה ועדת באזל המלצות חדשות שנועדו להבטיח את הרגולציה הראויה להסדרת כללי הלימות ההון של הבנקים במדינות השונות (להלן: "באזל II"). בחודש יוני 2006 התפרסם נוסח סופי ומעודכן של ההוראות. המלצות באזל II החליפו את ההוראה הקודמת משנת 1988, המכונה באזל I, שכללה דרישות הון בגין סיכון אשראי, והורחבה בשנת 1996, כדי לכלול דרישות הון גם בגין סיכון שוק.

יישום הנחיות באזל II שיפר את המדידה ואת ניהול הסיכונים השונים, בפניהם ניצב המוסד הפיננסי, וכן הבטיח התאמה טובה יותר של דרישות ההון לרמת הסיכון לה חשוף המוסד הפיננסי.

בעקבות המשבר הפיננסי העולמי, פרסמה ועדת באזל הוראה חדשה המכונה באזל III. הוראה זו נועדה להתמודד עם הכשלים שהתגלו בתהליכי ניהול ובקרת הסיכונים במשבר.

עיקרי המלצות ועדת באזל

בעוד שההוראה המכונה באזל I כיוונה בעיקרה להקצאת הון בגין סיכון האשראי וסיכון השוק להם חשוף המוסד הפיננסי, הרחיבה באזל II את ההנחיות במטרה להגדיל את יציבות המוסדות הפיננסיים גם באמצעות הטמעה של תרבות ניהול ובקרה של סיכונים, כולל דיווח וגילוי בגינם. לפיכך, כוללת הוראת באזל II, מלבד שינוי מהותי באופן חישוב ההון (הנדבך הראשון של ההוראה), גם שני נדבכים נוספים, כפי שיפורט להלן.

הנדבך הראשון של באזל II כולל הקצאת הון מינימאלית בגין סיכון שוק, סיכון הצד הנגדי, סיכון אשראי וסיכון תפעולי. ההנחיות קובעות את אופן הקצאת ההון בגין סיכון אשראי, באמצעות מתן אפשרות לחשב את ההון המינימאלי על ידי מודל סטנדרטי, המסתמך על דירוג חיצוני של החוב על ידי סוכנויות דירוג, המוכרות על ידי הגורם המפקח (בישראל: בנק ישראל - המפקח על הבנקים). המודל עושה שימוש במספר רב של קבוצות חשיפה, תוך התאמת מקדמי הסיכון לקבוצות השונות ומכיר בביטחונות פיננסיים הניתנים לקיזוז מהחשיפה. ההוראה מאפשרת לבנקים לחשב את דרישת ההון המינימאלי גם לפי מודלים פנימיים. מודלים אלה מתבססים על הערכות הבנק לגבי איכות הלווים שלו, באמצעות מחושבת ההסתברות שייכנסו למצב של כשל אשראי ורמת ההפסד שייגרם לבנק במקרה של כשל אשראי. השימוש במודלים פנימיים מחייב אישור של הגורם המפקח, הניתן רק לאחר עמידת המודל בתהליכי תיקוף נרחבים. על פי הנחיות המפקח על הבנקים, הקצאת ההון בגין סיכון האשראי, מחושבת בשיטה הסטנדרטית.

בתחום סיכונים שוק נקבעת הקצאת ההון בישראל לפי מודל סטנדרטי, האומד את חשיפת הבנק בגין סיכונים בסיסי, ריבית, מניות ואופציות בתיק הסחיר של הבנק.

בתחום הסיכונים התפעוליים, מציעות ההמלצות מספר גישות חלופיות לחישוב ההון הנדרש: גישת האינדיקטור הבסיסי, על פיה יקצה הבנק הון בגין סיכונים תפעוליים בשיעור קבוע מההכנסה הגולמית השנתית הממוצעת בשלוש השנים האחרונות. הגישה הסטנדרטית, במסגרתה יחושבו דרישות ההון על ידי הכפלת ההכנסה הגולמית הנובעת מכל קו עסקים במקדם ספציפי לאותו קו עסקים. גישת המדידה המתקדמת, על פיה יקצה הבנק הון בהתאם למודל פנימי שיפותח בתוך הארגון.

על פי הנחיות המפקח על הבנקים, הקצאת ההון בגין סיכון תפעולי, מחושבת בשיטה הסטנדרטית.

המלצות באזל II מגדירות מספר עקרונות לניהול סיכונים תפעוליים, המתייחסים להיבטים כגון: מידת הפיקוח מצד ההנהלה ודירקטוריון הבנק, קיום מבנה ארגוני ותרבות ארגונית מתאימים, לרבות מערך דיווח פנימי וזרימת מידע יעילה ואפקטיבית, אופן הערכת ומדידת הסיכון, וקיומן של מערכות תומכות מתאימות. מערך הטיפול בסיכון התפעולי מחויב לפעול למיפוי ולזיהוי הסיכון התפעולי, לאיסוף נתוני כשל בפועל, ולנקיטת פעולות שנועדו לצמצם את מידת הנזק הפוטנציאלי מהתרחסות כשל תפעולי בבנק. עקרונות באזל II קובעים בנוסף, גם את אחריות הביקורת הפנימית, כקו הגנה נוסף במסגרת הטיפול בסיכון התפעולי.

הנדבך השני של באזל II עוסק בתהליך הסקירה הפיקוחי (SREP - Supervisory Review and Evaluation Process) והתהליך בתוך הבנק (תהליך פנימי להערכת הלימות ההון - ICAAP - Internal Capital Adequacy Assessment Process), שנועדו להבטיח, כי רמת ההון הכולל של הבנק תואמת את פרופיל הסיכון שלו. יעדי ההון שקבע ויעדיו העסקיים לפי התכנית האסטרטגית שלו זאת, מעבר לדרישת ההון המינימאלית שעל הבנק להחזיק בהתאם לנדבך הראשון. במסגרת זו נבדקת, בין היתר, מידת ההתאמה של הקצאת ההון המזערית (קרי, חישובי הנדבך הראשון) לבנק ורמת ההון הכולל הנדרשת בגין סיכונים נוספים שאינם נכללים בהקצאת ההון המינימאלית בנדבך הראשון, כגון סיכון הריבית בתיק הבנקאי, סיכון ריכוזיות אשראי ועוד. חישוב ההון הכולל הנדרש מהבנק מתבצע תחת שורה מגוונת של מבחני מצוקה (קיצון), המאתגרים את ההון הכולל הזמין לבנק בשגרה, במטרה לבחון כי יש לבנק די הון, גם למצב קיצון או חירום. לפיכך, מהווים מבחני המצוקה (קיצון STRESS TESTS), כלי חשוב בהערכת ההון הכולל הנדרש מהבנקים, ולא לה מקום חשוב במסגרת הנדבך השני של ההוראה.

בנוסף, נבחנים במסגרת נדבך זה תהליכי ניהול הסיכונים בבנק, תהליכי בקרת הסיכונים, הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים בבנק, דיווחים וניהול תהליכים שיש להם קשר הדוק עם ניהול הסיכונים, ההון והרווח של התאגיד. הבנק שם דגש במסגרת נדבך זה על תהליכי הערכה כמותיים ואיכותיים שנועדו לבחון את פרופיל הסיכונים להם הוא נחשף כחלק מהפעילות העסקית שלו.

בחינת הנדרש בנדבך השני מעוגנת במסגרת דוח שנתי, המוגש אחת לשנה לבנק ישראל, בהתאם ללוח זמנים הנקבע על ידו. דוח זה מוגש לבנק ישראל לאחר אישור ההנהלה ודירקטוריון הבנק. ביום 31 בדצמבר 2015 שלח הבנק את מסמך ה-ICAAR השביעי שלו לבנק ישראל. לפרטים נוספים ראה פרק הלימות ההון להלן.

הנדבך השלישי של הוראת באזל II עוסק בדרישות הדיווח והגילוי לגוף המפקח ולציבור. במסגרת זו נדרש הבנק לתת גילוי נרחב, מפורט ומעמיק על רמת הסיכון שלו ועל תהליכי ניהול הסיכונים שלו. הבנק מיישם דרישות אלו ודרישות גילוי נוספות כאמור, בדוח סיכונים זה.

החל מיום 1 בינואר 2014 הבנק מיישם את הוראות מדידה והלימות הון המבוססות על הוראות באזל III כפי שפורסמו על-ידי הפיקוח על הבנקים וכפי ששולבו בהוראות ניהול בנקאי תקין 201-221.

הוראות באזל III קובעות שינויים משמעותיים בחישוב דרישות ההון הפיקוחי בעיקר בנושאים הבאים:

- רכיבי ההון הפיקוחי.
- ניכויים מההון והתאמות פיקוחיות.
- הקצאת הון בגין הפסדי CVA (הפסדי שערורך לשווי שוק בגין סיכון אשראי של צד נגדי, Credit Value Adjustments)

יישום המלצות ועדת באזל במערכת הבנקאית בישראל

המלצות ועדת באזל יושמו בישראל במסגרת הוראות ניהול בנקאי תקין, כדלהלן:

הוראת ניהול בנקאי תקין 201 - מבוא, תחולה וחישוב דרישות;

הוראת ניהול בנקאי תקין 202 – ההון הפיקוחי;

הוראת ניהול בנקאי תקין 203 - אופן חישוב ההון הנדרש בגין סיכון אשראי לפי גישה סטנדרטית;

הוראת ניהול בנקאי תקין 204 - אופן חישוב ההון בגין סיכון אשראי לפי גישת הדירוגים הפנימיים;

הוראת ניהול בנקאי תקין 205 - הטיפול בעסקאות איגוח;

הוראת ניהול בנקאי תקין 206 - אופן חישוב דרישות ההון בגין סיכון תפעולי;

הוראת ניהול בנקאי תקין 208 - אופן חישוב דרישות ההון בגין סיכון שוק;

הוראת ניהול בנקאי תקין 211 - הנחיות לתהליך הערכת נאותות הלימות ההון בתאגידי הבנקאיים (הנדבך השני);

יישום מסגרת העבודה

הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 201 עד - 211 מדידה והלימות הון - חלות על קבוצת הבנק, ובפרט על הבנק - בנק מזרחי טפחות בע"מ - החברה האם בקבוצה. החברות בקבוצת הבנק עליהן חלה מסגרת העבודה, בהתאם לבסיס האיחוד הפיקוחי, הן גם החברות המאוחדות בדוחות הכספיים המאוחדים של הבנק.

להלן החברות העיקריות בקבוצת הבנק ותחום פעילותן:

תחום הפעילות	
(1) חברות מאוחדות	
בנק מסחרי	בנק יהב לעובדי המדינה בע"מ
סוכנות ביטוח	טפחות סוכנות לביטוח (1989) בע"מ
חברה להחזקות בינלאומיות	מזרחי חברה להחזקות בינלאומיות בע"מ (ב.ו.הולנד)
ניהול תיקי ניירות ערך	אתגר חברה לניהול תיקי השקעות מקבוצת מזרחי טפחות בע"מ
חברה להנפקות	מזרחי טפחות חברה להנפקות בע"מ
חברה לנאמנות	מזרחי טפחות חברה לנאמנות בע"מ
(2) חברות כלולות	
מקרקעין לבנייה	פסגות ירושלים בע"מ (להלן- פסגות)
חברה לחיתום	רוסאריו קפיטל בע"מ (להלן רוסאריו)
מתן אשראי	קרן מוסטאנג מזנין שותפות מוגבלת
מתן אשראי	קרן פלנוס טכנולוגיות
(3) חברה מאוחדת עיקרית של חברה שאוחדה של מזרחי	
	להחזקות בינלאומיות בע"מ (ב.ו.הולנד)
בנק מסחרי	יוניטד מזרחי בנק (שוויץ) לימיטד

למיטב ידיעתה של הנהלת הבנק, ובהסתמך על יועציה המשפטיים, אין איסורים או הגבלות משמעותיות על העברת כספים או הון פיקוחי בין חברות קבוצת הבנק.

תמצית פרופיל הסיכון של הבנק

נתוני מפתח

להלן נתוני מפתח הרלוונטיים לפרופיל הסיכון של הבנק:

31.12.2014	31.3.2015	30.6.2015	30.9.2015	31.12.2015	
					יחסים פיננסיים עיקריים (באחוזים)
9.05	9.10	9.30	9.30	9.50	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון
12.97	12.66	12.86	12.76	13.29	יחס הון כולל לרכיבי סיכון
-	-	5.24	5.32	5.32	יחס המינוף ⁽¹⁾
-	-	84	84	91	יחס כיסוי הנזילות (רבעוני) ⁽²⁾
0.41	0.09	0.11	0.15	0.19	הוצאות בגין הפסדי אשראי לתקופה לסך האשראי לציבור, נטו ⁽³⁾

- (1) יחס המינוף (Leverage Ratio) - הון רובד 1 לפי כללי באזל לסך החשיפות. יחס זה מחושב בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 218.
 (2) יחס כיסוי הנזילות (Liquidity Coverage Ratio) - סך הנכסים הנזילים באיכות גבוהה לתזרים המזומנים היוצא נטו. יחס זה מחושב בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221, במונחים של ממוצעים פשוטים של תצפיות יומיות במשך הרבעון המדווח.
 (3) מחושב על בסיס שנתי.

להלן ההון לצורך חישוב יחס ההון לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים:

ליום 31 בדצמבר 2014	ליום 31 בדצמבר 2015	
11,273	12,299	הון עצמי רובד 1 ⁽¹⁾
4,883	4,916	הון רובד 2
16,156	17,215	סך הכל הון כולל

הגידול בבסיס ההון נבע בעיקר מהרווח הנקי בניכוי דיבידנד ששולם.

להלן נכסי הסיכון ודרישות ההון בגין סיכון אשראי, שוק, סיכון CVA⁽¹⁾ וסיכון תפעולי (במיליוני שקלים חדשים):

ליום 31 בדצמבר 2014		ליום 31 בדצמבר 2015		
דרישת הון ⁽²⁾	יתרות משוקללות של נכסי סיכון	דרישת הון ⁽¹⁾	יתרות משוקללות של נכסי סיכון	
14,410	115,273	15,377	120,136	סיכון אשראי
128	1,020	122	950	סיכון שוק
111	886	84	657	סיכון CVA בגין נגזרים ⁽³⁾
923	7,383	991	7,743	סיכון תפעולי
15,572	124,562	16,574	129,486	סך נכסי הסיכון

- (1) דרישת ההון חושבה פי שיעור של 12.8% מיתרות נכסי הסיכון.
 (2) דרישת ההון חושבה פי שיעור של 12.5% מיתרות נכסי הסיכון.
 (3) Credit Value Adjustments, שערך לשווי שוק בגין סיכון אשראי של צד נגדי, בהתאם להוראות באזל III.

השינוי בנכסי הסיכון בשנת 2015 נובע בעיקר מצמיחת תיק האשראי של הבנק בגין הלוואות לדיור כתוצאה מהמשך הגאות בתיק המשכנתאות והגידול בהיקפי מתן האשראי לדיור. כמו כן, הגדלת נתח השוק של הבנק במגזר משקי הבית ובקרב הלקוחות העסקיים והבינוניים הביאה לגידול בנכסי הסיכון בגין החשיפות הקמעונאיות.

התפתחויות עיקריות בפרופיל הסיכון של הבנק

במהלך השנים האחרונות הקים הבנק מסגרת לניהול ובקרת הסיכונים שלו, בתיאום עם הוראות בנק ישראל, מצב השווקים ויעדיו העסקיים. אחד ממרכיביה העיקריים של מסגרת זו, הינה קביעת תאבון סיכון על ידי דירקטוריון הבנק, המבטא את תקרות החשיפה שהדירקטוריון מוכן לקבל על עצמו בשגרה ובעת קיצון, וניטור מתמשך של פרופיל הסיכון של הבנק, לנוכח תאבון הסיכון שנקבע.

תאבון הסיכון של הבנק כולל מדדים שהוגדרו ביחס לסיכונים השונים, להם חשוף הבנק במסגרת פעילותו העסקית. הגדרת המדד הינה בין היתר, גם ביחס להון הבנק. רשימת הסיכונים נקבעת לפי תהליך דינאמי שמבצע הבנק למיפוי וזיהוי הסיכונים, ומאושר בדירקטוריון. תאבון הסיכון מוגדר על תיקים ופעילויות שונות הנובעים מפעילותו העסקית של הבנק, תוך שימוש במגוון מדדי סיכון כמותיים ואיכותיים, תוצאות מבחני מצוקה (קיצון), מגבלות להיקפי הפעילות ועוד. להנהלת הבנק סובלנות (תאבון) אפס לחריגה ממגבלות הדירקטוריון, ולפיכך, הטילה מגבלות משלה על חלק ממדדי הסיכון. מגבלות ההנהלה נקבעו כנמוכות יותר ממגבלות הדירקטוריון. מגבלות אלה משמשות כהתראה לפני הגעה לטווח תאבון הסיכון שקבע הדירקטוריון.

הבנק משתמש בשני תהליכים עיקריים כדי לנטר את פרופיל הסיכון שלו באופן מתמשך: בתהליך הראשון, שתוצאתו היא מסמך הסיכונים הרבעוני מוצגת תמונה של כלל מדדי הסיכון שהוגדרו, בכדי לבחון את פרופיל הסיכון בפועל לנוכח תאבון הסיכון שנקבע. בתהליך השני, שתוצאתו הינה, דוח ה-ICAAR (Internal Capital Adequacy Assessment Report) המוגש אחת לשנה, ומסכם את תהליך ה-ICAAP השנתי של הבנק, כחלק מהנדבך השני של באזל, נכללות תוצאות תכנון ההון של הבנק, המאתגר את התכנית העסקית שלו, בשימוש במבחני מצוקה בדרגות חומרה שונות וגבוהות, בכדי לוודא שיש לבנק די הון כולל, כדי לעמוד ביעדי ההון שקבע ובתכנית העסקית שלו. בנוסף, פועלות יחידות ניהול ובקרת הסיכונים של הבנק לדיווח שוטף בדבר פרופיל הסיכון, ובפרט, לדיווח על חריגות מתאבון הסיכון, ולניטור החריגות, לו התרחשו כאלה, עד לסגירתן. תאבון הסיכון לסיכונים השונים, אופן ניטור פרופיל הסיכון ושרשרת הדיווחים הנדרשת לצורך המעקב אחר פרופיל ותאבון הסיכון, מעוגנים במסמכי המדיניות של הבנק, העוברים תהליך אישור, לפחות אחת לשנה, בתהליך מוסדר הכולל את ההנהלה, הועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון ומליאת הדירקטוריון.

מבט על פרופיל הסיכונים של הבנק, כפי שעולה מתוך מסמכי הסיכונים ומתוצאות תכנון ההון, מעלה כי פרופיל הסיכון של הבנק הוא נמוך יחסית, ופוטנציאל ההפסד מאירועים בלתי צפויים, יחסית להון ורווח הבנק, הינו נמוך. פרופיל הסיכון של הבנק לשנת 2015 דומה לזה של שנת 2014, ובמהלך השנה לא נרשמו חריגות מתאבון הסיכון שקבע דירקטוריון הבנק לסיכונים השוק, הריבית, הנזילות, התפעולי והאשראי, כאשר נכון לתום שנת 2015, נמצאים כל המדדים במרחק סביר מתאבון הסיכון שנקבע על ידי הדירקטוריון. במהלך השנה הנוכחית קידם הבנק באופן מהותי את טיפולו בסיכון הנזילות, לנוכח הדרישות הרגולטוריות החדשות של בנק ישראל, וזאת, לפי תכנית עבודה מוסדרת. כמו כן, קידם הבנק את הטיפול בסיכונים ה"מתעוררים" כדוגמת ציות ורגולציה, איסור הלבנת הון וסיכון חוצה גבולות, תוך שהוא מקצה את כל המשאבים הנדרשים לשם הטיפול הנדרש בסיכונים אלה. יודגש כי לבנק תאבון סיכון אפס לאי עמידה בהוראות הרגולטוריות של בנק ישראל.

תכנון ההון האחרון של הבנק, שהוגש לבנק ישראל בתום שנת 2015, מלמד כי לבנק יש די הון בכדי לעמוד ביעדי ההון הכולל שלו, כולל יעד הון הליבה שנקבע למבחן מצוקה קיצוני ביותר ("מבחן איום", המתבצע תחת הנחות מחמירות לגבי פוטנציאל הפגיעה בבנק). בפרט, שם הבנק דגש רב במסגרת תכנון הון זה על מבחני המצוקה שהוא מבצע בגין תיק המשכנתאות שלו במגוון שיטות, המנתחות את התיק תחת תנאי מאקרו קיצוניים שנקבעו על ידי בנק ישראל כולל הנחת אי התאוששות של לקוחות והנחה כי לא מתבצעות פעולות הנהלה כדי למזער את הנזק. ניתוח מבחני המצוקה שביצע הבנק מלמד כי על אף ההנחות המחמירות והשמרניות שהניחו התרחישים, פוטנציאל ההפסד מתיק המשכנתאות הינו נמוך יחסית להון הליבה של הבנק.

אחת לשנה, בתיאום עם הנחיית בנק ישראל, מגיש הבנק את תוצאות התרחיש האחד שלו, המתבסס על תנאי מאקרו קיצוניים, במתווה שנקבע על ידי בנק ישראל למערכת הבנקאית. תוצאת התרחיש הקודם של הבנק (הוגש בתחילת שנת 2015), וכן, תוצאת התרחיש הנוכחי (אשר הגיש הבנק בימים אלה), מעידים כי מידת הפגיעה של תרחיש זה בבנק, הינה נמוכה יחסית לרווח הבנק ולהונו.

בהתאם למסגרת שקבע הבנק לניטור פרופיל הסיכונים שלו, כפי שתואר לעיל, מבצע הבנק תהליך נוסף, המהווה חלק מתהליך ה-ICAAP שלו. תהליך זה בוחן את פרופיל הסיכון של הבנק באופן איכותי, ובמסגרתו מביעים מנהלי ובקרי הסיכונים השונים את עמדתם בנוגע לרמת הסיכון, איכות וניהול הבקרה שלו, וכן, בנוגע לכיוון ההתפתחות הצפויה של הסיכונים השונים בשנת העבודה הבאה. מסקנות תהליך זה נידונות בהנהלת הבנק, הועדה לניהול הסיכונים של הדירקטוריון ומליאת הדירקטוריון. מתוצאת התהליך האחרון שבוצע במהלך הרבעון האחרון של שנת 2015, עולה כי איכות ניהול הסיכונים בבנק היא טובה, וכי קיימת מסגרת עבודה נאותה לטיפול במכלול הסיכונים בשנת 2016, לנוכח היעדים העסקיים, פרופיל הסיכון הנוכחי והדרישות הרגולטוריות.

הממשל התאגידי לניהול הסיכונים בקבוצת הבנק

מסגרת ניהול ובקרת הסיכונים בבנק הוותיקה על ידי דירקטוריון הבנק ומיושמת על ידי המנהל הכללי, ההנהלה, מנהל הסיכונים הראשי ומנהלי הסיכונים השונים, זאת כחלק מהאסטרטגיה העסקית של הבנק. בשל ההתפתחות שחלה בשנים האחרונות בהבנת חשיבות הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים, הגבירו הרגולטורים ברחבי העולם את מאמצייהם להתוות מתודולוגיות לניהול ובקרת הסיכונים שהן גם איכותיות, וגם כמותיות. ניהול סיכונים איכותי וכמותי כולל ממשל תאגידי נאות של ניהול סיכונים, שרשרת דיווחים ראוייה, והגדרת תאבון סיכון, במטרה תרבות הולמת של ניהול סיכונים (Risk Culture). פעילות הבנק בהיבטים אלה מתבססת, בין היתר, על שורת הוראות של הפיקוח על הבנקים, ובפרט, הוראת ניהול בנקאי תקין 310, שנכנסה לתוקף בתחילת שנת 2014. הוראה זו מתווה את עקרונות ניהול ובקרת הסיכונים במערכת הבנקאית בישראל וקובעת את הסטנדרטים הנדרשים מהבנקים, ליצירת מסגרת לניהול הסיכונים שלהם, כך שמסגרת זו, תהלום את דרישות הרגולציה, פרופיל הסיכון של הבנק ויעדיו העסקיים.

הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים

מערך ניהול ובקרת הסיכונים של הבנק מורכב מכל רובדי הניהול והבקרה בבנק, החל בדירקטוריון, ההנהלה וקווי העסקים, וכלה בפונקציות הבקרה והביקורת הפנימית. החטיבה לבקרת סיכונים (בראשות ה-CRO של הבנק) הינה גורם המעטפת המרכז את הטיפול בנושא ניהול ובקרת הסיכונים בבנק. בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 310, הגדיר הבנק שלושה קווי הגנה (Lines Of Defense- LOD's), בנוסף לקוי ההגנה של הדירקטוריון, האחראי להתוות תרבות ומסגרת טיפול הולמת בסיכונים וההנהלה האחראית ליישום עקרונות המסגרת שנקבעה על ידי הדירקטוריון.

קווי ההגנה

הקו	הפונקציה	כפיפות	תפקיד
קו ראשון	קווי עסקים	מנהל קו העסקים כפוף למנהל הכללי	הנהלת היחידה נושאת באחריות מלאה לניהול הסיכונים וליישום סביבת בקרה נאותה על פעילותה.
קו שני	חטיבה לבקרת סיכונים	מנהל כללי	החטיבה, בראשה עומד ה-CRO, פועלת ביחד עם חטיבות נוספות, בהן, החטיבה לחשבונאות ודיווח כספי, כדי לסייע להנהלה לקדם ראייה משולבת, כלל תאגידי של הסיכונים, תכנון ופיתוח המסגרת לניהול הסיכונים, אתגור ווידוא השלמות והאפקטיביות של מסגרת ניהול הסיכונים והבקרה הפנימית, ובחינת מסגרת זו, לנוכח התכנית האסטרטגית, תכנית העבודה השנתית ויעדיו העסקיים של הבנק.
קו שלישי	ביקורת פנימית	דירקטוריון הבנק	בחינת תקינותם ויעילותם (על פי רוב, בדיעבד) - של תהליכי ניהול הסיכונים, והצפת חולשות בבקורות הפנימיות, שיש להן פוטנציאל לפגיעה באפקטיביות הבקרה.

קווי הגנה אלה נועדו להבטיח כי בבנק הוטמעה מסגרת הולמת של ניהול ובקרת סיכונים.

בין קוי ההגנה, הוגדרו ממשקים שונים, הכוללים פורומים ודרכי דיווח שהוטמעו בשגרה ובחירום, וזאת, כדי לקיים ממשל תאגידי נאות של ניהול סיכונים במקביל לעמידה ביעדיו העסקיים של הבנק.

להלן הפונקציות המעורבות בניהול ובקרת הסיכונים בבנק:

דירקטוריון הבנק

תפקידיו העיקריים של הדירקטוריון הינם להתוות את האסטרטגיה של הבנק, ולאשר את מדיניות הבנק, אשר תנחה את הבנק בפעילותו השוטפת וכן לפקח ולוודא כי ההנהלה מיישמת את עיקרי המדיניות, בהתאם לעקרונות שהותוו על ידי הדירקטוריון, לוודא קיומה של מסגרת בקרה פנימית הולמת, כולל הגדרה של תחומי אחריות ודרכי דיווח ברורים בבנק, להתוות בבנק תרבות ארגונית, הדורשת יישום סטנדרטים גבוהים של התנהגות מקצועית ויושרה, ולוודא שהבנק פועל תוך ציות לחוק ולרגולציה.

באחריות מליאת הדירקטוריון לדון בנושאים הקשורים לניהול סיכונים בבנק, ובכלל זה:

- מעקב אחר הלימות ההון ותוצאות תכנון ההון הכולל של הבנק, במסגרת הנדבך הראשון והשני של באזל II.
- אישור מדיניות הטיפול בסיכונים השונים, וקביעת תקרות החשיפה המותרות במגזרי הפעילות השונים ובמצבי שוק שונים של שיגרה וחרום (תאבון הסיכון), אישור ההיערכות הארגונית לניהול ולבקרת פרופיל הסיכון הכולל של הבנק, ויצירת מסגרת בקרה פנימית נאותה.
- אישור, מיפוי וזיהוי הסיכונים וקביעת מנהלי הסיכונים השונים.
- אישור מוצר או פעילות חדשה (או מעודכנת).

ועדת ביקורת

ועדת הביקורת דנה בדוחות ביקורת של המבקר הפנימי, רואה החשבון המבקר ודוחות ביקורת מטעם המפקח על הבנקים או כל רשות מוסמכת אחרת. ועדת הביקורת עומדת על ליקויים בניהול העסקי של הבנק, לרבות אלה הנובעים מליקויים ארגוניים, תוך התייעצות עם המבקר הפנימי הראשי או עם רואה החשבון המבקר, ומציעה לדירקטוריון דרכים לתיקונם.

הועדה לניהול סיכונים

הועדה לניהול סיכונים דנה בנושאים הקשורים לניהול ולבקרת הסיכונים בבנק, תכנון ההון והבקרה הפנימית בבנק. הועדה מגבשת המלצות לדירקטוריון בנושאים העולים מתוך התהליכים השוטפים בבנק לניהול ובקרת הסיכונים.

המנהל הכללי

המנהל הכללי של הבנק אחראי על יישום האסטרטגיה והתכניות העסקיות של הבנק. במסגרת זו, אחראי המנהל הכללי לניהול כלל הסיכונים של הבנק, להובלת ההנהלה ומנהלי הסיכונים לניהול אינטגרטיבי ומקיף של הסיכונים וההון, ויישום מערך בקרה פנימית אפקטיבי, ולפקח על כך שכל מרכיבי המדיניות והאסטרטגיה של ניהול הסיכונים וההון פועלים כנדרש. בנוסף, אחראי המנהל הכללי לדיווח לדירקטוריון על מדיניות ניהול הסיכונים, ההון והבקרה הפנימית, וכן, לדיווחים לדירקטוריון בגין פרופיל הסיכונים של הבנק, כולל חריגות והתראות.

הנהלת הבנק

בהתאם להנחיות הדירקטוריון, אחראית ההנהלה להבטיח שפעילות הבנק עולה בקנה אחד עם האסטרטגיה העסקית שלו ועם תאבון הסיכון, כפי שנקבע על ידי הדירקטוריון. הלכה למעשה, אחראית ההנהלה ליישום עקרונות המסגרת לניהול ובקרת הסיכונים, כפי שנקבעה על ידי דירקטוריון הבנק, לדיווח לדירקטוריון על אופן היישום של העקרונות שקבע, ובפרט, על פרופיל הסיכונים השונים והתפתחותו, ולהנחלת התרבות הארגונית של ניהול הסיכונים בכלל עובדי הבנק.

כל חברי ההנהלה בבנק אחראים על ניהול הסיכונים ברמה השוטפת. בכלל זה, הם אחראים ליישום מדיניות ניהול הסיכונים של הבנק, לדיווח למנהל הכללי ולדירקטוריון על ניהול הסיכונים, וכן, לפיתוח נהלים ובקורות לניהול סיכונים. בנוסף, אחראית ההנהלה לדיווח שוטף ל-CRO באמצעות ועדות ייעודיות או פורומים שנקבעו לניהול ולבקרת סיכונים. לפירוט מנהלי הסיכונים השונים ראה פרק סקירת הסיכונים בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

ועדות הנהלה לניהול סיכונים

בבנק פועלות ועדות ניהול סיכונים בכל הרמות הניהוליות. ועדות אלה פועלות כפורומים ניהוליים ומקצועיים, שמטרתם לייצר דיון בסוגיות בניהול ובקרת הסיכונים, ולקדם המהלכים הנדרשים לשדרוג מתמשך של מסגרת ניהול הסיכונים של הבנק. לפיכך, ועדות אלה מהוות כלי בעל חשיבות גבוהה במסגרת ניהול הסיכונים הכולל של הבנק. הועדות העיקריות הינן: ועדת אשראי עליונה, ועדת ניהול נכסים והתחייבויות וועדת הנהלה לסיכונים תפעוליים ובקרה. הועדות פועלות במצבי שגרה וחרום, על פי נהלים מפורטים.

החטיבה לבקרת סיכונים

מנהל הסיכונים הראשי של הבנק (CRO) הינו חבר הנהלה ומנהל החטיבה לבקרת סיכונים. פונקציית ניהול הסיכונים הינה באחריותו. היא אינה תלויה בפעילות היחידות נוטלות הסיכון ולה גישה ישירה למידע. ל-CRO גישה ישירה לדירקטוריון הבנק. באחריות ה-CRO לוודא, כי מתקיים תהליך זיהוי, מדידה, בקרה, הפחתה ודיווח שוטף של הסיכונים הגלומים לרוחב הפעילות העסקית של הבנק, ולוודא כי פרופיל הסיכונים של הבנק, תוצאת הפעילות העסקית של יחידות הבנק, מתבצע באופן ההולם את תאבון הסיכון של הבנק.

חטיבת הביקורת הפנימית

הביקורת הפנימית משמשת כקו הגנה שלישי במסגרת הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים, לבדיקתה של המסגרת לניהול סיכונים, ואפקטיביות הבקרה הפנימית של הבנק. בדרך כלל, בדיעבד, כשהיא משתמשת במגוון כלים לרבות: תכנית עבודה ממוקדת סיכונים, תחקירים ובדיקות נקודתיות. תוצאות עבודת הביקורת והמלצותיה מופצות לפונקציות הרלוונטיות תוך מעקב אחר יישום ההמלצות.

פורומים נוספים לניהול ובקרת הסיכון הפועלים בבנק

במסגרת הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים, ובהתאם למדיניות מבחני המצוקה של הבנק, הוקמו בבנק פורומים נוספים לניהול ובקרת סיכונים וההון:

- פורום בקרה פנימית - ליצירת אינטגרציה בין הגורמים השונים בבנק האחראים ליישום מסגרת הבקרה הפנימית של הבנק.
- פורום תכנון וניהול ההון - למעקב אחר התפתחות ההון של הבנק, לנוכח יעדי הבנק.
- פורום נזילות (221) - להסדרת מסגרת הטיפול של הבנק בהוראה 221, העוסקת ביחס הנזילות המזערי הסטנדרטי.
- פורומים לטיפול במבחני מצוקה - ליצירת מסגרת הולמת ליישום מבחני מצוקה, ככלי מרכזי במסגרת ניהול בקרת הסיכונים של הבנק.
- פורום לניטור סיכונים (פנ"ס) - שורה של פורומים, המובלים על ידי מנהל הסיכונים הראשי, בשיתוף עם מנהלי היחידות העסקיות, כדי לדון בנושאים מגוונים העולים מתוך ניהול הסיכונים והבקרה הפנימית של כל יחידה עסקית.
- פורום חברות בנות של הבנק - לוודא כי מסגרת ניהול הסיכונים בחברות הבנות עומדת בדרישות ניהול הסיכונים הקבוצתי.

הקוד האתי

שקיפות מלאה הינה תנאי הכרחי לממשל תאגידי בכלל ולממשל תאגידי של ניהול סיכונים יעיל בפרט. מדיניות גילוי נאות של אירועים, תהליכים תומכים ומבנה ארגוני הולם, יוצרים ממשקי עבודה שוטפים התומכים ומאפשרים לדירקטוריון הבנק לבצע את תפקידו. על מנת לבצע את האמור במקצועיות והקפדה, מעודד הארגון "תרבות בקרה פנימית". קרי, הדירקטוריון והנהלת הבנק מעודדים בקרב הארגון רמה גבוהה של אתיקה וישרה, אשר יונחלו באמצעים הבאים:

- ערוצי תקשורת אפקטיביים המבטיחים העברת מסרים בדבר אתיקה, ישרה וחשיבות הבקרה הפנימית מהדירקטוריון ומהנהלה הבכירה, לכל עובדי הבנק.
- מתן דוגמה אישית של הנהלה הבכירה.
- קוד אתי כתוב, ותיעוד שכל העובדים קראו ואישרו.

- מנגנוני פיקוח שבאמצעותם ניתן לוודא עמידת העובדים בדרישות ובכללי ההתנהגות.
- מנגנוני עידוד לדווח על חשד לביצוע פעולות בלתי תקינות.
- מנגנוני אכיפה כלפי מפרי כללי התנהגות.

הקוד האתי של הבנק נכתב לאחר תהליך שנמשך למעלה משנה ואשר כלל מפגשים וישיבות, שבהם נטלו חלק מספר רב של עובדים ומנהלים בבנק. אין ספק כי רכישת קוד אתי מן המוכן ממומחים חיצוניים לאתיקה, הייתה מקצרת את התהליך, אך הייתה חוטאת למטרתו העיקרית של הקוד: מתן ביטוי אותנטי ומדויק ל"רוח" הבנק ולתרבות הארגונית השוררת בו, כפי שהיא משתקפת בעיניהם של עובדיו ומנהליו. ביום 24 בנובמבר 2008 אישר דירקטוריון הבנק את ערכי הקוד האתי המחייב את האירגון בכלל וכל אחד מעובדיו ומנהליו בפרט.

מדיניות התגמול של הבנק

לפרטים בדבר מדיניות התגמול של הבנק ראה פרק תגמול להלן.

הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים בחברות הבת

במסגרת ניהול הסיכונים הכולל בבנק מתבצע תיאום עם חברות הבנות של הבנק בנושא ניהול הסיכונים. פיקוח ובקרת חברות בנות מתבצע באופן שוטף ומתקבלים דיווחים מהחברות הבנות בדבר פירוט החשיפות שלהן לסיכונים השונים.

תרבות הסיכון

הפעילות העסקית השוטפת של הקבוצה במגוון המוצרים והמכשירים הפיננסיים המאזניים והחוץ מאזניים חושפת את הקבוצה לסיכונים שונים, ביניהם - סיכונים שוק, ריבית ונזילות, סיכונים אשראי, סיכונים תפעוליים, סיכונים אבטחת מידע וסייבר, סיכון ציות ורגולציה, איסור הלבנת הון וסיכונים חוצי גבולות.

במהלך השנים האחרונות קבעו דירקטוריון והנהלת הבנק מסגרת לניהול ובקרת הסיכונים וההון של הבנק. מסגרת זו נועדה ליצור תרבות הולמת בבנק לשם ניהול סיכונים הולם, התומך בהשגת היעדים העסקיים של הקבוצה. מסגרת זו בנויה ממספר נדבכים הפועלים יחדיו ביחידות הבנק, שנועדו להבטיח כי הבנק מסוגל לנהל, למדוד ולמזער את הסיכונים שלו בשגרה, ובעת אירוע קיצון או אירוע חירום פנימי או חיצוני.

הנדבכים והעקרונות העיקריים שנקבעו הינם:

- מיפוי וזיהוי הסיכונים להם חשוף הבנק - תהליך זה מהווה את הבסיס לניהול הסיכונים של הבנק, שכן, בהיעדר יכולת לזהות את הסיכונים הגלומים בפעילותו של הבנק, קטנה יכולת הבנק לנהל ולמזער אותם. לפיכך, קבעו הדירקטוריון והנהלת הבנק תהליך מוסדר למיפוי וזיהוי הסיכונים בבנק. תהליך זה מתבצע לפחות אחת לשנה, כאשר רשימת הסיכונים השונים עולה לאישור הדירקטוריון. בגין כל סיכון נקבע האם הוא מהותי לפעילות הבנק, לפי סף מהותיות שנקבע כשיעור מהון הליבה של הבנק, וכמו כן, נקבע לכל סיכון שמופה כמהותי, מנהל סיכון-RISK OWNER. במסגרת תהליך זה, קובע הדירקטוריון את סקלת הסיכונים. סקלה זו קובעת דרגות חומרה - נמוכה, בינונית וגבוהה, כפונקציה של הון הליבה של הבנק, במטרה לאפשר לכל יחידות הבנק לזהות את דרגת החומרה של כל סיכון שמופה, ולאפשר תקשורת סיכונים בין כל יחידות הבנק המתבססת על הגדרה אחידה של רמת החומרה.

- קווי ההגנה הנדרשים לניהול ובקרת הסיכונים - הבנק קבע חמישה קווי הגנה. הדירקטוריון - אחראי להתוות את העקרונות הנדרשים לטיפול בכל סיכון, ובפרט, קביעת תאבון הסיכון, המבטא את רמת הסיכון שהוא מוכן לשאת, בהינתן תנאי המאקרו הקיימים בשוק, פעילותו העסקית של הבנק, התכנית האסטרטגית שלו והדרישות הרגולטוריות. תאבון הסיכון מבטא את גבולות החשיפה המותרות בפעילות הבנק, והוא נקבע בשגרה ובקיצון, תוך שהבנק משתמש במגוון מבחני מצוקה כדי לאמוד את פוטנציאל הפגיעה של כל סיכון שזוהה ומופה. ההנהלה - אחראית ליישום העקרונות שנקבעו על ידי דירקטוריון הבנק, ובפרט, בחינה שוטפת של פרופיל הסיכונים השונים, לנוכח תאבון הסיכון שנקבע עבורם. הנהלת הבנק קבעה מספר מגבלות הנהלה (קווים מנחים של ההנהלה), שנועדו לנטר את התקרבותו של פרופיל הסיכון של הבנק, לתאבון הסיכון שנקבע הדירקטוריון עוד לפני שמתרחשת חריגה ממנו. ההנהלה אחראית לדווח לדירקטוריון בדבר התפתחותו של פרופיל הסיכונים, ולוודא כי קיימים המשאבים, מערכות מידע, תהליכים ומהלכים המאפשרים לעמוד בעקרונות שנקבעו על ידי הדירקטוריון לניהול ובקרת כל סיכון. מתחת לרמת ההנהלה פועלים שלושת קווי ההגנה, כפי שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 310 של בנק ישראל: הקו הראשון - היחידות העסקיות הנוטלות סיכון, בראשות מנהלי הסיכונים שנקבעו. ליחידות הקו הראשון אחריות לביצוע בקרה בכדי לוודא שהן אינן חורגות מתאבון הסיכון ומהעקרונות שנקבעו לניהול ובקרה של כל סיכון. יחידות הקו השני - ליחידות אלה, שאינן נוטלות סיכונים, אחריות לביצוע בקרה שוטפת, בזמן אמת, ככל שניתן, כמעגל בקרה נוסף לזה שהופעל בקו הראשון. הקו השני מובל על ידי מנהל הסיכונים הראשי של הבנק, האחראי לפעילות פונקצית ניהול הסיכונים של הבנק, והוא מנהל מספר סיכונים, הקשורים עם סיכונים הבקרה הפנימית של הבנק: סיכון תפעולי, ציות ורגולציה, איסור הלבנת הון, אבטחת מידע וסייבר, מעילות והונאות, סיכון חוצה גבולות, וסיכון מודל הנובע משימוש בלתי הולם של יחידות הבנק במודלים המעורבים בתהליכי ניהול הסיכונים. מנהל הסיכונים הראשי הינו חבר הנהלה, יש לו גישה ישירה לנתונים, וניתנה לו אחריות לביצוע אנליזת ובקרת אשראי. מנהל הסיכונים הראשי פועל יחד עם חברי הנהלה נוספים, שומרי סף: מנהל החטיבה לחשבונאות ודיווח כספי ומנהלת החטיבה המשפטית, כדי להסדיר מערך בקרה הולם, קרוב ככל האפשר לפעילות הקו הראשון, על מנת להבטיח עמידה במסגרת ובעקרונות שנקבעו על ידי

הדירקטוריון וההנהלה. הקו השלישי לפעילות היא הביקורת הפנימית, הפועלת במסגרת תכנית עבודה מוסדרת, תוך שמירה על עצמאותה, בכדי לוודא (בדרך כלל, בדיעבד), כי הקו הראשון והקו השני מתנהלים לפי העקרונות שנקבעו. במסגרת תפקידה זה, אחראית הביקורת הפנימית לביצוע תהליך לבחינת אפקטיביות הבקרה הפנימית, קרי, ניתוח הליקויים, לו נמצאו, בכל מרכיבי מסגרת ניהול וביקורת הסיכונים של הבנק, ובפרט, ברמת סיכון ספציפי.

- מסמכי מדיניות לניהול הסיכונים השונים - לכל סיכון מהותי קובע הדירקטוריון מסמך מדיניות ייעודי המתווה את העקרונות הנדרשים לטיפול בסיכון, כולל הפורומים והפונקציות האחראיות לניהול וביקורת הסיכון, אופן מדידת הסיכון, הדרישות העסקיות והרגולטוריות, והדרכים למזעור. הנהלת הבנק קובעת שורה של נהלים, המבטיחים כי קווי ההגנה שנקבעו מיישמים באופן הולם את העקרונות שנקבעו במדיניות, וכן, נקבעו שני מסמכי מדיניות אב, האחד קובע את עקרונות העל לניהול הסיכונים, ההון והבקרה הפנימית, באופן התואם את הוראות בנק ישראל, ובפרט, הוראה 310 (הוראת האב לניהול סיכונים), והשני קובע מדיניות אב ייעודית למבחני המצוקה (מבחני קיצון) של הבנק, המתווה את עקרונות העל לביצוע מבחני מצוקה בבנק, ואת אופן השימושיות בתוצאות מבחני המצוקה. בכך, מבטא הבנק את החשיבות הרבה שהוא נותן לניהול סיכונים בחירום, כמו גם בשגרה.

- מסגרת תאבון הסיכון של הבנק - לתאבון הסיכון חשיבות ליכולת הבנק לנהל סיכונים באופן ההולם את האסטרטגיה העסקית שלו, כאשר אירועים שהתרחשו בבנקים אחרים בעולם הדגישו את חשיבותה של מסגרת זו, כחלק מתרבות ניהול הסיכונים של הבנק. הבנק קבע למעלה מ-100 מדדי תאבון סיכון שונים, עבור סיכונים, תחומי פעילות וסגמנטים שונים של פעילותו העסקית. הניטור המתמשך, כפי שמבוצע בבנק, נועד לתת מבט על פרופיל הסיכון של הבנק, ולבחון את הפוטנציאל לחריגה מתאבון הסיכון שנקבע על ידי הדירקטוריון. בשל חשיבות תאבון הסיכון, קבע דירקטוריון הבנק מסמך מדיניות ייעודי המפרט את מסגרת תאבון הסיכון של הבנק; בחלקו הראשון, כולל המסמך את הדרכים לניטור תאבון הסיכון, ואת הדיווחים הנדרשים של הנהלת הבנק לדירקטוריון הבנק. בחלק השני, כולל המסמך את כל מדדי הסיכון שנקבעו, וזאת, כדי לאפשר תמונה מרוכזת של כלל תקורות החשיפה שנקבעו בבנק.

- מסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק - מסמך זה מהווה את כלי הדיווח המרכזי של הנהלת הבנק בדבר פרופיל הסיכון. המסמך מציג גם מבט איכותי וכמותי על התפתחותם של כל מדדי הסיכונים שנקבעו, כאשר דגש רב ניתן בדיונים על מדדים המתקרבים לתאבון הסיכון, השלכות התקרבות זו על פרופיל הסיכון והפעולות הנדרשות כדי להקטין את רמת הסיכון, שכן תאבון הסיכון של הנהלת הבנק לחריגה מתקרבות החשיפה שנקבעו על ידי הדירקטוריון הוא אפס. בשל התמונה המפורטת שנותן מסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק על התפתחות ניהול הסיכונים, הוא משמש כאחד מהכלים העיקריים של ההנהלה לדיווח לדירקטוריון על מצב תאבון הסיכון, כשהסיכון מנותח במגוון כלים הנכללים במסגרת ניהול וביקורת הסיכונים שנקבעה, וכפי שהם מפורטים במסגרת מסמך ה-ICAAR השנתי של הבנק.

- תהליך ה-ICAAP ודוח ה-ICAAR של הבנק - תהליך ה-ICAAP מהווה חלק מהמדבך השני של באזל II, והוא נועד לתאר את מסגרת ניהול וביקורת הסיכונים של הבנק, על כל מרכיביה. ליבו של המסמך כולל את תיאור תהליך תכנון ההון של הבנק, המתבצע לאופק תכנון של שלוש שנים, הנכלל בדוח ה-ICAAR השנתי. המאתגר את יעדי ההון והתכנית האסטרטגית של הבנק בשורה של מבחני מצוקה, כדי לוודא כי גם בעת התקיים אירוע קיצון מהותי, יש לבנק די הון בכדי לשרוד אותו.

- ניתוח איכותי של פרופיל הסיכונים של הבנק - אחת לשנה, כחלק מתהליך ה-ICAAP, מבצע הבנק תהליך מובנה ומוסדר של הערכה עצמית המאפשר לו לבצע ניתוח איכותי של פרופיל הסיכונים שלו. בתהליך זה, המשלים את המבט על מדדי הסיכון הכמותיים של הבנק, כפי שהוזכרו לעיל, מדרגים קבוצת מנהלי הסיכונים וקבוצת בקרי הסיכונים השונים (כל קבוצה באופן בלתי תלוי מדירוגי הקבוצה השניה) את רמת הסיכונים השונים (לפי סקלת הסיכונים שנקבעה), את איכות ניהול הסיכונים השונים ואת כיוון ההתפתחות, לדעתם, של כל סיכון בשנת העבודה הבאה. תהליך זה נועד לאתר חולשות בתהליכי ניהול וביקורת הסיכונים השונים, ולוודא כי קיימת מודעות לחולשות אלו, לו התגלו, ובפרט, כי נקבעה עבורם מסגרת טיפול הולמת. התהליך מתבצע באמצעות שאלונים מובנים לכל סיכון. תוצאות התהליך עולות לדיון בהנהלת הבנק, הועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון וכן, לאישור הדירקטוריון.

- תהליך לאישור מוצר או פעילות חדשה - להפעלת מוצר או פעילות חדשה בבנק (כמו גם, לעדכון של מוצר או פעילות קיימת) לשם השגת יעדים עסקיים, קיים פוטנציאל לחריגה ממסגרת ניהול ובקרת סיכון שנקבעה ובפרט, מתאבון הסיכון. לפיכך, קבעו הנהלת ודירקטוריון הבנק מסמך מדיניות ייעודי המעגן את אופן הטיפול של הבנק במוצר או פעילות חדשה (או שעודכנו באופן מהותי). המדיניות מהווה נספח למדיניות האב של הבנק, והיא קובעת רשימת תיוג ייעודית, באמצעותה בוחן הבנק את השפעת השקת הפעילות או המוצר החדש על כל רשימת הסיכונים שמופו על ידו, את ההיבטים הטכנולוגיים והחשבונאיים הכרוכים בהשקתו, ואת ההלימה לפרופיל הסיכון הנוכחי של הבנק, בשגרה ובחירום, וזאת, באמצעות מבחני מצוקה. השפעת המוצר או הפעילות החדשה על פרופיל הסיכון הנוכחי של הבנק, קובעת את מסלול האישור שלו, כאשר, אלה שיש להם השפעה מהותית על פרופיל הסיכון של הבנק, יועלו לאישור הדירקטוריון.
- מבחני מצוקה - הבנק מייחס חשיבות רבה למבחני מצוקה. והם מהווים כלי מרכזי במסגרת ניהול ובקרת הסיכונים של הבנק. לפיכך, פיתח הבנק במהלך השנים האחרונות שורה ארוכה של שיטות וגישות לביצוע מבחני מצוקה, ההולמות את דרישות בנק ישראל ואת הפרקטיקות המקובלות המתפתחות בעולם, במיוחד לאחר המשבר הפיננסי האחרון. הבנק קבע מדיניות אב ייעודית המתארת את השיטות השונות הנהוגות בבנק, ואת אופן השימושיות בתוצאות מבחני המצוקה השונים. מבחני המצוקה משמשים את הבנק כדי לקבוע תאבון סיכון, ומהווים מרכיב עיקרי בתהליך תכנון ההון של ה-ICAAP. לבנק קבוצה עניפה של מבחני מצוקה, הפועלים כדי לאתר את פוטנציאל פגיעת הסיכונים השונים ביעדיו העסקיים והפיננסיים. מבחני המצוקה העיקריים בהם משתמש הבנק בפעילותו השוטפת, וכחלק מתכנון ההון המתבצע במסגרת ה-ICAAR, מתבצעים ברמת תיק, ברמה של תתי תיקים הרלבנטיים לפעילות הבנק וברמת עסקה. מתודולוגיות מבחני המצוקה של הבנק כוללות: תרחישים ברמת סיכון, המתבצעים תוך תזוזה בגורמי הסיכון הרלבנטיים לפעילות הנבחנת (תזוזה בשערי חליפין, ריביות ועוד); מבחני מצוקה המתבססים על אירועי קיצון שהתרחשו בעבר בשוק המקומי או בחוץ לארץ (משבר 2008, משבר 1998, משבר ההיי-טק בתחילת המאה הנוכחית ועוד), תוך שהם משחזרים את אירועי העבר, ובוחנים את השפעתם על התיק הנוכחי של הבנק; תרחישי מאקרו, המתבצעים על ידי שינויים בתנאי המאקרו, לפי הנחות הבנק או על פי שינויים שניתנו לכל המערכת על ידי בנק ישראל במסגרת התרחיש האחד, תוך פיתוח משוואות, המתרגמות השפעת גורמי המאקרו על התיק (כגון: משוואה המתרגמת את השפעת האבטלה על שיעורי הכשל בסגמנטי האשראי הקמעונאי); ותרחישים המתבצעים על פי מתווה שקבע הבנק, באופן התואם את המתווה שנקבע על ידי בנק ישראל במסגרת תרחישי הייחוס שלו. במסגרת תכנון ההון, מבצע הבנק בנוסף, תרחיש רב עוצמה, במהלכו בוחן הבנק פגיעה של כל הסיכונים העיקריים שמופו על ידו. תרחיש זה המכונה "מבחן (תרחיש) איום" נבנה במכוון על מנת לגרום לבנק פוטנציאל נזק גבוה מאוד.
- שרשרת הדיווחים - תקשורת הסיכונים מהווה נדבך מרכזי ביכולת הבנק לנהל את הסיכונים שלו. לפיכך, קבעו דירקטוריון והנהלת הבנק נוהל ייעודי, נוהל שרשרת הדיווחים, הקובע את הדיווחים הנדרשים בשגרה, במצב התראה ובמצב קיצון (חירום). במצב התראה, עת קיימת חריגה מתאבון הסיכון שנקבע, או בהתרחש אירוע מהותי, מגדיר הנוהל באופן מדויק את הדיווחים הנדרשים, כדי להבטיח טיפול נאות בחריגה, עד לסגירתה. דיווחים מתנהלים על פי הנוהל בין כל קווי ההגנה שנקבעו בבנק, לפי הצורך שנוצר, ובהתאם למצבי הטבע האפשריים.
- מזעור הסיכונים - זיהוי ומיפוי הסיכונים של הבנק, מסגרת תאבון הסיכון, והפורומים שנקבעו בארגון לשם ניהול ובקרת הסיכונים השונים, נועדו לאפשר לבנק למזער את הסיכונים שלו, בפרט, בעת התרחשות אירוע קיצון או אירוע מהותי לפעילות הבנק. הבנק מיסד שורה של פורומים המתנהלים בשגרה, שנועדו ליצור תקשורת סיכונים בין קווי ההגנה השונים, ולהבטיח זרימת מידע המאפשרת לבנק להתמודד עם הסיכונים המהותיים לפעילותו, או עם פוטנציאל להתפתחות אירועים כאלה. הפורומים נועדו לכסות את מגוון הסיכונים שמופו על הבנק. כחלק מתרבות ניהול הסיכונים של הבנק, הוקמו פורומים נוספים כדי לאפשר לבנק להתמודד עם סיכונים מתעוררים: מוניטין, אבטחת מידע וסייבר, ציות ורגולציה. איסור הלבנת הון וסיכון חוצה גבולות. מסמכי המדיניות של הבנק קובעים באופן מפורש פורומים הפועלים בעת חירום, כולל מסמך מדיניות ייעודי להמשכיות עסקית ומסמך מדיניות נוסף שהוכן כדי לקבוע את התנהלות יחידות הבנק הרלבנטיות בעת התרחשות אירוע קיצון פיננסי בשווקים. כך, פורומים ייעודיים למקרה חירום יופעלו בבנק על ידי מנהלי הסיכונים במקרה של התרחשות, או פוטנציאל להתרחשות אירועים כאלה בתחום סיכוני האשראי, השוק הריבית בתיק הבנקאי והנזילות. מסמכי המדיניות והנהלים שהוכנו על ידי יחידות הבנק קובעים תכניות מילוט אפשריות שאותן יכול הבנק להפעיל, לו התרחשו אירועים שכאלה. תכניות

המילוט קובעות את שרשרת הדיווחים הנדרשת בין המנהלים בבנק, את הגופים הנדרשים להיות מעורבים בעת אירוע שכזה, ואת האמצעים שניתן לבצע או לבחון ביצועם, לו יתעורר צורך שכזה. כלי עיקרי נוסף למזעור סיכונים הינו קיום מהלך מוסדר של הדרכות ולמידה מאירועים. מדיניות הדירקטוריון וההנהלה, כמו גם הנהלים הרלבנטיים, קובעים מהלכי הדרכה מוסדרים. כמו כן, משלים הבנק בימים אלה מהלך שנועד להסדיר מתודולוגיה אחידה לשם ביצוע תחקירים, הפקת תחקירים וקביעת דרכי הלמידה מאירועים שהתרחשו, בבנק או בארגונים פיננסיים אחרים, על מנת לאפשר לארגון למזער את הסיכונים מהתרחשות נוספת של אירועים כגון אלה, או של אירועים דומים להם.

- מערכות טכנולוגיות תומכות ניהול ובקרת סיכונים - לבנק מספר מערכות מרכזיות המאפשרות ליחידות הבנק לקבל מידע, לחשב חשיפות, לבצע מבחני מצוקה, ולבחון את פרופיל הסיכון לנוכח תאבון הסיכון, בשגרה ובחירום. הבנק בוחן את איכות המידע במערכות הבנק ואת צרכי ניהול ובקרת הסיכונים באופן מתמשך, כדי להבטיח כי מידע חיוני ואיכותי יהיה זמין ליחידות הבנק. בפרט, הרחיב הבנק את מהלכיו לגיבוי המערכות העיקריות שלו, כחלק מתכנית המשכיות העסקית שלו, ומבצע תרגולים שוטפים על מנת להבטיח המשכיות עסקית גם בעת חירום.

לפרטים בדבר מבנה התגמול בבנק ותמיכתו בתרבות הסיכון ראה פרק התגמול להלן.

ההון הרגולטורי

מבנה ההון הרגולטורי

ההון הפיקוחי מורכב משני רבדים - הון רובד 1 (הכולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף) והון רובד 2. הון עצמי רובד 1 כולל את רכיבי ההון המיוחסים לבעלי מניות הבנק ואת זכויות בעלי המניות החיצוניים בהון של חברות מאוחדות (עודף ההון בחברת הבת אינו מוכר).

בהון עצמי רובד 1 נכללים התאמות פיקוחיות וניכויים מההון - מוניטין, השקעות ברכיבי הון של תאגידים פיננסים, הרווח הכולל האחר המצטבר בגין גידור תזרים מזומנים של פריטים שאינם מוצגים במאזן לפי שווי הוגן והתאמות בגין התחייבות של מכשירים נגזרים הנובעים משינוי סיכון האשראי של הבנק (DVA).

הון רובד 1 נוסף מורכב ממכשירי הון העומדים בדרישות שנקבעו בהוראות. לבנק אין מכשירי הון הנכללים בהון רובד 1 נוסף ליום 31 בדצמבר 2015. הון רובד 2 מורכב מהפרשה קבוצתית להפרשי אשראי ומכשירי הון העומדים בדרישות שנקבעו.

סכום ההפרשה הקבוצתית מוכר כהון רובד 2 עד לתקרה של 1.25% מנכסי הסיכון המשוקללים לסיכון אשראי.

מכשירי הון רובד 2 יכללו מנגנון לספיגת הפסדי קרן, לפיו תתבצע המרה למניות או הפחתת קרן כאשר יחס הון עצמי רובד 1 יורד מ-5%,

או כאשר ארע אירוע מכוון לאי קיימות של הבנק, אשר נקבע על ידי הפיקוח על הבנקים.

בנוסף נכללים בהון רובד 2, מכשירי הון מורכבים חדשניים וכתבי התחייבות נדחים, אשר הונפקו בעבר ואשר אינם כשירים להכרה בהון הפיקוחי לפי הוראות באזל 3 ולכן מופחתים בהדרגה לפי הוראות מעבר.

מגבלות על מבנה ההון

- הון רובד 2 לא יעלה על 100% מהון רובד 1 לאחר הניכויים הנדרשים מהון זה.

- מכשירי הון הכשירים להיכלל בהון רובד 2 לא יעלו על 50% מהון רובד 1 לאחר הניכויים הנדרשים מהון זה.

להלן תמצית רכיבי ההון הפיקוחי ליום 31 בדצמבר:

2014		2015		
סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	יתרה	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	יתרה	
במיליוני שקלים חדשים				
149	11,366	216	12,397	הון עצמי רובד 1 לפני התאמות פיקוחיות וניכויים
23	93	16	98	סך כל ההתאמות הפיקוחיות והניכויים בהון עצמי רובד 1
173	11,273	232	12,299	הון עצמי רובד 1
3,573	4,883	3,127	4,916	הון רובד 2
3,745	16,152	3,359	17,215	סך כל הון כולל
-	124,565	-	129,486	סך נכסי סיכון משוקללים
	9.05%		9.50%	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון
	12.97%		13.29%	יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון
	9.00%		9.30%	יחס הון רובד 1 מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים
	12.50%		12.80%	יחס הון כולל מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים

להלן הרכב מפורט של ההון הפיקוחי בהתאם לדרישות הגילויי בנדבך השלישי של באזל ליום 31 בדצמבר.

על מנת להציג את הקשר בין המאזן המאוחד של הבנק ובין רכיבי ההון הפיקוחי, כוללת הטבלה להלן הפניות לטבלה נוספת המופיעה בהמשך פרק זה (להלן שלב 2). בטבלה הנוספת ניתן ללמוד באילו סעיפי מאזן נכללים רכיבי ההון הפיקוחי. בהתאם להוראות, נדרש למלא כל שורה בטבלה, גם אם רכיב ההון הפיקוחי או ההתאמה הפיקוחית שווים לאפס או זניחים.

	2014	2015		
סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם הפניות משלב 2			סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם הפניות משלב 3	
	יתרה	לבאזל 3	יתרה	לבאזל 3
במיליוני שקלים חדשים				

הון עצמי רובד 1: מכשירים ועודפים

1					הון מניות רגילות שהונפק על ידי התאגיד הבנקאי ופרמיה על מניות רגילות הכלולות בהון עצמי רובד 1
1+2	-	2,187	-	2,214	
2					עודפים, לרבות דיבידנד שהוצע או שהוכרז לאחר תאריך המאזן
3	-	8,679	16	9,746	רווח כולל אחר מצטבר ועודפים שניתן להם גילוי
4	-	24	59	(38)	מכשירי הון עצמי רובד 1 שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר
5					מניות רגילות שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי שאוחדו והמוחזקות על ידי צד ג (זכויות מיעוט)
5	149	476	140	474	
6	149	11,366	216	12,397	הון עצמי רובד 1 לפני התאמות פיקוחיות וניכויים

הון עצמי רובד 1: התאמות פיקוחיות וניכויים

7					התאמות יציבותיות להערכות שווי מוניטין, בניכוי מיסים נדחים לשלם, אם רלבנטי
6	-	87	-	87	נכסים לא מוחשיים אחרים למעט זכויות שירות למשכנתאות, בניכוי מיסים נדחים לשלם
7+8	-	-	-	-	מיסים נדחים לקבל שמימושם מתבסס על רווחיות עתידית של התאגיד הבנקאי, למעט מיסים נדחים לקבל הנובעים מהפרשי עיתוי
9					סכום הרווח הכולל האחר המצטבר בגין גידורי תזרים מזומנים של פריטים שאינם מוצגים במאזן לפי שווי הוגן
10	14	4	8	6	פער שלילי בין הפרשות הפסדים צפויים
11					גידול בהון העצמי הנובע מעסקאות איגוח
12					רווחים והפסדים שטרם מומשו כתוצאה משינויים בשווי ההוגן של התחייבויות שנבעו משינויים בסיכון האשראי העצמי של התאגיד הבנקאי. בנוסף, בהתייחס להתחייבויות בגין מכשירים נגזרים, יש לגרוע את כל התאמות השווי החשבונאיות (DVA) הנובעות מסיכון האשראי העצמי של הבנק
11	9	2	8	5	עודף יעודה על עתודה, בניכוי מיסים נדחים לשלם שישולקו אם הנכס יפוך לפגום או ייגרע בהתאם להוראות הדיווח לציבור
12+13	-	-	-	-	השקעה עצמית במניות רגילות, המוחזקות באופן ישיר או עקיף (כולל התחייבות לרכוש מניות בכפוף להסכמים חוזיים)
14					החזקות צולבות הדדיות במניות רגילות של תאגידים פיננסיים

	2014		2015		
	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם הפניות משלב 2 לבאזל 3	יתרה	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	יתרה	במיליוני שקלים חדשים
18					השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי
14	-	-	-	-	
19					השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי
20					זכויות שירות למשכנתאות אשר סכומם עולה על 10% מהון עצמי רובד 1
21					מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי, אשר סכומם עולה על 10% מהון עצמי רובד 1
22					סכום זכויות שירות למשכנתאות, מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי וההשקעות בשיעור העולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי תאגידים פיננסיים, העולה על 15% מהון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי
23					מזה: בגין השקעות בשיעור העולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי תאגידים פיננסיים
24					מזה: בגין זכויות שירות למשכנתאות
25					מזה: מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי
26					התאמות פיקוחיות וניכויים נוספים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים
א.26					מזה: בגין השקעות בהון של תאגידים פיננסיים
ב.26					מזה: בגין זכויות שירות למשכנתאות
ג.26					מזה: התאמות פיקוחיות נוספות להון עצמי רובד 1 שלא נכללו במסגרת סעיפים 25 א. ו 25 ב.
27					התאמות פיקוחיות בהון עצמי רובד 1 הכפופות לטיפול הדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III
					ניכויים החלים על הון עצמי רובד 1 מאחר ואין בהון רובד 1 נוסף והון רובד 2 די הון בכדי לכסות על הניכויים
28	23	93	16	98	סך כל ההתאמות הפיקוחיות והניכויים בהון עצמי רובד 1
29	173	11,273	232	12,299	הון עצמי רובד 1

הון רובד 1 נוסף: מכשירים

					מכשירי הון מניות רובד 1 נוסף שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי ופרמיה על מכשירים אלו
15a+16a	-	-	-	-	מזה: מסווג כהון עצמי בהתאם להוראות הדיווח לציבור
	-	-	-	-	מזה: מסווג כהתחייבות בהתאם להוראות הדיווח לציבור
15a+16a	-	-	-	-	מכשירי הון רובד 1 נוסף שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוח בתקופת המעבר

	2014		2015	
	סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם הפניות משלב 2 לבאזל 3		סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3 יתרה	יתרה
				במיליוני שקלים חדשים
34				מכשירי הון רובד 1 נוסף שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי והמוחזקים על ידי משקיעי צד ג'
35	17	-	-	מזה: מכשירי הון רובד 1 נוסף שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי והמוחזקים על ידי משקיעים צד ג', המופחתים בהדרגה מהון רובד 1 נוסף
36				הון רובד 1 נוסף לפני ניכויים
הון רובד 1 נוסף: ניכויים				
37				השקעה עצמית במכשירי הון הכלולים ברובד 1 נוסף, המוחזקת באופן ישיר או עקיף (כולל התחייבות לרכוש מכשירים בכפוף להסכמים חוזיים)
38				החזקות צולבות הדדיות במכשירי הון הכלולים ברובד 1 נוסף
39				השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי
40				השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי
41				ניכויים נוספים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים
א.41				מזה: בגין השקעות בהון של תאגידים פיננסיים
ב.41				מזה: ניכויים נוספים להון רובד 1 שלא נכללו במסגרת סעיף 1.א ניכויים בהון רובד 1 נוסף הכפופים לטיפול הדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III
				מזה: התאמות פיקוחיות נוספות להון רובד 1 שלא נכללו במסגרת סעיף 38.א.
42				ניכויים החלים על הון רובד 1 נוסף מאחר ואין בהון רובד 2 די הון בכדי לכסות על הניכויים
43				סך כל הניכויים בהון רובד 1 נוסף
44				הון רובד 1 נוסף
45	173	11,273	232	12,299

הון רובד 2: מכשירים והפרשות

46				מכשירים שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי (שאינם נכללים בהון רובד 1) ופרמיה על מכשירים אלו
47	18a	-	-	מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר
48	18b	3,573	3,573	מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי למשקיעי צד ג'
	19	-	-	

	2014		2015	
סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם הפניות משלב 2 לבאזל 3 יתרה			סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3 יתרה	
במיליוני שקלים חדשים				
49			מזה: מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי חברות בת של תאגיד הבנקאי והמחוזקים על ידי משקיעים צד ג', המופחתים בהדרגה מהון רובד 2	
50			הפרשות קבוצתיות להפסדי אשראי לפי השפעת המס המתייחס	
	20	1,310	1,372	
51	3,573	4,883	3,127	4,916
				הון רובד 2 לפני ניכויים

הון רובד 2: ניכויים

52					השקעה עצמית במכשירי הון רובד 2, המוחזקת באופן ישיר או עקיף (כולל התחייבות לרכוש מכשירים בכפוף להסכמים חוזיים)
53					החזקות צולבות הדדיות במכשירי הון רובד 2 של תאגידים פיננסיים
54					השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי אינה עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי
55					השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינם מאוחדים בדוחות לציבור של התאגיד הבנקאי, כאשר החזקת התאגיד הבנקאי עולה על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי
56					ניכויים נוספים שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים
56.א.					מזה: בגין השקעות בהון של תאגידים פיננסיים
56.ב.					מזה: ניכויים נוספים להון רובד 2 שלא נכללו במסגרת סעיף 51.א.
					התאמות פיקוחיות בהון רובד 2 הכפופות לטיפול הדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III
57					סך כל ההתאמות הפיקוחיות להון רובד 2
58	3,573	4,883	3,127	4,916	הון רובד 2
59	3,745	16,156	3,359	17,215	סך ההון
					סך הכל נכסי סיכון משוקללים בהתאם לטיפול שנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל III
60	-	124,562	-	129,486	סך נכסי סיכון משוקללים

יחסי הון וכריות לשימור הון

61	9.05%	9.50%		הון עצמי רובד 1
62	9.05%	9.50%		הון רובד 1
63	12.97%	13.29%		ההון הכולל
64	-	-		לא רלבנטי
65	-	-		לא רלבנטי
66	-	-		לא רלבנטי

	2014	2015		
סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הדרש לפני אימוץ הוראה 202 הפניות משלב 2 לבאזל 3 יתרה			סכומים שלא נוכו מההון הכפופים לטיפול הדרש לפני אימוץ הוראה 202 הפניות לבאזל 3 יתרה	
במיליוני שקלים חדשים				
	-	-	לא רלבנטי	67
	-	-	לא רלבנטי	68
דרישות מזעריות שנקבעו על ידי המפקח על הבנקים				
			יחס הון עצמי רובד 1 מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים	69
9.00%		9.30%		
9.00%		9.30%	יחס הון רובד 1 מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים	70
12.50%		12.80%	יחס הון כולל מזערי שנקבע על ידי המפקח על הבנקים	71
סכומים שמתחת לסף ההפחתה (לפני שקלול סיכון)				
			השקעות בהון של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים בנקאיים וחברות בנות שלהם), שאינן עולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי והן מתחת לסף ההפחתה	72
-	-	-	השקעות בהון עצמי רובד 1 של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים בנקאיים וחברות בנות שלהם), העולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי, והן מתחת לסף ההפחתה	73
-	2	-	זכויות שירות למשכנתאות	74
-	-	-	מיסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי שהן מתחת לסף ההפחתה	75
-	818	-	930	
תקרה להכללת הפרשות ברובד 2				
			הפרשה כשירה להכללה במסגרת רובד 2 בהתייחס לחשיפות תחת הגישה הסטנדרטית, לפני יישום התקרה	76
-	1,310	-	1,372	
			התקרה להכללת הפרשה במסגרת רובד 2 תחת הגישה הסטנדרטית	77
-	1,443	-	1,502	
			הפרשה כשירה להכללה במסגרת רובד 2 בהתייחס לחשיפות לפי גישת הדירוגים הפנימיים, לפני יישום התקרה	78
-	-	-	התקרה להכללת הפרשה במסגרת רובד 2 לפי גישת הדירוגים הפנימיים	79
-	-	-		
מכשירי הון שאינם כשירים כהון פיקוחי הכפופים להוראות המעבר				
			סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון עצמי רובד 1 הכפופים להוראות המעבר	80
-	-	-		
			סכום שנוכה מהון עצמי רובד 1 בשל התקרה	81
-	-	-		
			סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון עצמי רובד 1 נוסף הכפופים להוראות המעבר	82
-	-	-		
			סכום שנוכה מהון רובד 1 נוסף בשל התקרה	83
-	-	-		
			סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון עצמי רובד 2 הכפופים להוראות המעבר	84
-	3,573	-	3,127	
-	165	-	65	
			סכום שנוכה מהון רובד 2 בשל התקרה	85

להלן רכיבי ההון הפיקוחי כפי שנכללו במאזן המאוחד של הבנק⁽¹⁾.

בהתאם להוראות הגילוי של נדבך 3 נדרש להציג את הקשר בין המאזן, כפי שדווח בדוחות הכספיים של הבנק, ובין רכיבי ההון הפיקוחי בטבלה לעיל. בטבלה להלן מוצג המאזן המאוחד של הבנק בצורה מורחבת, על מנת להציג באילו סעיפי מאזן נכללים רכיבי ההון הפיקוחי:

הפניות לרכיבי הון פיקוחי	מאזן פיקוחי מאוחד		
	ליום 31 בדצמבר		
	2014	2015	
	במיליוני שקלים חדשים		
		נכסים	
	26,798	30,489	מזומנים ופיקדונות בבנקים
	14,259	11,845	ניירות ערך
			מזה: השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינן עולות על 10% מהון המניות של התאגיד הפיננסי
14	-	-	מזה: השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שעולות על 10% מהון המניות של התאגיד הפיננסי שאינן עולות על סף הפחתה
	14,259	11,845	מזה: ניירות ערך אחרים
	107	71	ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר
	148,912	160,604	אשראי לציבור
	(1,343)	(1,400)	הפרשה להפסדי אשראי
20	(1,210)	(1,271)	מזה: הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי הנכללת ברובד 2
	(133)	(129)	מזה: הפרשה להפסדי אשראי שלא נכללת בהון הפיקוחי
	147,569	159,204	אשראי לציבור, נטו
	307	316	אשראי לממשלות
	52	36	השקעות בחברות כלולות
			מזה: השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שעולות על 10% מהון המניות של התאגיד הפיננסי שאינן עולות על סף ההפחתה
	2	2	מזה: השקעות בחברות כלולות אחרות
	50	34	בנינים וציוד
	1,570	1,583	נכסים בלתי מוחשיים ומוניטין
6	87	87	מזה: מוניטין
7	-	-	מזה: נכסים בלתי מוחשיים אחרים
	5,602	3,527	נכסים בגין מכשירים נגזרים
	2,162	2,000	נכסים אחרים
	818	930	מזה: נכסי מס נדחה
9	-	-	מזה: נכסי מס נדחה למעט אלו המיוחסים להפרשי עיתוי
8	-	-	מזה: התחייבות בגין מס נדחה בגין נכסים בלתי מוחשיים
	818	930	מזה: נכסי מס נדחה אחרים
12	-	-	מזה: עודף יעודה על עתודה
	1,344	1,070	מזה: נכסים אחרים נוספים
	198,513	209,158	סך כל הנכסים

(1) לא קיים הבדל בין המאזן המאוחד והמאזן הפיקוחי המאוחד.

הפניות לרכיבי הון פיקוחי	מאזן פיקוחי מאוחד		התחייבויות והון פיקדונות הציבור פיקדונות מבנקים פיקדונות הממשלה ניירות ערך שהושאלו או נמכרו במסגרת הסכמי רכש חוזר אגרות חוב וכתבי התחייבות נדחים* מזה: כתבי התחייבות נדחים שאינם מוכרים כהון פיקוחי מזה: כתבי התחייבות נדחים המוכרים כהון פיקוחי מזה: כשירים כרכיבי הון פיקוחי מזה: אינם כשירים כרכיבי הון פיקוחי וכפופים להוראות מעבר התחייבויות בגין מכשירים נגזרים מזה: בגין סיכון האשראי העצמי התחייבויות אחרות מזה: התחייבות בגין מס נדחה המיוחסת לפנסיה
	2014	2015	
	במיליוני שקלים חדשים		
	152,379	162,380	
	1,258	1,166	
	55	58	
	223	-	
	20,580	23,719	
	2,726	2,083	
	3,573	3,544	
16a,18a	-	417	
16b,18b	3,573	3,127	
	6,497	3,634	
11	11	13	
	6,217	5,786	
13	-	-	
	187,209	196,743	סך כל ההתחייבויות
	10,797	11,847	הון עצמי המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי
	10,890	11,923	מזה: הון מניות רגילות
1	2,121	2,147	מזה: הון מניות רגילות
3	8,679	9,746	מזה: עודפים
4	24	(38)	מזה: הפסד כולל אחר מצטבר
	-	(40)	מזה: הפסדים בגין התאמות בגין הטבות לעובדים
	5	(12)	מזה: רווחים שטרם מומשו מהתאמות של ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן
10	18	14	מזה: הפסדים נטו בגין גידורי תזרים מזומנים
	1	-	מזה: הפסדים נטו מהתאמות מתרגום דוחות כספיים
2	66	67	מזה: קרנות הון
	-	-	מזה: הון מניות בכורה
15a	-	-	מזה: כשירים כרכיבי הון פיקוחי
15b	-	-	מזה: אינם כשירים כרכיבי הון פיקוחי וכפופים להוראות מעבר
	-	-	מזה: מכשירים הוניים אחרים
	-	-	מזה: כשירים כרכיבי הון פיקוחי
	-	-	מזה: אינם כשירים כרכיבי הון פיקוחי וכפופים להוראות מעבר
	507	568	זכויות שאינן מקנות שליטה
5	476	474	מזה: זכויות שאינן מקנות שליטה שניתן לייחס להון עצמי רובד 1
17	-	-	מזה: זכויות שאינן מקנות שליטה שניתן לייחס להון רובד 1 נוסף
19	-	-	מזה: זכויות שאינן מקנות שליטה שניתן לייחס להון רובד 2
	31	94	מזה: זכויות שאינן מקנות שליטה שלא ניתן לייחס להון הפיקוחי
	11,304	12,415	סך כל ההון העצמי
	198,513	209,158	סך כל ההתחייבויות וההון

להלן תנועות בהון הפיקוחי במהלך התקופה, לרבות שינויים בהון העצמי רובד 1, הון רובד 1 והון רובד 2 (במיליוני שקלים חדשים):

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2014	2015	
הון רובד 1		
10,118	11,273	יתרה ליום 1 בינואר
89	27	הנפקת מניות
(50)	1	שינוי בקרן הון מההטבה בשל עסקאות תשלום מבוסס מניות
1,092	1,134	רווח השנה
-	(86)	דיבידנד
16	(62)	תנועה ברווח כולל אחר
1	(1)	מזה: הפרשי תרגום
(6)	(17)	מזה: קרן הון מניירות ערך זמינים למכירה
21	(4)	מזה: קרן הון הנובעת מגידור תזרים מזומנים
-	(40)	מזה: קרן הון בגין זכויות עובדים
(23)	(43)	אחרים כולל התאמות רגולטוריות
31	55	זכויות שאינן מקנות שליטה
11,273	12,299	יתרה ליום 31 בדצמבר
הון רובד 2		
4,850	4,883	יתרה ליום 1 בינואר
-	(446)	הפחתת מכשירי הון
33	62	תנועה בהפרשה קבוצתית להפסדי אשראי
-	417	הנפקת איגרות חוב עם המרה מותנית
4,883	4,916	יתרה ליום 31 בדצמבר

הלימות ההון

הבנק מעריך את הלימות ההון שלו על פי כללי באזל III, כפי שנקבעו בהוראות ניהול בנקאי תקין 2011-201. הבנק נוקט בגישה הסטנדרטית על מנת להעריך את החשיפה לסיכון אשראי (כולל סיכון הצד הנגדי), לסיכון תפעולי ולסיכון שוק.

הבנק מנטר את יחס הלימות ההון באופן שוטף, על מנת לוודא עמידה בדרישות הפיקוח על הבנקים ובמגבלות שקבע הדירקטוריון, וכדי לאפשר היערכות מבעוד מועד למתן מענה להתפתחות נכסי הסיכון ודרישת ההון של הבנק. לשם כך, קבע הדירקטוריון מסמך מדיניות, המגדיר את תדירות המדידה של הלימות ההון, את הדיווחים הנדרשים ואת הפעולות שיש לנקוט במקרים בהם יורד יחס ההון מרמות מינימליות שנקבעו, וכן, פועל מזה שנים פורום לתכנון וניהול ההון בהשתתפות מנהל החטיבה הפיננסית - CFO (יושב ראש), מנהל החטיבה לבקרת סיכונים - CRO, מנהל חטיבת חשבונאות ודיווח כספי - החשבונאי הראשי, מנהל החטיבה לתכנון תפעול ונכסי לקוחות, מנהל החטיבה לבקאות עסקית ומנהל החטיבה הקמעונאית בבנק. מסמך מדיניות זה מהווה נספח למדיניות האב של הבנק לניהול סיכונים, תכנון ההון ובקרה פנימית.

כחלק מיישום הנדבך השני של באזל III, מגיש הבנק בכל שנה את מסמך ה-ICAAR, שהוא דוח לסיכום המהלכים שביצע הבנק במהלך השנה במסגרת תהליך ה-ICAAP, הנכלל בנדבך השני של באזל III. ביום 31 בדצמבר 2015, שלח הבנק את מסמך ה-ICAAR השביעי שלו לבנק ישראל. ה-ICAAR כולל מספר פרקים שנועדו לתאר את הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים בבנק, את יעדי ההון ויעדי התכנית האסטרטגית, ואת ההתפתחויות שחלו במהלך השנה בניהול הסיכונים השונים שזוהו ומופו בבנק. ליבו של המסמך מהווה תהליך תכנון ההון, המתבצע לאופק תכנון של שלוש שנים קדימה, שבו מאתגר הבנק את התכנית האסטרטגית ואת יעדי ההון הכולל שלו, בשורה ארוכה ומגוונת של מבחני מצוקה (מבחני קיצון) היפותטיים, הפוגעים באופן משמעותי ברווחיות הבנק ושוחקים את ההון שלו. תוצאות תכנון ההון הנוכחי של הבנק מראים כי לבנק יש די הון כולל כדי לעמוד בתכנית האסטרטגית שלו וביעדי ההון שנקבעו על ידי הדירקטוריון.

באזל III

כאמור, בסוף שנת 2010 אימצה ועדת באזל הוראה חדשה, המכונה באזל III. הוראה זו, פרי המשבר האחרון בשווקים הבינלאומיים, מכילה אוסף של תיקונים להוראת באזל III, וביניהם: חיזוק בסיס ההון, העלאת יחסי ההון המזעריים, קביעת מדדים חדשים ומתודולוגיות לטיפול בסיכון הנזילות, חיזוק המתודולוגיה להתמודדות עם סיכון הצד הנגדי (כולל הקצאת הון כנגד סיכון זה, במסגרת הנדבך הראשון), קביעת יחס מינוף כיחס חדש במסגרת מדדי ניהול הסיכונים, חיזוק התהליכים לביצוע מבחני מצוקה ותהליכים נוספים שנועדו לשפר את יכולות ניהול ובקרת הסיכונים במוסדות הפיננסיים. על פי לוח הזמנים שנקבע על ידי הוועדה, היא מיושמת ברחבי העולם בהדרגה, החל משנת 2013.

החל מיום 1 בינואר 2014 הבנק מיישם את הוראות מדידה והלימות הון על פי כללי באזל III כפי שפורסמו על-ידי הפיקוח על הבנקים וכפי ששולבו בהוראות ניהול בנקאי תקין 2011-201.

להלן ההשפעות העיקריות של יישום ההוראות:

מיסים נדחים הנובעים מהפרשי עיתי - מיסים נדחים הנובעים מהפרשי עיתי (ועד ל-10% מהון עצמי רובד 1) - משוקללים במשקל סיכון של 25%.

הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי - סכום ההפרשה הקבוצתית יוכר כהון רובד 2 עד לתקרה של 1.25% מנכסי הסיכון המשוקללים לסיכון אשראי מנגד, סכום ההפרשה התווסף לנכסי הסיכון המשוקללים לסיכון אשראי.

מכשירי הון שאינם כשירים כהון פיקוחי - הכרה ב-80% מיתרת המכשירים ליום 31.12.13 והפחתה של 10% בכל שנה עד ליום 1 בינואר 2022.

זכויות מיעוט - סכום זכויות המיעוט שיוכר כהון הוגבל ולא ניתן להכיר בעודף ההון בחברת הבת.

הקצאת הון בגין הפסדי CVA (הפסדי שערור לשווי שוק בגין סיכון אשראי של צד נגדי, Credit Value Adjustments) - בנוסף לדרישת הון בגין סיכון לכשל הנובעת מסיכון אשראי של צד נגדי לפי הגישה הסטנדרטית, נדרשת הקצאת הון לכיסוי הסיכון להפסדים פוטנציאליים שעלולים להיווצר משערור לשווי שוק של נגזרים מעבר לדלפק (OTC).

בעקבות פרסום הוראות המפקח על הבנקים לגבי אימוץ המלצות באזל III בישראל, החליט דירקטוריון הבנק ביום 14 באוגוסט 2013, כי יעד יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון ליום 31 בדצמבר 2014, לא יפחת משיעור של 9% תוך שמירה על שולי ביטחון נאותים.

ביום 28 בספטמבר 2014 פרסם המפקח על הבנקים עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 לפיו יעד הון עצמי רובד 1 ויעד ההון הכולל לרכיבי סיכון יכללו תוספת בשיעור המבטא 1% מיתרת תיק האשראי לדיור. הגדלת יעדי ההון תבצע בשיעורים רבעוניים קבועים מיום 1 בינואר 2015 ועד 1 בינואר 2017 (לאורך שמונה רבעונים).

בעקבות יישום ההוראה יעד יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון צפוי לגדול בכ-0.1%, לפי נתוני מועד הדיווח, בכל אחד משמונת הרבעונים החל ממועד יישום ההוראה ובסך הכל בכ-0.8% עם השלמת היישום.

יעד זה, יכול שישתנה בהתאם לנתונים בפועל של תיק האשראי לדיור ושל סך נכסי הסיכון.

בהתאם לכך, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי ויחס ההון הכולל המזערי שידרש על ידי המפקח על הבנקים ליום 1.1.2017, על בסיס מאוחד, לפי נתוני מועד דיווח זה, הינו 9.8%-ו-13.3%, בהתאמה.

ביום 23 בדצמבר 2014 הנחה דירקטוריון הבנק את הנהלת הבנק לפעול לשמירת שולי ביטחון נאותים על מנת שיחס הון עצמי רובד 1 של הבנק לא יפחת מן היעד כאמור לעיל.

להלן התפלגות נכסי סיכון ודרישות ההון בגין סיכון אשראי לפי קבוצות חשיפה (במיליוני שקלים חדשים):

ליום 31 בדצמבר 2014		ליום 31 בדצמבר 2015		קבוצת חשיפה
דרישת הון ⁽²⁾	יתרות משוקללות של נכסי סיכון	דרישת הון ⁽¹⁾	יתרות משוקללות של נכסי סיכון	
101	806	67	520	חובות של ריבוניות
51	407	48	378	חובות של ישויות סקטור ציבורי
155	1,239	93	726	חובות של תאגידים בנקאיים
5,128	41,022	5,112	39,938	חובות של תאגידים
282	2,256	295	2,310	חובות בביטחון נדל"ן מסחרי
1,392	11,136	1,539	12,027	חשיפות קמעונאיות ליחידים
556	4,444	663	5,177	הלוואות לעסקים קטנים
6,217	49,738	6,980	54,529	משכנתאות לדיור
528	4,225	580	4,531	נכסים אחרים
14,410	115,273	15,377	120,136	סך הכל

להלן נכסי הסיכון ודרישות ההון בגין סיכון שוק, סיכון CVA⁽³⁾ וסיכון תפעולי (במיליוני שקלים חדשים):

ליום 31 בדצמבר 2014		ליום 31 בדצמבר 2015		סיכון
דרישת הון ⁽²⁾	יתרות משוקללות של נכסי סיכון	דרישת הון ⁽¹⁾	יתרות משוקללות של נכסי סיכון	
128	1,020	122	950	סיכון שוק
111	886	84	657	סיכון CVA בגין נגזרים ⁽³⁾
923	7,383	991	7,743	סיכון תפעולי
1,162	9,289	1,197	9,350	סך הכל
15,572	124,562	16,574	129,486	סך נכסי הסיכון

(1) דרישת ההון חושבה פי שיעור של 12.8% מיתרות נכסי הסיכון.

(2) דרישת ההון חושבה פי שיעור של 12.5% מיתרות נכסי הסיכון.

(3) Credit Value Adjustments, שערך לשווי שוק בגין סיכון אשראי של צד נגדי, בהתאם להוראות באזל III.

להלן ההון לצורך חישוב יחס ההון לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים:

ליום 31 בדצמבר 2014	ליום 31 בדצמבר 2015	
11,273 ⁽¹⁾	12,299	הון עצמי רובד 1
4,883	4,916	הון רובד 2
16,156	17,215	סך הכל הון כולל

להלן התפתחות יחס ההון לרכיבי סיכון בקבוצה (באחוזים):

יחס הון לרכיבי סיכון		
ליום 31 בדצמבר 2014	ליום 31 בדצמבר 2015	
9.05 ⁽¹⁾	9.50	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון
12.97 ⁽¹⁾	13.29	יחס ההון הכולל לרכיבי הסיכון
9.00	9.30	יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים ⁽²⁾
12.50	12.80	יחס ההון הכולל המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים ⁽²⁾

2. חברות בת משמעותיות

בנק יהב לעובדי המדינה בע"מ והחברות המאוחדות שלו

9.55	9.98	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון
13.65	13.23	יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון
9.00	9.00	יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים
13.00	13.00	יחס ההון הכולל המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים

(1) מספרי השוואה לתקופות קודמות הוצגו מחדש. לפרטים בדבר הנחיות המפקח על הבנקים בנושא זכויות עובדים ובנושא היוון עלויות תוכנה ראה ביאור 1 ג.1 ו-2. לדוחות הכספיים. בהתאם להנחיות, נתוני הלימות ההון כוללים יישום למפרע בנושא היוון עלויות תוכנה בלבד.

(2) יחסי ההון הנדרשים על ידי המפקח מיום 1 בינואר 2015. החל מיום 1 בינואר 2015, מתווספת ליחסים אלה דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור למועד הדיווח דרישה זו מיושמת בהדרגה עד ליום 1.1.2017. בהתאם לכך, יחס הון עצמי רובד 1 המזערי יחס ההון הכולל המזערי שיידרש על ידי המפקח על הבנקים ליום 1.1.2017, על בסיס מאוחד, לפי נתוני מועד דיווח זה, הינו 9.8%-13.3%, בהתאמה.

מידע נוסף הנוגע להלימות ההון

להלן פרטים בדבר נכסים משוקללים בסיכון לפי מגזרי פעילות ליום 31 בדצמבר 2015 (במיליוני שקלים חדשים):

ליום 31 בדצמבר 2015								
סך הכל (באחוזים)	סך הכל בסכום	ניהול פיננסי	בנקאות עסקית	בנקאות מסחרית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים	משקי בית	
93	120,793	3,788	35,009	4,590	821	6,568	70,017	סיכון אשראי (כולל CVA)
1	950	950	-	-	-	-	-	סיכון שוק
6	7,743	301	2,227	292	52	418	4,453	סיכון תפעולי
100	129,486	5,039	37,236	4,882	873	6,986	74,470	סך הכל
100	100%	4%	29%	4%	1%	5%	58%	סך הכל באחוזים

ליום 31 בדצמבר 2014								
סך הכל (באחוזים)	סך הכל בסכום	ניהול פיננסי	בנקאות עסקית	בנקאות מסחרית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים	משקי בית	
93	116,159	4,580	35,843	4,303	900	5,913	64,620	סיכון אשראי (כולל CVA)
1	1,020	1,020	-	-	-	-	-	סיכון שוק
6	7,383	353	2,258	271	57	372	4,072	סיכון תפעולי
100	124,562	5,953	38,101	4,574	957	6,285	68,692	סך הכל
100	100%	5%	30%	4%	1%	5%	55%	סך הכל באחוזים

להלן תנועה בנכסים משוקללים בסיכון במהלך התקופה עבור כל סוג של נכס משוקלל בסיכון:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2014	2015	
		תנועה בנכסי סיכון אשראי
105,291	116,159	יתרה ליום 1 בינואר
7,100	5,212	שינוי בנכסי סיכון חשיפה באשראי
(17)	(75)	שינוי בנכסי סיכון חשיפה בניירות ערך
815	(696)	שינוי בנכסי סיכון בגין חשיפה בנגזרים
800	114	שינוי בנכסי סיכון בגין חשיפות חוץ מאזניות
-	(228)	שינוי ב-CVA
885	-	שינויים רגולטורים
1,285	307	השפעות אחרות
116,159	120,793	נכסי סיכון אשראי ליום 31 בדצמבר
		תנועה בנכסי סיכון תפעולי
7,154	7,383	יתרה ליום 1 בינואר
(184)	1,150	שינוי בהכנסות מפעילות מימון (לרבות עמלות)
471	(523)	שינוי בהכנסות מימון שאינן מריבית
20	(84)	שינוי בהכנסה גולמית חברות בנות
(78)	(183)	השפעות אחרות ⁽¹⁾
7,383	7,743	נכסי סיכון תפעולי ליום 31 בדצמבר
		תנועה בנכסי סיכון שוק
842	1,020	יתרה ליום 1 בינואר
127	(155)	שינוי בסיכון בסיס
75	84	שינוי בסיכון ריבית- סיכון שוק כללי
(24)	1	שינוי בסיכון אופציות
1,020	950	נכסי סיכון שוק ליום 31 בדצמבר

(1) אחרים- שינוי בהוצאות אחרות, רווחי אקוויטי, והפחתת רווח מהשקעה באג"ח.

יחס המינוף

ביום 28 באפריל 2015 פרסם המפקח על הבנקים הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 218 בנושא יחס מינוף. הוראה זו מאמצת את המלצות ועדת באזל לעניין יחס מינוף, שנקבעו בחודש ינואר 2014.

יחס המינוף מבוטא באחוזים ומוגדר כיחס בין הון רובד 1 לבין סך החשיפות.

סך החשיפות של הבנק הינו סכום החשיפות המאזניות, חשיפות לנגזרים, לעסקאות מימון ניירות ערך ופריטים חוץ מאזניים.

על פי ההוראה, תאגיד בנקאי נדרש לעמוד ביחס מינוף שלא יפחת מ-5% על בסיס מאוחד, החל מיום 1 בינואר 2018. תאגיד בנקאי אשר ביום פרסום ההוראה עומד בדרישה, לא ירד מהסף שנקבע בהוראה. תאגיד בנקאי אשר ביום פרסום ההוראה אינו עומד בדרישה, נדרש להגדיל את היחס בשיעורים רבעוניים קבועים עד ליום 1 בינואר 2018.

להלן פרטים בדבר יחס המינוף (Leverage Ratio) של הבנק:

השוואה בין נכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (במיליוני שקלים חדשים)	
ליום 31 בדצמבר 2015	
209,158	סך הנכסים בהתאם לדוחות הכספיים המאוחדים
-	התאמות בגין השקעות בישויות בתחום הבנקאות, הפיננסים, הביטוח או המסחר שאוחדו לצרכים חשבונאיים, אך אינם בתחולת האיחוד לצרכים פיקוחיים
-	התאמות בגין נכסי נאמנות שהוכרו במאזן בהתאם להוראות הדיווח לציבור, אך לא נכללו במדידת החשיפה של יחס המינוף
467	התאמות בגין מכשירים פיננסיים נגזרים
-	התאמות בגין עסקאות מימון ניירות ערך
20,482	התאמות בגין פריטים חוץ מאזניים ⁽¹⁾
1,184	התאמות אחרות
231,291	חשיפה לצורך יחס המינוף

(1) המרה של החשיפות החוץ מאזניות לסכומים שווי ערך אשראי, בהתאם לכללי המדידה של הלימות ההון (באזל).

הרכב החשיפות ויחס המינוף (במיליוני שקלים חדשים)	
ליום 31 בדצמבר 2015	
חשיפות מאזניות	
206,590	נכסים במאזן ⁽¹⁾
(87)	סכומים בגין נכסים שנוכו בקביעת הון רובד 1
206,503	סך חשיפות מאזניות ⁽¹⁾
חשיפות בגין נגזרים	
1,539	עלות השחלוף הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים
1,695	סכומי תוספות בגין חשיפה פוטנציאלית עתידית הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים
-	גילום (gross-up) ביטחונות שניתנו בגין נגזרים, שנוכו מהנכסים במאזן בהתאם להוראות הדיווח לציבור
-	ניכויים של נכסי חייבים בגין בטחון משתנה במזומן שניתן בעסקאות בנגזרים
710	סכום נקוב אפקטיבי מתואם של נגזרי אשראי שנכתבו
-	קיצוזים נקובים אפקטיביים מתואמים וניכוי תוספות בגין נגזרי אשראי שנכתבו
3,944	סך חשיפות בגין נגזרים
חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך	
362	נכסים ברוטו בגין עסקאות מימון ניירות ערך (ללא קיצוזים), לאחר התאמות בגין עסקאות שמטופלות כמכירה חשבונאית
-	סכומים שקוזזו של מזומנים לשלם ושל מזומנים לקבל מנכסים ברוטו בגין עסקאות מימון ניירות ערך
-	חשיפת סיכון אשראי של צד נגדי מרכזי בגין נכסי מימון ניירות ערך
-	חשיפות בגין עסקאות כסוכן
362	סך חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך
חשיפות חוץ מאזניות אחרות	
62,343	חשיפה חוץ מאזנית בערך נקוב ברוטו
(41,861)	התאמות בגין המרה לסכומים שווי ערך אשראי
20,482	פריטים חוץ מאזניים
הון וסך החשיפות	
12,299	הון רובד 1
231,291	סך החשיפות
יחס מינוף	
5.32%	יחס המינוף בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 218

(1) למעט נגזרים ועסקאות מימון ניירות ערך, אך לרבות בטחונות.

ניהול סיכון האשראי

סיכון אשראי הוא הסיכון שלוהו, או צד נגדי, של הבנק לא יעמוד בהתחייבויותיו כלפי הבנק. על פי הגדרת הסיכון, מהווה סיכון האשראי סיכון מהותי לפעילותם של בנקים. ואכן, החלק הארי של נכסי הסיכון שהבנק מקצה בנדבך הראשון, נובע מסיכון האשראי. לפעילות האשראי של הבנק השפעה מהותית על אסטרטגיית הבנק, ובפרט, יש לסיכון האשראי קשרי גומלין עם מספר סיכונים נוספים שמופו על ידי הבנק, כגון, סיכון השוק והריבית, סיכון הנזילות והסיכון התפעולי.

פעילות האשראי לציבור של הקבוצה מנוהלת במספר מגזרים עיקריים, הנבדלים ביניהם במאפייני הלקוחות וסוגי השירותים הבנקאיים הנדרשים להם, וכן ביחידה הארגונית שאחראית לטיפול בכל אחד מסוגי הלקוחות:

- מגזר משקי הבית, מגזר העסקים הקטנים ופעילות המשכנתאות הנמצאים באחריות החטיבה הקמעונאית.
- מגזר הבנקאות המסחרית ומגזר הבנקאות העסקית הנמצאים באחריות החטיבה העסקית.
- לקוחות הפעילות הבינלאומית הנמצאים באחריות סקטור הפעילות הבינלאומית בחטיבה הפיננסית.

לפירוט אודות מאפייני הלקוחות בכל אחד ממגזרים אלו ראה גם פרק מגזרי פעילות פיקוחיים בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

דירקטוריון הבנק התווה מדיניות לטיפול בסיכון האשראי. מדיניות זו קובעת את העקרונות הנדרשים לניהול ובקרת הסיכון, ובפרט, את תאבון סיכון האשראי. מסמך המדיניות מפרט את המבנה הארגוני הנדרש לניהול ובקרת סיכונים האשראי, המתבסס על קווי ההגנה שקבע הבנק במדיניות האב שלו לניהול ובקרת הסיכונים.

כאמור, דירקטוריון הבנק אחראי להתוות את מדיניות האשראי של הבנק, שבה נקבעו עקרונות וכללים להעמדת אשראי ולניהול תיק האשראי והבקרה עליו, במטרה לשמר את איכותו, ולמזער את הסיכון הגלום בו. עקרונות וכללים אלה מאפשרים ניהול מבוקר של הסיכונים הכרוכים במתן אשראי ללווים, הן ברמת הלקוח הבודד וקבוצת הלווים, והן ברמה של ענפי משק וסקטורים עסקיים עד לרמת התיק כולו. לאורך השנה נבחן הצורך בעדכון המדיניות לאור התפתחויות בסביבה העסקית בה פועל הבנק ובה פועלים לקוחותיו, לאור השינויים בפרופיל הסיכון, לנוכח תאבון הסיכון שנקבע ולאור שינויים רגולטוריים, לו התרחשו. דירקטוריון הבנק מאשר את מדיניות האשראי של הבנק, לפחות אחת לשנה. המדיניות כוללת בנפחים, מסמכי מדיניות נוספים הדנים בסיכונים הרלבנטיים לפעילות האשראי של הבנק, ובהם: מדיניות ריכוזיות האשראי, המבטיחה כי רמת ריכוזיות האשראי של הבנק מנוהלת ומנוטרט ברמה שוטפת, מדיניות הנגזרים, הקובעת את העקרונות לניהול וניטור לקוחות הבנק הפועלים בנגזרים, מדיניות הבטחונות הקובעת את העקרונות הנדרשים לשם ניהול בטחונות הלקוחות, מקדמי הביטחון הנדרשים לפי סוגי עסקאות וגורמי סיכון שונים, ומדיניות הסיכונים הסביבתיים.

תאבון הסיכון מורכב משורה ארוכה של מדדי וגורמי סיכון הרלבנטיים לפעילות הבנק באשראי, ביניהם: ענפי משק, קבוצות לוויים, גורמי סיכון בתיק המשכנתאות, סוגי פעילות יחודיים, איכות תיק האשראי, דירוג הלקוחות, פעילות בחוץ לארץ וגורמי סיכון נוספים הרלבנטיים לפרופיל סיכון האשראי ולפעילותו העסקית של הבנק. מסגרת תאבון סיכון האשראי נקבעת גם לפי שורה של מבחני מצוקה (קיצון), הבוחנים את תיק האשראי של הבנק בעת חירום, וזאת, כדי לצמצם את מידת הפגיעה בתיק הבנק, לו יתרחשו אירועים קיצוניים בשווקים.

מילוי תפקידי הדירקטוריון בנושא אשראי מתבצע באמצעות ועדת אשראי דירקטוריונית, ועדת ביקורת והועדה לניהול סיכונים. מסמך מדיניות האשראי נדון בוועדת האשראי הדירקטוריונית ובוועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון, לפני אישורו על ידי מליאת הדירקטוריון.

הנהלת הבנק אחראית להבטיח שפעילות הבנק בתחום האשראי עולה בקנה אחד עם האסטרטגיה העסקית שלו ועם תאבון הסיכון, כפי שנקבע על ידי הדירקטוריון.

במסגרת זו, אחראית הנהלת הבנק להנחיל את התרבות הארגונית של ניהול הסיכונים על כלל עובדי הבנק. הנהלת הבנק נושאת באחריות ליישום של מערכות הולמות לניהול סיכונים, הן בהיבט הסיכונים הפיננסיים והן בהיבט הסיכונים התפעוליים, הבקרה הפנימית וניהול הסיכונים הכולל. הנהלת הבנק אחראית ליישום עקרונות המדיניות, כפי שנקבעו על ידי הדירקטוריון, ולכן נקבעו, לגבי חלק ממדדי הסיכון, גם מגבלות הנהלה, ברף סיכון נמוך מזה שנקבע על ידי הדירקטוריון.

ועדת אשראי עליונה הינה הפורום הבכיר בבנק לאישור אשראי. הועדה, בראשות המנהל הכללי, כוללת את ראשי החטיבות העסקיות, הפיננסית, הקמעונאית, בקרת סיכונים והייעוץ המשפטי ומנהלי הסקטורים של החטיבה העסקית.

קו הגנה ראשון - קווי העסקים בתחום האשראי בבנק

הנהלות קווי העסקים נושאות באחריות מלאה לניהול הסיכונים ויישום סביבת בקרה נאותה על פעילותה. באחריות היחידות המקצועיות של כל אחד ממגזרי הלקוחות הללו לבדוק באופן שוטף ולבצע מעקב ובקרה על החשיפה ללקוחות ומגזרי הפעילות שבאחריותן. בקו הגנה זה, קיימות יחידות בקרה ספציפיות כדוגמת הבקרים החטיבתיים ופונקציות בקרה נוספות. שורה של נהלים מבטיחים את יישומם של עקרונות המדיניות הלכה למעשה.

קו הגנה שני - בקרת סיכונים

החטיבה לבקרת סיכונים פועלת כ"פונקציה ניהול הסיכונים" הבלתי תלויה של הבנק ובכך משמשת כקו הגנה שני במסגרת הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים.

מנהל החטיבה משמש גם כמנהל הסיכונים הראשי של הבנק (CRO).

בתחום ניהול סיכונים האשראי, פועלת החטיבה באמצעות מספר יחידות עצמאיות שהן: מדור בקרת סיכונים אשראי, מחלקת אנליזה, היחידה לחשיפות שוק ההון, המדור לפיתוח והטמעת מודלים מתקדמים, מדור סיכונים תפעוליים ויחידת התיקוף. החשבונאי הראשי אחראי על סיווג אשראי וקביעת הפרשות להפסדי אשראי.

קו הגנה שלישי - הביקורת הפנימית

הביקורת הפנימית משמשת כקו הגנה שלישי במסגרת הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים, ומבצעת ביקורות על ניהול סיכון האשראי, כחלק מתכנית העבודה השנתית שלה.

מדיניות האשראי של הבנק קובעת בנוסף את הדרכים, השיטות, התהליכים והמערכות הנדרשים לשם ניהולו של הסיכון, לאור היעדים העסקיים בשגרה ובחירום, ובפרט, קובעת את המהלכים הנדרשים לשם ניטור ומעקב אחר המגבלות שנקבעו בתאבון הסיכון.

המעקב מתבצע על ידי היחידות העסקיות הפועלות בקו הראשון, ומנוטר על ידי החטיבה לבקרת סיכונים. המעקב אחר פרופיל הסיכון לנוכח תאבון הסיכון שנקבע, מהווה חלק עיקרי ממסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק, המוגש לאישור דירקטוריון הבנק, לאחר שדון בוועדת אשראי עליונה ובוועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון. דירקטוריון הבנק קבע את שרשרת הדיווחים הנדרשת בגין הסיכונים להם חשוף הבנק, ובפרט, קבע עבור סיכון האשראי את הדרכים הנדרשות לדיווח בגין חריגות מתאבון הסיכון, לו התרחשו, והדיווחים השוטפים בדבר פרופיל הסיכון של הבנק.

בתהליך מתן האשראי נבחנים נתוני העסקה בהתאם לקריטריונים שנקבעו על ידי הבנק. הבנק בוחן את האשראי והלקוח בהתבסס על בחינת טיב הלווה, יכולת החזר, מהות העסקה, הבטוחות וההון הפנוי של הלווה. מנגנון קבלת החלטות בנוגע למתן האשראי הינו היררכי, מרמת הסניף ועד לרמת הדירקטוריון. כל יחידה המטפלת במתן אשראי עוקבת באופן שוטף אחר פירעונו בהתאם לתנאיו, ואחר מצבו הפיננסי של הלקוח בהתאם להיקפי חבותו. ממצאים הדורשים טיפול מדווחים לגורם האשראי המוסמך. בנוסף, כולל תהליך מתן האשראי מעורבות של מחלקת האנליזה, המהווה חלק מפונקציית ניהול הסיכונים של הבנק, הפועלת בתוך החטיבה לבקרת סיכונים. מעורבות זו כוללת (ביחס לחשיפות אשראי גדולות ולענפי משק כפי שנקבע בהוראות בנק ישראל ובנהלי הבנק), ניתוח בלתי תלוי של בקשות אשראי והצגת המסקנות וההמלצות במסמך כתוב המצורף לבקשת האשראי ומובא לדיון בוועדת האשראי המתאימה.

הבנק פועל במספר מישורים כדי לנטר ולהפחית את סיכון האשראי ככל שניתן, החל בשלב אישור האשראי, הביטחונות הנדרשים וההתניות הפיננסיות שנקבעו בהתאם לנהלים, לסמכויות ומדיניות הפיזור שהוגדרו בבנק, ועד לבקורות השוטפות המבוצעות ביחידות העסקיות וביחידות הבקרה הייעודיות. זאת, תוך השקעת מאמץ מתמיד לשיפור המקצועיות והמומחיות של העוסקים בתחום האשראי באמצעות קורסים והדרכות בנקאיות ובאמצעות השתלמויות יומי עיון מקצועיים בכל הרמות. במקביל, מושקעים אמצעים רבים לשיפור ולשכלול כלי הבקרה ומערכות המידע הממוחשבות, העומדים לרשות מקבלי ההחלטות בתחום האשראי.

להלן פרוט לגבי תהליכים עיקריים הכרוכים בפעילות ניהול ובקרת סיכון האשראי בבנק:

שיקולים במתן אשראי - השיקולים למתן אשראי מתבססים בעיקר על טיב הלקוח, כושר הפירעון, חוסן פיננסי, נזילות, מהימנות, ותק בענף, ותק בבנק, התנהגות החשבון וטיב הבטוחות. כמו כן, פועל הבנק להתאים את סוג האשראי ותנאיו לצרכי הלקוח. במקרים בהם ניתן האשראי בעיקר תוך הסתמכות על טיב לווה, ללא דרישה לכיסוי מלא או דרישה חלקית לבטוחות, דורש הבנק לעיתים התניות שונות, כגון - שמירה על יחסים פיננסיים.

נהלים - הנהלים למתן אשראי ולטיפול באשראי ובביטחונות, כמו גם מערכות המיכון הרלוונטיות לכך, נבחנים ומעודכנים באופן שוטף, כדי להתאימם לסביבה העסקית המשתנה, תוך הפקת לקחים מאירועים שונים. נהלים אלה מיישמים בפועל את עקרונות המדיניות שנקבעו על ידי דירקטוריון הבנק.

פיזור סיכונים - מדיניות האשראי של הבנק מתבססת מזה שנים על פיזור סיכונים וניהולם באופן מבוקר. פיזור הסיכונים בא לידי ביטוי במספר אופנים: פיזור תיק האשראי בין ענפי המשק השונים, לרבות הגבלת החשיפה ביחס לענפים ספציפיים; פיזור על פני קבוצות גודל של לקוחות; פיזור על פני מגזרי הצמדה שונים; פיזור גיאוגרפי במקרים רלוונטיים (ענף הבניה).

סמכויות למתן אשראי - במטרה לייעל את תהליך קבלת ההחלטות בנוגע להעמדת האשראי תוך מעורר רמת הסיכון, נקבע מדרג סמכויות לבעלי תפקידים ולוועדות האשראי ברמות השונות, עד לדרג ועדת האשראי הדירקטוריונית והדירקטוריון. החלטות למתן אשראי, החל מרמת מרחב, מתקבלות על ידי ועדות אשראי, וזאת כדי למזער את הסיכון שבהסתמכות על שיקול דעתו של מחליט יחיד. במסגרת סמכויות האשראי, נקבעו מגבלות על סכום האשראי, וכן על שיעור האשראי ללא בטוחות, אותו רשאי לאשר כל בעל סמכות, ונקבעו הנחיות נוספות ליכולת הפעלת הסמכות במצבים שונים.

חשיפה מטבעית באשראי - ללווים בעלי חשיפה מטבעית מוצעים אמצעי חיסוי והגנה (עסקאות גידור) לצמצום חשיפתם, וזאת בנוסף לצעדים האחרים שהבנק נוקט למזער סיכוני החשיפה של הבנק מפעילותם של אותם לקוחות. נקבעו הנחיות למעקב, פיקוח ובקרה נאותים על פעילות לוויים אשר חבותם לבנק רגישה לשינויים בשערי החליפין, לרבות יצירת סימולציות ותרחישים לשינויים עתידיים בשערי החליפין. בקרות מיוחדות מופעלות גם לגבי לקוחות אשר מרכיב משמעותי בבטוחות שלהם הוא ניירות ערך.

אשראי בענף הבנייה והנדל"ן - במימון ענף הבנייה והנדל"ן נעשה שימוש בכלי ניתוח ומעקב ספציפיים המסייעים לבנק בתהליך קבלת ההחלטות למתן ליווי פיננסי לפרויקטים השונים. מימון בנייה נעשה תוך התמקדות בעיקר בענף הבנייה למגורים באזורי הביקוש וברמות מחירים בינוניות. כמו כן, מתבצעת הקצאה מבוקרת של המימון בין אזורים גיאוגרפיים, גם בהתאם לביקושים הרלוונטיים. במתן אשראי לבנייה מתמקד הבנק בשיטת הליווי הפיננסי (ליווי סגור). יישום השיטה מיועד להקטין את החשיפה לסיכונים במתן האשראי, שכן היא מעגנת מעקב שוטף וצמוד על הפרויקטים הממומנים, הן לפני העמדת האשראי, והן במהלך ליווי הפרויקט, תוך ניתוק הפרויקט הממומן מהסיכונים העסקיים הטמונים בפעילותיו האחרות של היזם - הלווה. הבנק נעזר במפקחי בנייה חיצוניים, ומסתמך בין היתר, על שיעבוד המקרקעין נשוא הפרויקט, כביטחון לאשראי. מתן האשראי במסגרת הליווי הפיננסי מבוצע רק במרכזי העסקים ובסניפים בעלי התמקצעות בנושא, ובפיקוח של סקטור הנדל"ן והבנייה. כמו כן, קבע הבנק מדיניות וכללים למימון עסקאות נדל"ן מסוגים אחרים כגון מימון נדל"ן מניב, קבוצות רכישה, תמ"א 38 ועוד.

דירוג לווים - הבנק פיתח מערכת לדירוג לווים עסקיים, המבוססת על מודל ממוחשב, המשלב הערכות כמותיות ואיכותיות ביחס ללווים, ואשר הותאמה למגוון הלווים העסקיים בענפי המשק השונים. הבנק מתחזק באופן שוטף את המודלים השונים הקיימים, מפתח מודלים חדשים, ופועל להתאמתם, עדכוןם וטיובם בהתאם לשינויים בסביבה העסקית.

מטרת מערכת דירוג היא לאפשר ניהול של סיכוני האשראי ולתמוך בתהליכי קבלת ההחלטות. המערכת קובעת דירוג לווים כפונקציה של טיב הלקוח, הבטוחות שהעמיד והיקף האשראי שקיבל. הבנק פיתח יכולת לדירוג לקוחות מגזר המשכנתאות והמגזר הקמעונאי, באמצעות המודלים המתקדמים. לכל אחד מלקוחות מגזרים אלה ניתן דירוג אשראי המשקף את הסיכוי התיאורטי לכשל של הלקוח. המודלים לדירוג לווים נמצאים, בהתאם להנחיות בנק ישראל, בתהליכי תיקוף תקופתיים, המתבצעים על ידי היחידה לתיקוף מודלים הפועלת בחטיבה לבקרת סיכונים.

הפקת לקחים - תהליכי בקרת האשראי מבוצעים, החל משלב העמדת האשראי ועד לפירעונו. יחד עם זאת, לעיתים האשראי אינו נפרע כסדרו ומצריך טיפול ייחודי. מטרת תהליך הפקת הלקחים הינה לאבחן התנהלות אשראי לא נכונה על מנת למנוע הישנות טעויות. הפקת הלקחים ללקוחות שהוגדרו מתבצעת על ידי צוות הכולל נציגים של כל החטיבות בבנק בראשות סקטור לקוחות מיוחדים בחטיבה העסקית. הממצאים מופצים לגורמים הרלוונטיים בבנק, לצורך יישום המסקנות בקרב נותני האשראי בבנק. בנוסף, מיסד הבנק תכנית להפקת לקחים ולמידה מאירועי כשל תפעולי, הנובעים מתוך הפעילות העסקית בתחום האשראי.

מעקב ובקרה - הבקרה בתחום האשראי היא מרכיב מרכזי בשמירה על איכות האשראי שהבנק מעניק ללקוחותיו, ובכלל זה שמירה על איכותם של הביטחונות שנדרשו להבטחת החזר האשראי. הבנק פועל בעקביות לזיהוי ולאיטור מוקדם ככל הניתן של סימנים המעידים על ירידה בכושר הפירעון של הלווים או של הרעה במצב ביטחונותיהם. בבנק קיימים מנגנונים שונים של בקרות, לרבות בקרות פנימיות בשרשרת הניהול של האשראי, קרי, בקרות קו ראשון המבוצעות בקביעות בסניפים, במרחבים, במטה וביחידות ספציפיות שזה עיסוקן, וכן בקרות של גורמים חיצוניים לתהליך האשראי, קרי, בקרות קו שני.

פורומים משולבים לניהול ובקרת סיכוני אשראי

בבנק הוקמו פורומים שונים לניהול סיכוני האשראי שבמסגרתם משולבים שלושת קווי ההגנה בבנק. הפורומים הפועלים בתחום האשראי בבנק הינם:

פורום ניטור סיכונים אשראי וריכוזיות אשראי - המנוהל על ידי מנהל החטיבה לבקרת סיכונים ובו נדונים היבטים הקשורים למסגרת הטיפול הכוללת בסיכון, כולל היבטי הדירוגים, מתודולוגיות לביצוע מבחני מצוקה, תוצאות תיקוף המודלים העוסקים בהערכת סיכון האשראי,

פורום רשימת מעקב - הפורום הינו פורום לכל אחת מהחטיבות העסקיות (חטיבה עסקית, חטיבה קמעונאית והחטיבה הפיננסית), לחטיבה לבקרת סיכונים ולחטיבה לחשבונאות ודיווח כספי, והוא מתקיים מדי רבעון. אוכלוסיית הלקוחות הנידונה בפורום הינה לקוחות בעלי מאפייני סיכון גבוה כגון אלה המדורגים נמוך או בעלי מאפייני סיכון אחרים (לדוגמא: מוגבלים/חשודים בהלבנת הון), אי עמידה בהתניות פיננסיות וכדומה, לרבות מקרים שהוכנסו לרשימה באופן ייזום (הצפה יזומה) על ידי גורמים המטפלים באשראי. בדיונים אלו נבחנים כל אחד מהלקוחות באופן פרטני, נסקר מצבם הפיננסי, ונבחנת סוגיית סיכון האשראי לבנק, והצעדים שיש לנקוט כדי לצמצם סיכון זה.

פורום חירום באשראי - הפורום בראשות מנהל החטיבה העסקית פועל בעת התפתחות מצבים בלתי שגרתיים תוך מתן מסגרת מקצועית לטיפול במקרי החירום ובהתממשות מצבי קיצון.

פורום הפקת לקחים - כולל את נציגי סקטור לקוחות מיוחדים, נציגי מטה החטיבה העסקית, נציגי מטה החטיבה הקמעונאית, נציגי החטיבה לבקרת סיכונים וגורמים רלוונטיים המעורבים באשראי הספציפי. הצוות מרכז ומנתח אירועי כשל מהותיים באשראי, מסיק מסקנות וכותב המלצות ליישום הלקחים ברמת הלקוח וברמת הבנק.

מנגנוני הבקרה בסניפים, במרחבים ובמטה מעוגנים בנהלי הבנק ובהלים פנימיים של היחידות, ומבוצעים באופן שוטף כחלק משגרת העבודה של הדרגים השונים. הבקרה של כל דרג אשראי הינה על החלטות האשראי הרלוונטיות של הדרגים הכפופים לו ועל התנהלות האשראי השוטפת של לקוחות אלו.

במקביל לאמור לעיל, מבוצעות בקרות על ידי יחידות ייעודיות של הבנק, ביניהן יחידות המטה בחטיבה העסקית. היחידה לבקרת אשראי עסקי בחטיבה העסקית מפעילה מנגנונים ממוכנים לצורך התרעה על חשבונות ולקוחות חריגים, לרבות הסתמכות על מידע חיצוני לבנק. הבקרה מבוצעת על הפעילות הבנקאית בחשבונות שהוצפו, עם סימני סיכון, על בסיס תבחינים שנקבעו על ידי הבנק, עבור האוכלוסייה שהוגדרה כמבוקרת, וכן, עבור כלל לקוחות הבנק באמצעות מערכת מידע התראתי. בסקטור נדל"ן פועלת יחידת בקרה ייעודית אשר מבצעת בקרה ובחינה של היבטים שונים בכל הקשור לטיפול בעסקאות נדל"ן על ידי הבנק. בתחום המשכנתאות פועל מרכז חיתום ארצי במטרה להגביר את הבקרה על אישור הלוואות מורכבות או של אוכלוסיות מיוחדות, ובו מבוצעים אישורי הלוואות על ידי צוות עובדים מקצועי ומתמחה הפועל במטה המשכנתאות. בנוסף, קיים מרכז בחינה ארצי, הבוחן את תיק הלווה ומבצע בקרה על תקינות תהליך ביצוע הלוואה והשעבודים. כמו כן, בחטיבה העסקית ובחטיבה הקמעונאית פועלים בקרים חטיבתיים.

החטיבה לבקרת סיכונים מהווה גורם בקרה על סיכון האשראי, במסגרת קו ההגנה השני. בחטיבה לבקרת סיכונים, פועלת מחלקת האנליזה, המבצעת סקירה בלתי תלויה על בקשות האשראי הגדולות (חשיפות מעל 25 מיליון שקלים חדשים), ומציגה את המלצותיה על תהליך אישור האשראי בפורומים הבכירים בבנק. יחידה זו ויחידת בקרת האשראי מוכפפות ישירות למנהל החטיבה לבקרת סיכונים, ה-CRO של הבנק. מחלקת האנליזה נוטלת חלק בתהליך אישור בקשות אשראי, כגורם בלתי תלוי. המחלקה בוחנת את כל בקשות האשראי הנידונות בוועדת האשראי בחטיבה העסקית, בוועדת האשראי העליונה ובוועדת האשראי הדירקטוריונית, ומחווה דעה בלתי-תלויה ביחס אליהן. המלצות האנליזה כוללות המלצה ביחס לעצם אישור הבקשה, וכן ביחס לתנאים או מגבלות נוספים שיש לשקול כתנאי לאישור הבקשה. נציג המחלקה משתתף דרך קבע בכל ועדות האשראי האמורות.

החטיבה לבקרת סיכונים מבצעת גם תיקוף למודל הדירוג ולמודלים נוספים העוסקים בהערכת סיכון האשראי של הבנק באמצעות יחידת התיקוף. יחידה נוספת הפועלת בחטיבה אחראית לפיתוח המודלים המתקדמים לניהול ובקרת הסיכון. בנוסף, מבצע הקו השני בקרה על סיכונים אשראי, באמצעות יחידה ייעודית לבקרת אשראי, בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 311 של בנק ישראל, על ידי דירוג טיב הלווים בדיעבד ובחינת איכות תיק האשראי של הבנק, כולל מבחני קיצון, על בסיס תכנית עבודה שנתית, המאושרת על ידי הוועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון. תכנית העבודה של יחידת בקרת האשראי של הבנק כוללת באופן שוטף וקבוע את הנושאים הבאים:

- מעקב אחר לווים המדורגים בדירוג נמוך.
- בקרת האשראי בסניף לונדון ובסניף לוס אנג'לס באמצעות גורמים חיצוניים, הכפופים מקצועית ליחידה לבקרת סיכונים אשראי בארץ.
- בחינת מהימנות ואיכות הדירוג הנעשה על ידי הקו הראשון, בהתייחס לטיב המודל ולתוצאות הדירוג הנגזר ממנו, ולמשמעותם לגבי תיק האשראי של הבנק.
- ניתוח תיק האשראי של הבנק, ובפרט, ניתוח תיק המשכנתאות, לרבות ההתפתחות במתן אשראי לדיר, וכן התפלגות האשראי על פי גורמי סיכון שונים.
- בחינת תיק האשראי של הבנק לאור מדיניות האשראי ומגבלות "תאבון הסיכון" שאומצו על ידי הבנק.

במסגרת הקו השני, וכחלק מהחטיבה לבקרת סיכונים, פועל המדור לסיכון תפעולי האחראי לטיפול בסיכון התפעולי של הבנק, ובפרט, אחר הסיכון התפעולי הכרוך בפעילות האשראי. כחלק ממסגרת הטיפול בסיכון התפעולי, נקבעו ביחידות הקו הראשון העוסקות במתן האשראי, נאמני בקרה פנימית, האחראים לטיפול בסיכון התפעולי ביחידה בה הם פועלים, ולדיווח על אירועים שהתממשו, או שכמעט התממשו, למדור לסיכון תפעולי.

מערכות מעקב ובקרה - בקבוצת הבנק נעשה שימוש מתמיד במערכות ממוחשבות לצורך ניהול ובקרה של סיכון האשראי. מערכות המחשוב מספקות לבעלי התפקידים, לרבות ליחידה ספציפית שתפקידה איתור ובקרה של סיכונים אשראי, כלי בקרה לאיתור חריגות ממסגרות האשראי ופערי ביטחונות, וכן כלים לאיתור התפתחות סיכונים אשראי הנובעים מקיום פרמטרים שונים בהתפתחות חשבון הלקוח ובהתנהלותו. קיימות מספר מערכות משמעותיות להן תפקיד מרכזי בתהליכי ניהול הסיכונים והבקרה בתחום האשראי וביניהן מערכת לחישוב הקצאת ההון הנדרשת בגין סיכון האשראי, מערכות לאיתור והצפת סיכונים אשראי, להצפת מידע התראתי, למעקב אחר התניות פיננסיות, מערכת אוטומטית לסיווג חובות ומערכת ממוחשבת לשליטה ולניהול כל החשבונות שבטיפול משפטי.

סיכונים סביבתיים - סיכון סביבתי לבנק הוא הסיכון להפסד העלול לנבוע מהרעה במצבו הפיננסי של הלווה בשל עלויות גבוהות שנגרמו כתולדה של מפגעים סביבתיים ורגולציה בתחום איכות הסביבה או מירידה בשווי בטוחות החשופות לסיכון סביבתי, או מכך שהבנק יישא באחריות עקיפה למפגע סביבתי, הנגרם על ידי פרויקט שהבנק מממן. בסיכון הסביבתי נכללים גם סיכונים נוספים הנגזרים מסיכון זה (מוניטין, אחריות כלפי צד שלישי וכדומה). בשנים האחרונות גברה המודעות העולמית לחשיפה הפיננסית הפוטנציאלית הנובעת מהוראות הנוגעות לאיכות הסביבה.

על פי הנחיות המפקח על הבנקים נדרש מהבנקים לפעול להטמעת ניהול החשיפה לסיכון הסביבתי במכלול הסיכונים בבנק, לרבות קביעת תהליכי עבודה לזיהוי סיכון מהותי בעת מתן אשראי ולשילוב הערכת הסיכון, ככל שקיים, בהערכה התקופתית של איכות האשראי שהועמד. מסמכי המדיניות של הבנק כוללים מדיניות סיכונים סביבתיים ייעודית, אשר במסגרתה מותוות מתודולוגיה לזיהוי, הערכה וטיפול בסיכון הסביבתי.

טיפול באשראי בעייתי ובגביית חובות - הטיפול באיתור אשראי בעייתי ובניהול דורש התמקדות והתמקצעות מיוחדות, בשונה מהדרג המאשר או המטפל בביצוע האשראי ובקבלת הבטוחות. האיתור הראשוני מבוצע לרוב באופן ממוכן, ביחידות ייעודיות לאיתור ובקרה. הטיפול בלקוחות שאותרו נעשה בסקטור לקוחות מיוחדים בחטיבה העסקית.

על מנת לאתר סיכונים האשראי המתממשים או שעלולים להתממש בבנק, מתקיים בבנק, כאמור, מהלך שוטף לבחינה ולאיתור של חובות, על פי תבחינים שהוגדרו. חלק מהתבחינים מחייבים סיווג של החוב כבעייתי, וחלק מהתבחינים מהווים התרעה ומותירים שיקול דעת בידי הגורם המקצועי. החובות נבחנו על פי מדרג סמכויות שהוגדר בנוהלי הבנק. מדרג הסמכויות כולל סמכויות אישיות, המתחילות בעובדים בסניפים ובמטה, וממשיך בסמכויות בדרגים גבוהים יותר לעניין הסיווגים וההפרשות שהוקנו לוועדות בראשות מנהל החטיבה לחשבונאות ודיווח כספי, ולוועדת חובות בעייתיים של הנהלת הבנק. במקביל לתהליך האיתור והסיווג, מתנהל תהליך בקרה מובנה ובלתי-תלוי בהנהלת המרחבים וביחידות ייעודיות במטה. פעילות הבנק בהקשר זה, מבוצעת בהתאם להוראה 314 של בנק ישראל.

מערכת המחשב התומכת ביישום הוראות מדידה וגילוי של חובות פגומים, סיכון אשראי והפרשה להפסדי אשראי, לרבות בתהליכי האיתור והבקרה, מבצעת בחינות לוגיות על פי קריטריונים, וקובעת ברירות מחדל לסיווג חובות כחובות בהשגחה מיוחדת, נחותים, פגומים או בארגון מחדש, על פי המתחייב.

איתור הלוואות לדיור (משכנתא) בעלות מאפייני סיכון נעשה באופן אוטומטי ובאמצעות איתור תבחיני פיגור ותבחינים איכותיים אחרים. בשלבי הפיגור הראשונים מפעיל הבנק בעיקר הליכי גביה אוטומטיים. בהמשך מופעלים הליכים יזומים פנימיים וחיצוניים לרבות הליכים משפטיים ככל שיש צורך בכך.

זיהוי וסיווג חובות בעייתיים - הבנק מסווג את כל החובות הבעייתיים שלו ואת פריטי האשראי החוץ מאזני הבעייתיים בסיווגים: השגחה מיוחדת, נחות או פגום. חוב בהשגחה מיוחדת הוא חוב שיש לו חולשות פוטנציאליות, שבגינן נדרשת תשומת לב מיוחדת של הנהלת הבנק. אם החולשות לא יטופלו, עלולה להיגרם הידרדרות בסיכויים לפירעון החוב. חוב נחות הוא חוב שאינו מוגן באופן מספק על ידי ביטחונות או על ידי יכולת התשלום של החייב, וקיימת אפשרות שהבנק יספוג בגינו הפסד אם הליקויים לא יתוקנו.

בהתאם למדיניות הבנק, חוב מעל 700 אלפי שקלים חדשים מסווג כפגום כאשר בהתבסס על מידע ואירועים עדכניים צפוי שהבנק לא יוכל לגבות את כל הסכומים המגיעים לו לפי התנאים החוזיים של הסכם החוב. בכל מקרה, חוב מסווג כחוב פגום כאשר קרן או ריבית בגינו מצויים בפיגור של 90 ימים או יותר, למעט אם החוב מובטח היטב ונמצא בהליכי גביה. כמו כן, כל חוב שתנאיו שונו במסגרת ארגון מחדש של חוב בעייתי יסווג כחוב פגום, אלא אם לפני הארגון מחדש ולאחריו נערכה בגינו הפרשה להפסדי אשראי לפי שיטת עומק הפיגור בהתאם לנספח להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 בדבר חובות בעייתיים בהלוואות לדיור.

הפרשה להפסדי אשראי - עם יישום ההוראה למדידה וגילוי של חובות פגומים, סיכון אשראי והפרשה להפסדי אשראי ביום 1 בינואר 2011, הוטמעה בבנק מערכת ממוחשבת לאיתור ולסיווג של חובות בהם קיים, או עלול להיווצר, סיכון להפסדי אשראי. המערכת מקושרת למערכות התשתית השונות בבנק, והיא מרכזת נתונים המאפשרים בחינה של החובות לצורך אמידת איתנותם ותזרימי המזומנים הצפויים מהם. במערכת החדשה הוטמעו תהליכים ממוכנים של איתור, בחינה, סיווג וגיבוש ההפרשות, לרבות תיעוד של התהליכים והיררכיה של אישורים לפי הסמכויות שנקבעו בנהלי הבנק. המערכת מאפשרת גם טיפול בחובות בעייתיים שלא אותרו בתהליכי האיתור האוטומטיים, אלא בבחינות ובדיקות איכותיות המבוצעות על תיק האשראי של הבנק.

ההחלטה על סכום ההפרשה להפסדי אשראי הינה פועל יוצא של איכות האשראי והביטחונות, מצבו הפיננסי והמשפטי של הלווה והערבים והתנאים הסביבתיים והענפיים בסביבת הלקוח.

לפרטים בדבר הוראות המפקח על הבנקים בנושא הפרשה קבוצתית והפרשה להפסדי אשראי ראה ביאור 1 ד. 6 לדוחות הכספיים.

הבנק קבע נהלים לסיווג אשראי ולמדידת ההפרשה להפסדי אשראי כדי לקיים הפרשה ברמה מתאימה לכיסוי הפסדי אשראי צפויים בהתייחס לתיק האשראי שלו. בנוסף, קבע הבנק נהלים לקיום, הפרשה ברמה מתאימה כדי לכסות הפסדי אשראי צפויים הקשורים למכשירי אשראי חוץ מאזניים (כגון: התחייבויות למתן אשראי, מסגרות אשראי שלא נוצלו וערבויות מסוגים שונים).

ההפרשה לכיסוי הפסדי האשראי הצפויים בהתייחס לתיק האשראי מוערכת באחד משני מסלולים: "הפרשה פרטנית" או "הפרשה קבוצתית". כמו כן, בוחן הבנק את הנאותות הכוללת של ההפרשה להפסדי אשראי.

בחינת החובות לצורך קביעת ההפרשה והטיפול בחוב מיושמת באופן עקבי לגבי כל החובות מעל 700 אלפי שקלים חדשים ובהתאם למדיניות ניהול האשראי של הבנק ולא מבוצעים מעברים בין מסלול הבחינה פרטנית לבין מסלול הבחינה על בסיס קבוצתי במשך חיי החוב אלא אם בוצע ארגון מחדש של חוב בעייתי כאמור לעיל.

הפרשה פרטנית להפסדי אשראי - בהתאם למדיניות הבנק, מיושמת עבור כל חוב שנקבע כי הוא פגום, ואשר יתרתו החוזית (ללא ניכוי מחיקות חשבונאיות, ריבית שלא הוכרה, הפרשות להפסדי אשראי ובטחונות) הינה 700 אלף שקלים חדשים או יותר.

כמו כן, מיושמת הפרשה פרטנית לגבי כל חוב שתנאיו שונו במסגרת ארגון מחדש של חוב בעייתי, אלא אם מדובר בחוב שבגינו נערכת הפרשה לפי שיטת עומק הפיגור. ההפרשה הפרטנית להפסדי אשראי מוערכת בהתבסס על תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים, מהווים בשיעור הריבית האפקטיבי של החוב המקורי. כאשר גביית החוב מותנית בביטחון, או כאשר הבנק קובע שצפויה תפיסת נכס, מוערכת ההפרשה הפרטנית להפסדי אשראי על פי השווי ההוגן של הביטחון ששועבד להבטחת אותו אשראי, לאחר הפעלת מקדמים זהירים ועקביים שמשקפים, בין היתר, את התנדוטיות בשווי ההוגן של הביטחון, את הזמן שיעבור עד למועד המימוש בפועל ואת העלויות הצפויות במכירת הביטחון. לעניין זה, הבנק מגדיר חוב כחוב מותנה בביטחון כאשר פרעונו צפוי להתבצע באופן בלעדי מהביטחון המשועבד, או כאשר הבנק צפוי להיפרע מהנכס גם אם לא קיים שיעבוד ספציפי על הנכס, והכל כאשר אין ללווה מקורות חזר זמינים ומהימנים אחרים.

הבנק בוחן באופן שוטף את התחזיות להפסדי אשראי הצפויים בהתאם לתזרימי המזומנים בפועל ומתאים את ההפרשה הפרטנית לתחזיות העדכניות. הפסדי האשראי בפועל יכולים להיות שונים מהאומדנים המקוריים שערך הבנק בעת סיווג החוב כפגום.

הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי - מיושמת עבור קבוצות גדולות של חובות קטנים (שיתרתם נמוכה מ-700 אלף שקלים חדשים, בהתאם למדיניות הבנק) והומוגניים (כגון: חובות בכרטיסי אשראי, הלוואות לדיור וחובות צרכניים הנפרעים בתשלומים) וכן בגין חובות גדולים שנקבע שאינם פגומים. ההפרשה להפסדי אשראי בגין חובות המוערכים על בסיס קבוצתי, למעט הלוואות לדיור לגביהן חושבה ההפרשה לפי נוסחה שקבע המפקח על הבנקים בהתחשב בעומק הפיגור, מבוססת על הכללים שנקבעו ב-FAS 5 (ASC 450) - "טיפול חשבונאי בתלויות", וכן, על הנחיות נוספות המפורטות בהוראות הדיווח לציבור. ההפרשה מתבססת על שיעור הפסדים היסטוריים בענפי המשק השונים, ובחלוקה לאשראי בעייתי ולא בעייתי, בטווח של 5 שנים שהסתיימו במועד הדיווח.

בנוסף לממוצע לחישוב של טווח שיעורי הפסד היסטוריים בענפי משק שונים כאמור לעיל, לצורך קביעת שיעור ההפרשה הנאות מתחשב הבנק גם בגורמים סביבתיים רלוונטיים, לרבות מגמות בהיקפי האשראי בכל ענף ותנאים ענפיים, נתונים מקרו כלכליים, הערכת איכות כללית של האשראי לענף משק, שינויים בנפח ובמגמה של יתרות בפיגור ויתרות פגומות והשפעות השינויים בריכוזיות האשראי.

בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים, הבנק גיבש שיטת מדידה של ההפרשה הקבוצתית אשר מראה בחשבון הן את שיעור הפסדי העבר והן את ההתאמות בגין הגורמים הסביבתיים הרלוונטיים.

כמו כן, שיעור ההתאמה בגין גורמים סביבתיים להפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי בגין אשראי לאנשים פרטיים, אינו נמוך מ-0.75% מיתרת האשראי הצרכני שאינו פגום (לא כולל אשראי הנובע מחייבים בכרטיסי אשראי בנקאיים ללא חיוב ריבית), זאת בהתאם להנחיה פרטנית של המפקח על הבנקים מיום 19 בינואר 2015.

הלוואות לדיור

הפרשה מזערית בגין הלוואות לדיור מחושבת לפי נוסחה שקבע המפקח על הבנקים, בהתחשב בעומק הפיגור, באופן שבו שיעורי ההפרשה גדלים ככל שמעמיק הפיגור. ההוראה חלה על כלל הלוואות לדיור, למעט הלוואות שאינן נפרעות בתשלומים תקופתיים והלוואות המממנות פעילות בעלת אופי עסקי.

כמו כן, מיישם הבנק את הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 329, כמפורט במכתב המפקח על הבנקים מיום 21 במרץ 2013, "עדכון הנחיות בנושא נדל"ן לדיור".

בהתאם להוראות גיבש הבנק מדיניות שנועדה להבטיח כי הוא עומד בדרישות ההוראה, וכי החל מיום 30 ביוני 2013 יתרת ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי בגין הלוואות לדיור לא תפחת משיעור של 0.35% מיתרת הלוואות האמורות למועד הדיווח.

אשראי חוץ מאזני

ההפרשה הנדרשת בהתייחס למכשירי האשראי החוץ מאזניים מוערכת בהתאם לכללים שנקבעו ב-FAS 5. ההפרשה המוערכת על בסיס קבוצתי עבור מכשירי האשראי החוץ מאזניים מבוססת על שיעורי ההפרשה שנקבעו עבור חשיפת האשראי הכוללת (כמפורט לעיל), תוך התחשבות בשיעור המימוש לאשראי הצפוי של סיכון האשראי החוץ מאזני. שיעור המימוש לאשראי מחושב על ידי הבנק בהתבסס על מקדמי המרה לאשראי כמפורט בהוראות ניהול בנקאי תקין מספר 203, מדידה והלימות הון - סיכון אשראי - הגישה הסטנדרטית, בהתאמות מסוימות.

סיכון אשראי בגין הלוואות לדיור

במסגרת ניהול סיכונים האשראי, נוקט הבנק אמצעים שונים לניהול, בקרת והפחתת סיכונים הנובעים ממתן אשראי לדיור. הבנק מעריך את פרופיל הסיכון הגלום במתן אשראי לדיור כנמוך ביחס לסיכון הגלום בתיק האשראי הכולל של הבנק, כתוצאה מפיזור רחב של לקוחות, פיזור גיאוגרפי של נוטלי האשראי, מינוף נמוך באופן יחסי, שקטן בעת האחרונה עקב הוראות בנק ישראל, נהלי בדיקה מעמיקים של טיב הלווים ושל יכולת ההחזר שלהם, וגיבוי האשראי בביטחון הנכסי.

הבנק מבצע באופן שוטף פעילויות לבקרה ולניהול הסיכון הגלום באשראי לדיור, באחריות החטיבה הקמעונאית, החטיבה לבקרת סיכונים וגורמים נוספים בבנק. פעילות זו כוללת גם ניתוח התיק לפי גורמי הסיכון הטמונים בו (LTV, יחס החזר, מיקום גאוגרפי, גיל הלוואה, עשירוני הכנסה ועוד)

וביצע מגוון מבחני מצוקה, הבחנים את השפעת גורמי המקרו על רמת הסיכון של התיק, ובעיקר, השפעת אבטלה ושיעור הריבית. הבנק פיתח מודל מתקדם לדירוג אשראי לדיור הכולל דירוג לכל הלוואה וחישוב פוטנציאל ההפסד במקרה של כשל. מודל זה מתווסף למערך הניטור הקיים של הבנק.

תאבון הסיכון בתחום המשכנתאות

הבנק קבע במסגרת מדיניות סיכויי האשראי מגבלות שונות על פעילות האשראי לדיור, בהתחשב בגורמי הסיכון המרכזיים. גורמים אלה נבחנו מעת לעת ובהתאם מתווספות מגבלות על פי הצורך, קרי, על פי פרופיל הסיכון של תיק המשכנתאות בפועל ומגמת התפתחותו והוראות רגולטוריות של בנק ישראל.

הפרמטרים העיקריים להגדרת תאבון הסיכון בתחום המשכנתאות הם תוצאות מודל פרמיית הסיכון הדיפרנציאלית (המבטאת את רמת הסיכון של נוטל המשכנתא), שיעור המימון בהלוואה, מיקום הנכס (סיכון גיאוגרפי), ומדד איכות האשראי (ראה להלן במסגרת בקרת האשראי). במהלך השנתיים האחרונות הורחבה רשימת מדדי הסיכון במסגרת מסמך המדיניות של הבנק, והתווספו מגבלות על פרמטרים נוספים: יחס החזר מהכנסה, מטרת ההלוואה, תקופת ההלוואה, תמהיל המסלולים בהלוואה, סוג הנכס, איכות המסמכים, ריבית נורמטיבית, עושר פיננסי ומגבלות צולבות על שילוב של מספר פרמטרים.

הבנק מנטר באופן שוטף את פרופיל הסיכון של תיק המשכנתאות, לנוכח תאבון הסיכון שנקבע. בפרט, מתבצע ניטור זה במסגרת מסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק, המאושר בדירקטוריון.

בשנת 2015 הורכב מערך הניטור מיותר מ-40 מדדי סיכון שהוגדרו על ידי הדירקטוריון והנהלה, המוצגים במסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק, תוך בחינת פרופיל הסיכון הנובע מהם, כאשר נבחנת גם התפתחות מדדי תאבון הסיכון הללו לאורך זמן. למערך ניטור זה נוספו גם תוצאות שהתקבלו בשימוש במודלים המתקדמים. מניטור זה עולה כי פרופיל הסיכון של תיק המשכנתאות של הבנק נמצא בירידה במהלך הרבעונים האחרונים במרבית מדדי תאבון הסיכון שהוגדרו, כולל LTV ויחס החזר. בפרט, נמצאים שיעורי הכשל בתיק במהלך השנים האחרונות בירידה. בנוסף, וכפי שהוזכר לעיל, בוחן הבנק באופן סדיר את תיק המשכנתאות שלו בתנאי קיצון, כולל תחת שינוי מהותי בתנאי המקרו, בשורה מגוונת של מבחני מצוקה. בחינה זו מהווה חלק מבחינת פרופיל הסיכון של התיק. גם בחינה זו מעלה כי רמת הסיכון של התיק נמצאת בירידה וכי פוטנציאל הנזק מאירוע קיצון חמור במשק הינו נמוך יחסית לרמת ההון הראשוני של הבנק.

האמצעים לניהול הסיכון בהלוואות לדיור

תהליך החיתום

קריטריונים לאישור הלוואה

הבנק קבע קריטריונים אחידים, כמותיים, לפיהם נבחנות ומאושרות בקשות לנטילת אשראי לדיור. לצד הקריטריונים האחידים, קיימים הערכה ושיקול דעת של מקבלי החלטות בבנק. הקריטריונים המנחים למתן אשראי בהלוואות לדיור נקבעו, בין היתר, בהתבסס על הגורמים הבאים:

- הניסיון המצטבר של הבנק בתחום האשראי לדיור, הכולל לקחים שהצטברו במהלך השנים לגבי פרמטרים הקובעים את טיב הלוואה ואת טיב הביטחונות להלוואה.
- ממצאי ביקורות אשראי שוטפות, הבוחנות, בין היתר, שינוי באיכות האשראי במגזרים מסוימים.
- הערכה, המתבצעת בין היתר באמצעות מבחני מצוקה, לגבי סיכויי אשראי הנובעים מתנאים מקרו-כלכליים משתנים במשק.
- הערכות לגבי סיכויי אשראי באזורי הארץ השונים, הנובעים מהתפתחויות ביטחוניות ואחרות.
- בשלב הערכת בקשה להלוואה נבחנים שלושה פרמטרים עיקריים: טיב הלוואה ויכולת החזר שלו, הבטחה הנכסית המוצעת, ומהות העסקה. בבנקאות מסחרית מקובל לייחס חשיבות ראשונה במעלה למטרת ההלוואה. בענף המשכנתאות המשקל העיקרי בקבלת החלטת האשראי עובר להערכת טיבו של הלוואה מאחר וכמעט כל הלוואות ניתנות למטרת רכישת נדל"ן על ידי משקי בית. עם זאת, בהלוואות לכל מטרה, בהלוואות לבניה עצמית ובהלוואות לא סטנדרטיות ניתן משקל בקבלת החלטה למהות העסקה ולטיבה.

- הבטוחה הנכסית והערבים מהווים רשת ביטחון של הבנק בעסקה הספציפית, במקרה שהחזר החודשי לא יתנהל על פי המתוכנן.
- קבלת החלטה מצד הבנק נעשית בתהליך שבו נבחנים נתוני העסקה מול קריטריונים שנקבעו. מנגנון קבלת ההחלטות בנושא אשראי הוא היררכי, וחופף במידה רבה את המדרג הניהולי של הבנק. קיימים מספר רמות אישור, כשניתוב הבקשה לרמה הנדרשת נעשה בהתאם לנתוני הבקשה.

קריטריונים אלו מעודכנים מעת לעת בהתאם להתפתחויות בשוק ופרופיל הסיכון של התיק.

סמכויות אשראי

הבנק קבע מדרג סמכויות לאישור הלוואת לדיור (ברמת סניף, מרחב ומטה). קביעת הגורם המוסמך לאשר הלוואה נעשית בהתאם לנתונים בבקשת האשראי ולסיכון הגלום בה (נתונים לגבי הלווים, שיעור המימון, פרמיית סיכון ומהות העסקה). על מנת לחזק את הבקרה על אישור הלוואות מורכבות ובעלות סיכון גבוה ועל הלוואות לאוכלוסיות מיוחדות (כגון: הלוואות בסכומים גבוהים, עסקאות בין בני משפחה, רכישה באמצעות נאמנות, הלוואות בשעבוד נכס בישוים בעלי סיכון גבוה וכדומה), מועברות בקשות אלו לאישור מחלקת חיתום ובקרה הפועלת בסקטור מטה המשכנתאות.

בנוסף, חלק מרכזי בתהליך הלוואה מבוצע במרכז הבחינה הארצי. המרכז מבצע בקרה על תקינות תהליך העמדת הלוואה לרבות עמידה בנהלי הבנק ובהוראות השונות.

מודל לקביעת פרמיית סיכון דיפרנציאלית

הבנק פיתח מודל לחישוב פרמיית סיכון דיפרנציאלית, על בסיס ממצאים אמפיריים מהעבר, לצורך דרוג סיכון עסקאות כבר בשלב הגשת הבקשה להלוואה. לכל בקשה מחושבת פרמיית סיכון פרטנית המבוססת על כל הגורמים שאותרו כגורמי סיכון, שניתן לזהותם בנתוני הלקוח ובמאפייני העסקה המבוקשת.

הפרמיה משקפת את אמידת הסיכון הכולל של העסקה, ומאפשרת הערכה לגבי סיכויי הלקוח להיכנס לפיגור בהלוואה, ולהפוך ל"חדל פירעון", כבר בשלב הבקשה הראשוני. הפרמיה משמשת הן לצורך קבלת החלטות אשראי והן לצורך תמחור הריבית ללקוח.

בקורות מובנות במערכת לביצוע הלוואות

הבנק מנהל את פעילות המשכנתאות באמצעות מערכת מחשב ייעודית שפותחה לשם כך, הכוללת בקורות מובנות כדלקמן:

- וידוא שלמות הנתונים הדרושים בהלוואה והפעילויות הדרושות במסגרת עריכת החומר, בחינת הלוואה ואישורה.
- בקורות קשיחות בזמן אמת על ביצוע פעולות על פי הרשאות. שיטת עבודה זו, של בקורות מונעות, מצמצמת בצורה משמעותית את הצורך בביצוע בקורות 'מגלות' לאחר ביצוע הלוואה.
- מנגנון לניתוב תהליכים ("workflow") המבקר בזמן אמת את ביצוע המשימות הנדרשות בכל שלב בתהליך ביצוע הלוואה, ומעביר את הבקשה לגורם המורשה לביצוע הפעולות הנדרשות בכל שלב של תהליך אישור הלוואה.

השימוש במערכת הביא לשיפור הבקרה בשלבים השונים של תהליך ביצוע הלוואה, תוך הקפדה על אחידות בין סניפי הבנק השונים.

הדרכה בתחום המשכנתאות

מרכז הדרכה של הבנק מקיים הדרכות להכשרה, לפיתוח ולשיפור הידע שכל הגורמים העוסקים במתן האשראי לדיור. תכני ההדרכה נקבעים בשיתוף עם סקטור מטה המשכנתאות, שעובדיו אף נוטלים חלק בהדרכת הבנקאים. הקורסים כוללים, בין היתר, דגשים מיוחדים בנושא ניהול סיכונים. בנוסף, נכללת פעילות המשכנתאות במסגרת שנקבעה בבנק לטיפול בסיכון תפעולי, ועובדי מטה המשכנתאות שותפים למהלכי ההדרכה שנקבעו בתחום זה.

כנסים מקצועיים

החטיבה הקמעונאית מקיימת באופן שוטף כנסים מקצועיים למנהלים ובנקאים. בכנסים אלו נסקרות בהרחבה ההתפתחויות בשוק המשכנתאות והצעדים שיש לנקוט על מנת להתמודד עם הסיכונים הנובעים מהתפתחויות אלו.

מעקב שוטף אחר מצב לווים ותיק האשראי לדיור

גורם מרכזי בשמירה על איכות האשראי שהבנק מעמיד ללקוחותיו הינו בקרת האשראי. הבקרה על האשראי לדיור נעשית הן ברמת תיק ההלוואה הבודד, והן ברמת תיק המשכנתאות כולו.

ברמת תיק הלוואה הבודד, הבנק פועל לזיהוי ולאיתור מוקדם ככל האפשר של תבחינים המעידים על ירידה בכושר הפירעון של הלווים, על מנת לאתר מוקדם ככל האפשר מצב של כשל אשראי. הבנק מפעיל סוגים שונים של בקרות, לרבות בקרות פנימיות שוטפות בסניפים, במרחבים ובמטה, ובקרות נוספות המבוצעות על ידי הקו השני והשלישי למערך ניהול סיכון האשראי של הבנק - האגף לבקרת סיכונים והביקורת הפנימית. הבנק מקיים בקרה על איכות האשראי החדש הניתן בסניפים באמצעות דוח "איכות אשראי" המופק מידי חודש הכולל את ההלוואות שבוצעו בבנק 6-18 חודשים לפני מועד הדוח, ואשר קיים בהן פיגור של 3 חודשים או יותר. הדוח נועד לסייע לסניפים לפעול לצמצום היקף הפיגורים ולהגביר את מודעות הדרג המבצע והמאשר להלוואות בעייתיות, לצורך הפקת לקחים לגבי אישורי אשראי בעתיד. בצד הדוח הפרטני, הכולל את רשימת ההלוואות, פרטי הפיגור וכיוצא באלה, מופק גם דוח סטטיסטי המציג את שיעור הפיגור בכל סניף בהשוואה למרחב ולכלל הבנק, ובהשוואה לחודשים קודמים. הנהלת החטיבה הקמעונאית מקיימת מעקב שוטף אחר הטיפול בחובות בפיגור באמצעות הדוח. ברמת תיק המשכנתאות הכולל, מתבצעת בקרה אחר המגבלות שנקבעו במסגרת תאבון הסיכון של הבנק, הן בחטיבה הקמעונאית, והן באגף לבקרת סיכונים ובמדור בקרת אשראי שבחטיבה לבקרת סיכונים.

בנוסף, פעמיים בשנה מופק דוח בקרת אשראי, על ידי החטיבה לבקרת סיכונים, בו נבדקת בהרחבה התפתחות פרופיל הסיכון של תיק האשראי לדיור במהלך התקופה הנסקרת. הדוח מתייחס לנושאים הבאים:

- תאבון סיכון.
- ניתוח מאפייני וגורמי סיכון עיקריים.
- סקירת מצב הפיגורים ואיכות האשראי.
- גביית חובות לקוחות.
- תיק אשראי לדיור של אוכלוסיות מיוחדות.
- מבחני מצוקה.
- קבוצות רכישה.

הגורמים השותפים לניהול ובקרת הסיכון בהלוואות לדיור

מחלקת ניהול משכנתאות בחטיבה קמעונאית

המחלקה מטפלת בסוגים שונים של אירועים המתרחשים במהלך חיי הלוואה, הן ביוזמת הבנק והן ביוזמת הלקוח. אחת המשימות המרכזיות היא המעקב אחר קבלת ביטחונות. בעת ביצוע הלוואה, מקבל הבנק על פי רוב ביטחון ביניים, ואילו הביטחון הסופי צפוי להתקבל במהלך חיי הלוואה. בנוסף, מטפלת המחלקה במעקב אחרי קבלת פוליסות ביטוח חיים ונכס במהלך חיי הלוואה.

החטיבה לבקרת סיכונים

האגף לבקרת סיכונים מנטר את איכות תיק האשראי בבנק ואת התפתחות פרופיל הסיכון של תיק הבנק לנוכח תאבון הסיכון שנקבע. בתחום המשכנתאות, מבוצע ניתוח של התיק פעמיים בשנה, ובכלל זה ניתוח ההתפתחות במתן אשראי לדיור וחלקנו במערכת, וכן התפלגות האשראי על פי חתכים שונים. דוח זה עולה לדיון בוועדת אשראי עליונה (ועדת הנהלה), בוועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון ומוצג לדירקטוריון הבנק. החטיבה אחראית לביצוע שוטף של מבחני מצוקה על תיק המשכנתאות של הבנק, בתיאום עם סקטור מטה המשכנתאות, תוך שהוא מאתגר גורמי סיכון רבים בתיק זה. חלק ממבחני המצוקה מתבצעים בשיטות מתקדמות, תוך שימוש בנתונים שוטפים של המודלים המתקדמים שפיתח הבנק. מבחני הקיצון של הבנק שודרגו בתקופה האחרונה בהמשך להנחיות בנק ישראל (התרחיש האחד של בנק ישראל - תרחיש מאקרו אחיד לכל המערכת הבנקאית). בתרחיש זה, מחושב פוטנציאל ההפסד לבנק כתוצאה משינויים קיצוניים במצב המאקרו הנוכחי, ומביאים בחשבון רמת אבטלה גבוהה מאוד יחסית למצב הנוכחי, שיעור ריבית גבוה באופן משמעותי מהריבית הנוכחית במשק וכן, ירידה חדה במחירי הדיור. מבחני קיצון אלו מלמדים כי רמת הסיכון של התיק נמוכה וכי לבנק יש די הון כדי לעמוד ברמת הסיכון הנגזרת ממבחני קיצון חמורים כאלה. תוצאות מבחני הקיצון על תיק המשכנתאות מוצגות באופן סדיר בפני הוועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון ומליאת הדירקטוריון, בין היתר, במסגרת מסמך הסיכונים הרבעוני ובדיונים ייעודיים.

פורום ניטור סיכונים אשראי וריכוזיות אשראי

בבנק פועל פורום ניטור סיכונים (פנ"ס) בתחום האשראי, בראשות מנהל החטיבה לבקרת סיכונים, אשר מקדם נושאים כגון בחינת מדיניות האשראי, ובפרט, השינויים בתאבון הסיכון שנקבעו בה, ניתוח רמת הסיכון בתיק האשראי ויישום גישות מידול מתקדמות, הגדרת טריגרים להפעלת מבחני מצוקה, פיקוח על תהליך התכנון והיישום של מבחני המצוקה, ומעקב אחר פרופיל הסיכון של תיק האשראי של הבנק.

החטיבה המשפטית

כחלק מתהליך החיתום, נבדקים הביטחונות בתיקים לא סטנדרטיים (כגון: עסקאות בהן מעורבים בני משפחה) ובהלוואות בסכומים גבוהים, על ידי מחלקה ייעודית בחטיבה המשפטית - מחלקת ייעוץ משכנתאות. בדיקה זו מהווה השלמה לאישור ולבחינת התיק המבוצעים בסניף וביחידת חיתום אזורית.

מערך הגבייה

בבנק פועל מערך גבייה מיוחד, המטפל בכל הקשור לתהליכי גביית חובות מלווים המפגרים בתשלומיהם, ובתהליכי מימוש נכסים. תהליך הטיפול מתחיל באופן אוטומטי מהרגע שהלקוח נכנס לכשל ראשוני בתשלום המשכנתא. אם הכשל לא נפתר, עובר הטיפול למוקד הגבייה הטלפוני (בטרם מוגשת תביעה משפטית) אשר מטרתו גיבוש הסדרי תשלום עם הלקוחות. אם הניסיון להגיע להסדר עם הלווים לא מצליח, מועבר החוב לטיפול מערך הגבייה בבנק, הכולל מחלקה ייעודית העוסקת בטיפול בלקוחות בעלי חוב במשכנתא. במקרה הצורך נפתח הליך משפטי נגד החייבים.

פורום פיגורים

אחת לחודש מתכנס "פורום פיגורים", בראשות מנהל החטיבה העסקית, בו מוצגת תמונת המצב לגבי תוצאות הגבייה של החודש הקודם, ההשלכות על הדוחות הכספיים והפרשה להפסדי אשראי. הפורום קובע יעדים לטיפול בחובות ולהקטנת הפיגורים.

ביקורת פנימית

תכנית העבודה של הביקורת הפנימית בתחום האשראי כוללת, בין היתר, התייחסות לבדיקת הגורמים העוסקים באישור, ביצוע, תחזוקה ובקרה על האשראי.

ניתוח סיכון האשראי

להלן התפלגות חשיפות לפי קבוצות חשיפה ולפי סעיפי המאזן לפני הפרשה להפסדי אשראי (במיליוני שקלים חדשים)⁽¹⁾:

ליום 31 בדצמבר 2015												
חשיפת	אשראי	חשיפת	בביטחון							סקטור	ריבוניות	
			אשראי	הלוואות	עסקים	קמעונאיות	נדל"ן	מסחרי	תאגידים			
ברוטו	ממוצעת	ברוטו ⁽²⁾	אחרים	לדיר	קטנים	ליחידים	מסחרי	תאגידים	בנקאיים	ציבורי	ריבוניות	
179,820	189,323	-	105,656	8,059	16,258	2,465	27,696	1,064	280	27,845	הלוואות ⁽³⁾	
12,701	11,526	-	-	-	-	-	18	274	-	11,234	ניירות ערך ⁽⁴⁾	
4,040	3,235	-	-	4	18	-	2,023	776	373	41	נגזרים ⁽⁵⁾	
63,217	62,344	-	7,352	2,990	10,954	377	40,339	43	273	16	חשיפות חוץ מאזניות אחרות	
4,535	4,637	4,637	-	-	-	-	-	-	-	-	נכסים אחרים ⁽⁶⁾	
264,313	271,065	4,637	113,008	11,053	27,230	2,842	70,076	2,157	926	39,136	סך הכל	

ליום 31 בדצמבר 2014												
חשיפת	אשראי	חשיפת	בביטחון							סקטור	ריבוניות	
			אשראי	הלוואות	עסקים	קמעונאיות	נדל"ן	מסחרי	תאגידים			
ברוטו	ממוצעת	ברוטו ⁽²⁾	אחרים	לדיר	קטנים	ליחידים	מסחרי	תאגידים	בנקאיים	ציבורי	ריבוניות	
171,153	174,240	-	96,051	7,112	14,981	2,363	27,665	2,576	546	22,946	הלוואות ⁽³⁾	
9,180	13,120	-	-	-	-	-	67	342	1	12,710	ניירות ערך ⁽⁴⁾	
3,384	3,906	-	-	8	28	-	2,379	951	505	35	נגזרים ⁽⁵⁾	
58,266	63,126	-	6,273	2,724	10,610	484	42,773	35	176	51	חשיפות חוץ מאזניות אחרות	
4,283	4,254	4,254	-	-	-	-	-	-	-	-	נכסים אחרים ⁽⁶⁾	
246,292	258,646	4,254	102,324	9,844	25,619	2,847	72,884	3,904	1,228	35,742	סך הכל	

- (1) לאחר ניכוי מחיקות חשבונאיות ולפני הפרשה להפסדי אשראי על בסיס פרטני וקבוצתי.
- (2) סכום היתרות המאזניות והחוץ-מאזניות לאחר קיזוזים מאזניים וחוץ-מאזניים וללא השפעת הפחתת סיכון אשראי, מקדמי המרה לאשראי ומקדמי שקלול הסיכון, כהגדרתם בכללי באזל.
- (3) כולל אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וניירות ערך שנשאלו.
- (4) לא כולל יתרות שנוכו מבסיס ההון והשקעה בניירות ערך בתיק הסחיר.
- (5) כולל סכום נקוב של מכשירים נגזרים (לרבות נגזרי אשראי) לאחר השפעת מקדמי התוספת ("add-on") ושווי הוגן חיובי של נגזרים.
- (6) לא כולל נגזרים ויתרות שנוכו מבסיס ההון ולרבות מזומנים, השקעה במניות, רכוש קבוע והשקעה בחברות מוחזקות

להלן תמצית התפלגות חשיפות לפי אזור גיאוגרפי, ובאזורים משמעותיים לפי סוגים עיקריים של חשיפת אשראי (במיליוני שקלים חדשים). המידע להלן כולל את החשיפות למדינות זרות וחשיפות למדינות שסך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך נכסי המאוחד או מעל 20% מההון, לפי הנמוך:

חובות פגומים	חשיפה חוץ מאזנית	חשיפה מאזנית	
ליום 31 בדצמבר 2015			
1	407	3,310	ארצות הברית
1	975	6,124	אחרות ⁽¹⁾
2	1,382	9,434	סך כל החשיפות למדינות זרות
-	68	400	מזה: סך כל החשיפות למדינות LDC

חובות פגומים	חשיפה חוץ מאזנית	חשיפה מאזנית	
ליום 31 בדצמבר 2014			
-	304	3,421	ארצות הברית
-	199	1,788	צרפת
-	1,010	4,661	אחרות
-	1,513	9,870	סך כל החשיפות למדינות זרות
-	124	659	מזה: סך כל החשיפות למדינות LDC

החשיפה המוצגת לעיל מייצגת, בהתאם להוראות המפקח על הבנקים, חשיפות על בסיס סיכון סופי. הצד הנושא בסיכון הסופי הוא אדם, עסק, מוסד או מכשיר כלשהו המספק לבנק "חיזוקי אשראי", כגון ערבויות, בטחונות, חוזי ביטוח ונגזרי אשראי. כאשר לא קיים "חיזוק אשראי", אזי הצד הנושא בסיכון הסופי הוא החייב עצמו.

(1) הבנק עוקב מקרוב אחר האירועים בשווקים הפיננסיים שחלו לאחר תאריך המאזן ומבצע התאמות לפעילות השוטפת ככל הנדרש. הבנק מעדכן את הפיקוח על הבנקים על החשיפות למוסדות פיננסיים זרים ועל הפעולות שביצע ומבצע למזעור הסיכונים הכרוכים בפעילות.

לפרטים נוספים ראה "חשיפה למדינות זרות" במסגרת דוח הדירקטוריון וההנהלה.

להלן התפלגות חשיפות האשראי לפני הפרשה להפסדי אשראי לפי יתרה חוזית לפירעון, ממוינות לפי סוגים עיקריים של חשיפות:

אשראי ברוטו (במיליוני שקלים חדשים)⁽¹⁾:

ליום 31 בדצמבר 2015					
סך הכל ⁽²⁾	ללא תקופות לפירעון	מעל חמש שנים	מעל שנה ועד חמש שנים	עד שנה	
189,323	138	104,338	28,605	56,242	הלוואות ⁽³⁾
11,526	-	2,812	8,181	533	ניירות ערך ⁽⁴⁾
3,235	-	183	1,038	2,014	נגזרים ⁽⁵⁾
62,344	-	1,932	5,833	54,579	חשיפות חוץ מאזניות אחרות
4,637	1,620	112	-	2,905	נכסים אחרים ⁽⁶⁾
271,065	1,758	109,377	43,657	116,273	סך הכל

ליום 31 בדצמבר 2014					
סך הכל ⁽²⁾	ללא תקופות לפירעון	מעל חמש שנים	מעל שנה ועד חמש שנים	עד שנה	
174,240	124	95,865	25,779	52,472	הלוואות ⁽³⁾
13,120	-	4,243	7,969	908	ניירות ערך ⁽⁴⁾
3,906	-	347	916	2,643	נגזרים ⁽⁵⁾
63,126	-	1,384	8,952	52,790	חשיפות חוץ מאזניות אחרות
4,254	1,622	129	-	2,503	נכסים אחרים ⁽⁶⁾
258,646	1,746	101,968	43,616	111,316	סך הכל

- (1) לאחר ניכוי מחיקות חשבונאיות ולפני הפרשה להפסדי אשראי על בסיס פרטני וקבוצתי.
- (2) סכום היתרות המאזניות והחוץ-מאזניות לאחר קיזוזים מאזניים וחוץ-מאזניים וללא השפעת הפחתת סיכון אשראי, מקדמי המרה לאשראי ומקדמי שקלול הסיכון, כהגדרתם בכללי באזל.
- (3) כולל אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וניירות ערך שנשאלו.
- (4) לא כולל יתרות שנוכו מבסיס ההון והשקעה בניירות ערך בתיק הסחיר.
- (5) כולל סכום נקוב של מכשירים נגזרים (לרבות נגזרי אשראי) לאחר השפעת מקדמי התוספת ("add-on") ושווי הוגן חיובי של נגזרים.
- (6) לא כולל נגזרים ויתרות שנוכו מבסיס ההון ולרבות מזומנים, השקעה במניות, רכוש קבוע והשקעה בחברות מוחזקות.

להלן פירוט סיכון אשראי פגום וסיכון אשראי בפיגור שאינו פגום לפי ענף עיקרי (במיליוני שקלים חדשים):

31 בדצמבר 2015		
	חובות לא פגומים	חובות ⁽¹⁾ פגומים ⁽²⁾
	בפיגור של עד 89 ימים ⁽⁴⁾	בפיגור של 90 ימים או יותר ⁽³⁾
פעילות לווים בישראל		
ציבור - מסחרי		
בינוי ונדל"ן - בינוי ⁽⁷⁾	14	10
בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן	2	1
שרותים פיננסיים	4	1
מסחרי - אחר	136	26
סך הכל מסחרי	156	38
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	347 ⁽⁵⁾	956 ⁽⁶⁾
אנשים פרטיים - אחר	81	17
סך הכל ציבור - פעילות בישראל	584	1,011
סך הכל ציבור - פעילות בחוץ לארץ	-	14
בנקים	-	-
ממשלות	-	-
סך הכל	584	1,012

31 בדצמבר 2014		
	חובות לא פגומים	חובות ⁽¹⁾ פגומים ⁽²⁾
	בפיגור של עד 89 ימים ⁽⁴⁾	בפיגור של 90 ימים או יותר ⁽³⁾
פעילות לווים בישראל		
ציבור - מסחרי		
בינוי ונדל"ן - בינוי ⁽⁷⁾	22	12
בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן	2	-
שרותים פיננסיים	13	2
מסחרי - אחר	163	21
סך הכל מסחרי	200	35
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	305 ⁽⁵⁾	945 ⁽⁶⁾
אנשים פרטיים - אחר	70	21
סך הכל ציבור - פעילות בישראל	575	1,001
סך הכל ציבור - פעילות בחוץ לארץ	58	9
בנקים	-	-
ממשלות	-	-
סך הכל	633	1,001

- (1) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט איגרות חוב וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר ולמעט פיקדונות בבנק ישראל.
- (2) ככלל, חובות פגומים אינם צוברים הכנסות ריבית. למידע על חובות פגומים מסוימים שאורגנו מחדש באירגון מחדש של חוב בעייתי ראה ביאור 30.ב.2.ג. לדוחות הכספיים.
- (3) מסווגים כחובות בעייתיים שאינם פגומים. צוברים הכנסות ריבית.
- (4) צוברים הכנסות ריבית. חובות בפיגור של 30 ועד 89 ימים בסך 20 מיליוני שקלים חדשים סווגו כחובות בעייתיים שאינם פגומים.
- (5) בהתאם להוראות הדיווח לציבור, לא כולל יתרת הלוואות לדיור שעומק הפיגור בהן הוא עד חודשיים.
- (6) כולל יתרת הלוואות לדיור בסך 176 מיליוני שקלים חדשים עם הפרשה לפי עומק פיגור, בהן נחתם הסדר להחזר פיגורים של לווה, כאשר נעשה שינוי בלוח הסילוקין בגין יתרת הלוואה שטרם הגיע מועד פרעונה.
- (7) כולל חובות בסך של 1,285 מיליוני שקלים חדשים שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

הפרשה לפי עומק הפיגור

להלן פרטים על ההפרשה להפסדי אשראי של הלוואות לדיור שבגינן נעשתה הפרשה מזערית להפסדי אשראי לפי עומק פיגור לפי הנספח להוראות ניהול במקאי תקין מספר 314, ליום 31 בדצמבר 2015 (במיליוני שקלים חדשים):

עומק הפיגור								
יתרות בגין הלוואות בפיגור שמוחזרו ⁽⁴⁾	סך הכל	בפיגור של 90 יום או יותר						
		סך הכל מעל 90 ימים	מעל 33 חודשים	מעל 15 חודשים	מעל 6 חודשים	מעל 3 חודשים	מעל 1 חודש	
		מעל 90 ימים	מעל 33 חודשים	מעל 15 חודשים	מעל 6 חודשים	מעל 3 חודשים	מעל 1 חודש	
301	63	227	194	12	11	10	11	סכום בפיגור
104	6	98	97	1	-	-	-	מזה: יתרת ההפרשה לריבית ⁽¹⁾
1,298	172	779	146	80	180	373	347	יתרת חוב רשומה
249	77	172	111	36	25	-	-	יתרת ההפרשה להפסדי אשראי ⁽²⁾
1,049	95	607	35	44	155	373	347	יתרת חוב נטו

(1) בגין ריבית על סכומים שבפיגור.

(2) לא כולל יתרת ההפרשה לריבית.

(3) בהתאם להוראות הדיווח לציבור, לא כולל יתרת הלוואות לדיור שעומק הפיגור בהן הוא עד חודשיים.

(4) הלוואות בהן נחתם הסדר החזר פיגורים של לווה, כאשר נעשה שינוי בלוח הסילוקין בגין יתרת הלוואות שטרם הגיע מועד פירעון.

להלן התנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי לתקופות של שנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר (במיליוני שקלים חדשים):

31 בדצמבר 2015						
הפרשה להפסדי אשראי						
אשראי לציבור						
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל	בנקים וממשלות	סך הכל	
632	624	189	1,445	5	1,450	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לתחילת תקופה
149	9	55	213	(2)	211	הוצאות בגין הפסדי אשראי
(211)	(20)	(114)	(345)	-	(345)	מחיקות חשבונאיות
127	1	65	193	-	193	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
(84)	(19)	(49)	(152)	-	(152)	מחיקות חשבונאיות נטו
697	614	195	1,506	3	1,509	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לסוף תקופה
118	1	10	129	-	129	מזה: יתרת הפרשה להפסדי אשראי פרטנית
579	613	185	1,377	3	1,380	מזה: יתרת הפרשה להפסדי אשראי קבוצתית

31 בדצמבר 2014						
הפרשה להפסדי אשראי						
אשראי לציבור						
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל	בנקים וממשלות	סך הכל	
630	640	148	1,418	10	1,428	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לתחילת תקופה
83	6	93	182	(9)	173	הוצאות בגין הפסדי אשראי
(220)	(22)	(123)	(365)	-	(365)	מחיקות חשבונאיות
139	-	71	210	4	214	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
(81)	(22)	(52)	(155)	4	(151)	מחיקות חשבונאיות נטו
632	624	189	1,445	5	1,450	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לסוף תקופה
125	-	8	133	-	133	מזה: יתרת הפרשה להפסדי אשראי פרטנית
507	624	181	1,312	5	1,317	מזה: יתרת הפרשה להפסדי אשראי קבוצתית

31 בדצמבר 2013						
הפרשה להפסדי אשראי						
אשראי לציבור						
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל	בנקים וממשלות	סך הכל	
726	815	154	1,695	10	1,705	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לתחילת תקופה
41	190	57	288	-	288	הוצאות בגין הפסדי אשראי
(248)	(365) ⁽¹⁾	(142)	(755)	-	(755)	מחיקות חשבונאיות
111	-	79	190	-	190	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
(137)	(365)	(63)	(565)	-	(565)	מחיקות חשבונאיות נטו
630	640	148	1,418	10	1,428	יתרת הפרשה להפסדי אשראי לסוף תקופה
131	2	11	144	-	144	מזה: יתרת הפרשה להפסדי אשראי פרטנית
499	638	137	1,274	10	1,284	מזה: יתרת הפרשה להפסדי אשראי קבוצתית

(1) כולל מחיקה של הלוואות לדיור מופרשות במלואן, בסך של כ-281 מיליוני שקלים חדשים.

ניתוח סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית

חישוב סיכון האשראי על פי הגישה הסטנדרטית מבוסס על דירוגי אשראי חיצוניים, הנקבעים על ידי חברות דירוג חיצוניות (ECAI). הבנק משתמש בנתוני דירוג של שתי חברות דירוג – Moody's ו-S&P.

דירוגי חברות הדירוג משמשים לקביעת משקל הסיכון של קבוצת החשיפה הבאות:

- ריבוניות
- סקטור ציבורי
- תאגידים בנקאיים
- תאגידים

קביעת משקל הסיכון המתאים מתבצעת בהתאם לנתוני הצד הנגדי.

משקל הסיכון של בנקים נקבע לפי משקל הסיכון של המדינה בה הבנק מאוגד והוא נחות בדרגה אחת ממשקל הסיכון הנגזר מדירוג אותה מדינה.

עבור השקעה בהנפקות שיש להן דירוג הנפקה ספציפי, משקל הסיכון של החוב יתבסס על דירוג זה, למעט כאשר המנפיק הוא תאגיד בנקאי או ישות סקטור ציבורי. במקרים אלו, משקל הסיכון יתבסס על דירוג המנפיק ולא על דירוג הנפקה ספציפי.

להלן טבלת המיפוי לדירוגי חברות הדירוג הבינלאומיות בהן עושה הבנק שימוש:

S&P	Moody's
AAA עד AA	Aaa עד Aa3
A + עד A	A1 עד A3
BBB + עד BBB	Baa1 עד Baa3
BB + עד BB	Ba1 עד Ba3
B + עד B	B1 עד B3
CCC + או נמוך יותר	Caa1 או נמוך יותר

יצוין כי החלק העיקרי של סיכון האשראי בנק אינו מדורג בדירוג חיצוני.

ניתוח והכנת מסגרות

כחלק מהפעילות העסקית של הבנק, לצורך הכנת מסגרות הפעילות לחשיפת אשראי וסיכונים אחרים עבור בנקים ומוסדות פיננסיים זרים הבנק משתמש בדירוגים של חברות הדירוג הבינלאומיות המובילות: Moody's, Fitch ו-S&P, אשר משמשים את הבנק הן לניתוח והן לקביעת גבולות חשיפה.

בהכנת מסגרת הפעילות עבור בנקים ישראלים, הבנק נעזרים גם בדירוגים של חברות הדירוג מעלות S&P ומידרוג.

להלן התפלגות סכומי חשיפת אשראי⁽¹⁾ לפי קבוצות חשיפה ומקדמי שקלול, לפני ואחרי הפחתת סיכון אשראי⁽²⁾ (במיליוני שקלים חדשים):

לפני הפחתת סיכון אשראי

ליום 31 בדצמבר 2015													
סך הכל	מההון	חשיפת		1250%	250%	150%	100%	75%	50%	35%	20%	0%	
		אשראי	הופחתו										
חשיפות מדורגות:													
39,136	-	39,136	-	-	-	-	323	-	16	-	2,573	36,224	חובות של ריבוניות
912	-	912	-	-	-	-	-	-	912	-	-	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי
2,128	-	2,128	-	-	-	-	123	-	392	-	1,613	-	חובות של תאגידים בנקאיים
128	-	128	-	-	-	-	1	-	127	-	-	-	חובות של תאגידים
42,304	-	42,304	-	-	-	-	447	-	1,447	-	4,186	36,224	סך הכל
חשיפות שאינן מדורגות:													
14	-	14	-	-	-	-	14	-	-	-	-	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי
28	-	28	-	-	-	-	-	-	12	-	16	-	חובות של תאגידים בנקאיים
69,849	-	69,849	-	-	-	196	69,653	-	-	-	-	-	חובות של תאגידים
2,842	-	2,842	-	-	-	3	2,839	-	-	-	-	-	חובות בבטחון נדל"ן מסחרי
27,220	-	27,220	-	-	-	81	25	27,114	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים
11,025	-	11,025	-	-	-	69	19	10,937	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
113,008	-	113,008	-	-	-	275	1,351	37,033	19,927	54,422	-	-	משכנתאות לדיור
4,724	87	4,637	10	932	51	2,014	-	-	-	-	-	1,630	נכסים אחרים
228,710	87	228,623	10	932	675	75,915	75,084	19,939	54,422	16	1,630	-	סך הכל
271,014	87	270,927	10	932	675	76,362	75,084	21,386	54,422	4,202	37,854	-	סך הכל

(1) סכום היתרות המאזניות והחוב-מאזניות לאחר קיזוזים מאזניים וחוב-מאזניים, לאחר הפרשה להפסדי אשראי, וללא השפעת מקדמי המרה לאשראי ומקדמי שקלול הסיכון, כהגדרתם בכללי באזל.

(2) הפחתה באמצעות ערביות, נגזרי אשראי ובטחונות כשירים אחרים.

לאחר הפחתת סיכון אשראי

ליום 31 בדצמבר 2015												
סך הכל	חשיפת		1250%	250%	150%	100%	75%	50%	35%	20%	0%	
	הופחתו	אשראי										
סך הכל	מההון	ברוטו										
חשיפות מדורגות:												
39,625	-	39,625	-	-	-	-	-	16	-	2,580	37,029	חובות של ריבונות
1,178	-	1,178	-	-	-	-	-	869	-	-	309	חובות של ישויות סקטור ציבורי
2,125	-	2,125	-	-	-	123	-	392	-	1,610	-	חובות של תאגידים בנקאיים
128	-	128	-	-	-	1	-	127	-	-	-	חובות של תאגידים
43,056	-	43,056	-	-	-	124	-	1,404	-	4,190	37,338	סך הכל
חשיפות שאינן מדורגות:												
37	-	37	-	-	-	14	-	23	-	-	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי -
289	-	289	-	-	-	-	-	118	-	171	-	חובות של תאגידים בנקאיים -
59,556	-	59,556	-	-	186	59,370	-	-	-	-	-	חובות של תאגידים
2,556	-	2,556	-	-	3	2,553	-	-	-	-	-	חובות בבטחון נדל"ן מסחרי -
24,962	-	24,962	-	-	80	8	24,874	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים -
8,761	-	8,761	-	-	51	15	8,695	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
112,489	-	112,489	-	-	275	1,351	36,886	19,886	54,091	-	-	משכנתאות לדיור
4,724	87	4,637	10	932	51	2,014	-	-	-	-	1,630	נכסים אחרים
213,374	87	213,287	10	932	646	65,325	70,455	20,027	54,091	171	1,630	סך הכל
256,430	87	256,343	10	932	646	65,449	70,455	21,431	54,091	4,361	38,968	סך כל החשיפות

לפני הפחתת סיכון אשראי

ליום 31 בדצמבר 2014												
סך הכל	מההון	חשיפת אשראי ברוטו	חשיפת									
			1250%	250%	150%	100%	75%	50%	35%	20%	0%	
חשיפות מדורגות:												
35,742	-	35,742	-	-	-	315	-	43	-	3,722	31,662	חובות של ריבוניות
1,226	-	1,226	-	-	-	-	-	1,226	-	-	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי
3,867	-	3,867	-	-	-	54	-	1,095	-	2,718	-	חובות של תאגידים בנקאיים
206	-	206	-	-	-	-	-	128	-	78	-	חובות של תאגידים
41,041	-	41,041	-	-	-	369	-	2,492	-	6,518	31,662	סך הכל
חשיפות שאינן מדורגות:												
1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי
37	-	37	-	-	-	-	-	12	-	25	-	חובות של תאגידים בנקאיים
72,651	-	72,651	-	-	149	72,502	-	-	-	-	-	חובות של תאגידים
2,788	-	2,788	-	-	64	2,724	-	-	-	-	-	חובות בבטחון נדל"ן מסחרי
25,604	-	25,604	-	-	63	42	25,499	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים
9,801	-	9,801	-	-	46	24	9,731	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
102,324	-	102,324	-	-	241	5,161	29,011	13,365	54,546	-	-	משכנתאות לדיור
4,341	87	4,254	5	820	54	2,051	-	-	-	-	1,324	נכסים אחרים
217,547	87	217,460	5	820	617	82,504	64,241	13,378	54,546	25	1,324	סך הכל
258,588	87	258,501	5	820	617	82,873	64,241	15,870	54,546	6,543	32,986	סך הכל

(1) סכום היתרות המאזניות והחוץ-מאזניות לאחר קיזוזים מאזניים וחוץ-מאזניים, לאחר הפרשה להפסדי אשראי וללא השפעת מקדמי המרה לאשראי ומקדמי שקלול הסיכון, כהגדרתם בכללי באזל.

(2) הפחתה באמצעות ערבויות, נגזרי אשראי ובטחונות כשירים אחרים.

לאחר הפחתת סיכון אשראי

ליום 31 בדצמבר 2014												
סך הכל	מההון	חשיפת אשראי ברוטו	חשיפת									
			1250%	250%	150%	100%	75%	50%	35%	20%	0%	
חשיפות מדורגות:												
36,322	-	36,322	-	-	-	51	-	43	-	3,726	32,502	חובות של ריבונות
1,160	-	1,160	-	-	-	-	-	901	-	-	259	חובות של ישויות סקטור ציבורי
3,859	-	3,859	-	-	-	54	-	1,095	-	2,710	-	חובות של תאגידים בנקאיים
206	-	206	-	-	-	-	-	128	-	78	-	חובות של תאגידים
41,547	-	41,547	-	-	-	105	-	2,167	-	6,514	32,761	סך הכל
חשיפות שאינן מדורגות:												
1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	חובות של ישויות סקטור ציבורי
321	-	321	-	-	-	-	-	132	-	189	-	חובות של תאגידים בנקאיים
61,228	-	61,228	-	-	137	61,091	-	-	-	-	-	חובות של תאגידים
2,473	-	2,473	-	-	63	2,410	-	-	-	-	-	חובות בבטחון נדל"ן מסחרי
23,480	-	23,480	-	-	63	18	23,399	-	-	-	-	חשיפות קמעונאיות ליחידים
7,610	-	7,610	-	-	39	17	7,554	-	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
102,232	-	102,232	-	-	240	5,159	28,923	13,364	54,546	-	-	משכנתאות לדיור
4,341	87	4,254	5	820	54	2,051	-	-	-	-	1,324	נכסים אחרים
201,686	87	201,599	5	820	596	70,746	59,876	13,497	54,546	189	1,324	סך הכל
243,233	87	243,146	5	820	596	70,851	59,876	15,664	54,546	6,703	34,085	סך כל החשיפות

איגוח

הבנק אינו פועל בתחום איגוח נכסים. מדיניות הבנק הינה להימנע, באופן עקרוני, מהשקעה במכשירי איגוח מורכבים.

הפחתת סיכון האשראי בגישה הסטנדרטית

קבוצת הבנק נוקטת אמצעים שונים להפחתת הסיכונים הנובעים ממתן אשראי ומריכוזיות האשראי. להלן תיאור הכלים העיקריים להפחתת הסיכון במסגרת מדיניות האשראי של הבנק.

בטוחות - קבלת ביטחונות לטובת הבנק נועדה להבטיח את החזר האשראי, שהבנק נותן ללקוח, במקרה של חדלות פירעון. טיב וכמות הביטחונות הנדרשים מהלקוח, נקבעים על סמך המאפיינים הבסיסיים של הלווה, מאפייני העסקה, ומהותיות הסיכון לכך שהלקוח לא יוכל להחזיר את האשראי. ככל שהסיכון גבוה יותר, הבנק ידרוש ביטחונות רבים יותר ונדילים יותר.

הבנק קבע את סוגי הנכסים אשר יוכרו כבטוחות למתן אשראי במדיניות ובנהלים. הבטוחות העיקריות המקובלות בבנק הן: פיקדונות, ניירות ערך, שעבוד של נדל"ן ושל רכב, שוברי אשראי, צ'קים, ערבויות בנקאיות וערבויות של מוסדות, של תאגידים או של יחידים. במסגרת מדיניות הבטוחות,

נקבעו כללים ועקרונות באשר לרמת ההסתמכות על כל סוג בטוחה, בהתאם לאופייה, סחירותה, התנדוטיות במחירה, מהירות מימושה ומעמדה המשפטי, וזאת בנוסף לבחינת כושר החזר של הלקוח כקריטריון למתן האשראי.

כמו כן, קיימים ביטחונות לא מוחשיים כדוגמת שיעבוד שוטף, חייבים ו/או אמות מידה כספיות ותפעוליות המושתות על לקוח בכדי להבטיח את יכולתו לעמוד בפירעון חובו לבנק.

הבטחות מותאמות, במידת האפשר, לסוג האשראי אותו הן מבטיחות, תוך התייחסות לטווח הזמן, לסוגי הצמדה, לאופי האשראי, למטרתו וכן למהירות יכולת המימוש שלהן. מקדמי הביטחון קובעים את השיעור בו הבנק מוכן להסתמך על בטוחה מסוימת כבטחון לאשראי. שווי הבטחות בהתאם למקדמי הביטחון, מחושב, ככל שניתן, באופן אוטומטי על ידי מערכות המחשוב. מקדמי הביטחון לסוגי הבטחות השונים נבדקים אחת לשנה, ומאשרים בועדת אשראי דירקטוריונית, בועדה לניהול סיכונים ובדירקטוריון. כמו כן, קיימים ביטחונות אשר אינם נלקחים בחשבון בחישוב מקדמי הביטחון והם משמשים לחיזוק מערך הביטחונות הקיים. הבנק מאשר באופן פרטני ומוגבל, גם מתן אשראי כנגד התחייבות הלווה בלבד.

במסגרת נוהלי הבנק נקבעו כללים באשר לניהול השוטף של הביטחונות, ובכלל זה עדכון ערכם של הביטחונות: פיקדונות וערבויות בנקאיות מתעדכנים באופן שוטף לפי תנאים; בטחונות שהם ניירות ערך סחירים מתעדכנים באופן שוטף לפי ערכם בשוק; לגבי בטוחות שהן נדל"ן, קובע הנהול את המועד להערכת שווי על ידי שמאי מוסמך בהתאם לסוג האשראי המובטח על ידי הנכס. הערכה זו מתוקפת במקרים המוגדרים במדיניות הבנק, על ידי יחידת השמאות הפנימית של הבנק. כמו כן, מבוצעת הערכת שווי במקרים של חשש לירידה מהותית בערך בטחון, העלולה להעמיד את הבנק במצב של חוסר בטחונות.

כפי שפורט לעיל, לרבות בפרק המלצות ועדת באזל, הבנק עושה שימוש נרחב בבטוחות אשר אינן מוכרות במסגרת כללי הפחתת הסיכון (CRM) של באזל II (נדל"ן, שעבוד רכב, ערבויות אישיות) בכדי להפחית את סיכוני האשראי.

ערבים - לעיתים הבנק דורש מהלקוח להמציא ערבויות או ערבים להבטחת האשראי. קיימים מספר סוגי ערבויות כגון ערבויות אישיות, ערבויות בנקאיות לסוגיהן, ערבויות מדינה, פוליסות ביטוח או כתבי שיפוי.

סינדיקציות אשראי - הבנק משתתף בסינדיקציות, ובשנתיים האחרונות אף הקים מערך מקצועי המאפשר לו להוביל סינדיקציות בהיקפי אשראי משמעותיים. מימון במסגרת סינדיקציה מאפשר פיזור הסיכון בין מספר גופים מממנים בעסקאות אשראי גדולות.

שיתוף/מכירת חובות - כלי נוסף להפחתת סיכון האשראי הוא שיתוף/מכירה לגופים פיננסיים נתחים מתיק האשראי של הבנק במגזרים מסוימים.

גידורים - ללווים בעלי חשיפה מטבעית מוצעים אמצעי חיסוי והגנה (עסקות גידור) לצמצום חשיפתם, וזאת בנוסף לצעדים האחרים שהבנק נוקט למזעור סיכוני החשיפה של הבנק מפעילותם של אותם לקוחות. נקבעו הנחיות למעקב, פיקוח ובקרה נאותים על פעילות לווים אשר חבותם לבנק רגישה לשינויים בשערי החליפין, לרבות יצירת סימולציות ותרחישים לשינויים עתידיים בשערי החליפין. בקרות מיוחדות מופעלות גם לגבי לקוחות אשר מרכיב משמעותי בסל הביטחונות שלהם הוא ניירות ערך

ריכוזיות - מהותיות סיכון הריכוזיות באשראי בבנק מחייבת את הגורמים השונים בבנק לעקוב, לנטר ולנקוט באמצעים שיאפשרו שליטה של הבנק על מוקדי סיכון אלה.

לפיכך, מגדיר הבנק במסגרת מדיניות האשראי את תאבון הסיכון בנושאים שונים בתחום האשראי, לרבות תחום ריכוזיות באשראי.

מדיניות האשראי של הבנק מתבססת על פיזור הסיכונים ועל ניהולם המבוקר.

פיזור הסיכונים מאופיין במספר היבטים:

- פיזור תיק האשראי בין ענפי המשק השונים, לרבות הגבלת החשיפה ביחס לענפים ספציפיים.
- פיזור על פני קבוצות גודל של לקוחות.
- פיזור על פני מגזרי הצמדה שונים.
- מגבלות על היקף חשיפה למגזרי פעילות ייחודיים
- מגבלות על היקף חשיפה ללווים בודדים ולקבוצות לווים.
- פיזור גיאוגרפי במקרים רלוונטיים (ענף הבניה, משכנתאות).

ענפי משק - בהנהלת הבנק ובדירקטוריון נערכים, בהתאם לצורך, דיונים בנושא אשראי לענפים מסוימים, בעיקר ביחס לענפים הרגישים לתנודותיות במחזורי העסקים. מדיניות האשראי לענפים הרגישים נקבעת בהתבסס על ניתוח כלכלי של ההתפתחויות החזויות בענפים אלה. הבנק מקפיד על פיזור חבובות בין ענפי המשק השונים, כך שלא תיווצר חבובת חריגה בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 315. אשראי לענפים מסוימים, כמו ענף היהלומים, ענף הבנייה (לרבות תתי הענפים שלו). מטופל על ידי יחידות מקצועיות ובעלי תפקידים המתמחים בענפים אלה. לענפים האמורים נקבעו כללים ונהלים ספציפיים, בנוסף לנהלים הכלליים הנוגעים להעמדת אשראי, וזאת על מנת להתמודד עם סיכוני האשראי הייחודיים לענפים אלה. הבנק מעדיף לדרוש בטחונות מחוץ לענף על מנת להפחית את סיכון האשראי ולגדרו.

לקוחות גדולים - הבנק פועל בתחום האשראי ללקוחות גדולים באמצעות סקטור תאגידים, במסגרתו פועלים צוותים בעלי התמחויות ענפיות. לעתים, מגביל הבנק את חלקו באשראי ללקוח גדול ביחס להיקף האשראי הכולל לאותו לקוח במערכת הבנקאית, ובמקרים מסוימים מתנה את השתתפותו במימון עסקאות מסוימות ביצירת חבילת מימון כוללת בה ישתתפו גם בנקים נוספים (במסגרת הסדרי קונסורציום). הבנק מקפיד על עמידה במגבלות על חבובת לווה וקבוצת לווים ועל חבובתם הכוללת של הלווים הגדולים וקבוצות הלווים שחבובתם נטו לבנק עולה על 10%, בהתאם להוראות ניהול בנקאי תקין 313.

מגזרי הצמדה - הפיזור מתבטא גם במתן אשראי במגזרי הצמדה שונים, כך שחלק מהאשראי רגיש יותר לתנודות במדד המחירים לצרכן (אשראי צמוד מדד), חלקו רגיש יותר לשינויים בריבית הפריים (אשראי שקלי לא צמוד), וחלקו לתנודות בשערי החליפין של המטבעות (אשראי במטבע זר או צמוד שער חליפין של מטבע זר).

פיזור גיאוגרפי - הבנק מקפיד על פיזור גיאוגרפי בתחום האשראי לבנייה ובתחום המשכנתאות, במטרה להקטין ריכוזיות יתר במתן האשראי.

הכלים להפחתת הסיכון בהלוואות לדיור

בטחונות

על פי נהלי הבנק בתחום המשכנתאות, ניתן אשראי בגין בטחונות נכסיים בלבד. במקרים מסוימים דורש הבנק, בנוסף לביטחון הנכסי, גם ערבים לחוב.

לצורך אימות פרטי הנכס המוצע לבנק כבטוחה וקביעת שווי, נדרש בדרך כלל ביקור של שמאי בנכס, ומתקבל דוח הכולל את תיאור הנכס, מיקומו, מצבו הפיזי וכן את שווי השוק שלו. השמאים חתומים על הסכם עם הבנק ופועלים על פי הוראותיו, הכוללות מתכונת עבודה מובנית לביצוע השמאות, לזיהוי חריגים ועוד.

השמאות המקובלת בענף המשכנתאות הינה שמאות מקוצרות. עם זאת, דורש הבנק לגבי חלק מההלוואות שמטרתן רכישת דירה מיד שנייה, בניה עצמית או הלוואה לכל מטרה, בסוגי נכסים בעלי סיכון גבוה, שמאות מורחבת הכוללת בדיקות נוספות בכפוף לקריטריונים שנקבעו לעניין זה.

ביטוחים

על פי נהלי הבנק, כל נכס המשמש כבטוחה מבוטח בביטוח נכס. בנוסף, הלווים עצמם מבוטחים בביטוח חיים לטובת הבנק למקרה של פטירה בטרם נפרע האשראי במלואו.

בהלוואות מסוימות (לרבות הלוואות בשיעור מימון העולה על 75%) התקשר הבנק עם חברת EMI המעניקה ביטוח אשראי למקרה בו התמורה ממימוש נכס המשמש כבטוחה להלוואה, אינה מכסה את יתרת האשראי. תהליך ביטוח האשראי הינו גורם מפחית סיכון משמעותי. החל מיום 1 בנובמבר 2012, הגביל בנק ישראל את הביצוע בהלוואה לדיור עם שיעור מימון העולה על 75%, כך שממועד זה הבנק אינו מאשר הלוואות חדשות עם ביטוח אשראי בשיעור מימון העולה על 75% (פרט להלוואות אשר הוחרגו מההוראה כגון, מחזורים).

שיעור המימון (LTV)

שיעור המימון המרבי אותו מאשר הבנק, נקבע במדיניות האשראי ונבחן מעת לעת. ככלל, הבנק דורש מהלווה להשתתף בחלק ממימון הרכישה. תשלום ההון העצמי מהווה כרית בטחון במקרה של מימוש הנכס, לרבות בתקופה של ירידת מחירים בשוק הנדל"ן. יתר על כן, שיעור ההשתתפות של הלווה מהווה אינדיקציה נוספת לאיתנותו הפיננסית. החל מיום 1 בנובמבר 2012 הבנק הגביל את שיעור המימון באישור בקשות להלוואות לדיור וזאת בכפוף להוראת בנק ישראל בנושא. שיעור המימון בהלוואה לרכישת זכות במקרקעין המהווים "דירה יחידה" (כמוגדר בהוראה) אינו עולה על 75%, ל"דירה חליפית" (כמוגדר בהוראה) שיעור המימון אינו עולה על 70%, וברכישת דירה להשקעה, הלוואה לכל מטרה או הלוואה לתושב חוץ - שיעור המימון אינו עולה על 50%. לפרטים ראה פרק חקיקה ופיקוח על פעילות קבוצת הבנק בפרק ממשל תאגידי וביאור 25 ח' בדוחות הכספיים.

להלן הרכב חשיפת האשראי נטו לפי סוגי הפחתות סיכון (במיליוני שקלים חדשים):

ליום 31 בדצמבר 2015					
חשיפה המכוסה		חשיפה המכוסה על ידי ערבויות ⁽²⁾			
חשיפת אשראי נטו	על ידי בטחון פיננסי כשיר	סכומים שנוספו	סכומים שנגרעו	חשיפת אשראי ברוטו ⁽¹⁾	
39,625	(13)	811	(309)	39,136	חובות של ריבוניות
1,215	(43)	332	-	926	חובות של ישויות סקטור ציבורי
2,414	-	262	(4)	2,156	חובות של תאגידים בנקאיים
59,684	(9,603)	-	(690)	69,977	חובות של תאגידים
2,556	(276)	-	(10)	2,842	חובות בבטחון נדל"ן מסחרי
24,962	(2,254)	-	(4)	27,220	חשיפות קמעונאיות ליחידים
8,761	(1,876)	-	(388)	11,025	הלוואות לעסקים קטנים
112,489	(519)	-	-	113,008	משכנתאות לדיור
4,637	-	-	-	4,637	נכסים אחרים
256,343	(14,584)	1,405	(1,405)	270,927	סך הכל

ליום 31 בדצמבר 2014					
חשיפה המכוסה		חשיפה המכוסה על ידי ערבויות ⁽²⁾			
חשיפת אשראי נטו	על ידי בטחון פיננסי כשיר	סכומים שנוספו	סכומים שנגרעו	חשיפת אשראי ברוטו ⁽¹⁾	
36,322	(6)	845	(259)	35,742	חובות של ריבוניות
1,161	(74)	259	(251)	1,227	חובות של ישויות סקטור ציבורי
4,180	-	284	(8)	3,904	חובות של תאגידים בנקאיים
61,434	(10,907)	-	(516)	72,857	חובות של תאגידים
2,473	(311)	-	(4)	2,788	חובות בבטחון נדל"ן מסחרי
23,480	(2,121)	-	(3)	25,604	חשיפות קמעונאיות ליחידים
7,610	(1,844)	-	(347)	9,801	הלוואות לעסקים קטנים
102,232	(92)	-	-	102,324	משכנתאות לדיור
4,254	-	-	-	4,254	נכסים אחרים
243,146	(15,355)	1,388	(1,388)	258,501	סך הכל

(1) סכום היתרות המאזניות והחוב-מאזניות לאחר קיזוזים מאזניים וחוב-מאזניים, לאחר הפרשה להפסדי אשראי, וללא השפעת הפחתת סיכון אשראי, מקדמי המרה לאשראי ומקדמי שקלול הסיכון כהגדרתם בכללי באזל.

(2) הפחתת סיכון אשראי באמצעות ערבויות גורמת למעבר של חשיפות מקבוצת החשיפה המקורית לקבוצות חשיפה בעלות מקדם שקלול סיכון נמוך יותר. כתוצאה מכך, נוצרים לעתים מצבים שבהם היקף החשיפה בקבוצת חשיפה מסוימת, לאחר הפחתת סיכון אשראי, גבוה מהיקף החשיפה בקבוצה זו לפני הפחתת הסיכון.

סיכון אשראי של צד נגדי

סיכון צד נגדי הינו הסיכון שהצד הנגדי לעסקה יהיה בכשל לפני הסליקה הסופית של תזרימי העסקה. הפסד כלכלי יקרה רק כאשר העסקה עם הצד הנגדי תהיה בעלת שווי כלכלי חיובי בעת הכשל. ערך השוק של העסקה, שיכול להיות חיובי או שלילי לכל אחד מהצדדים, תלוי למעשה בתנודות בגורמי השוק. במידה והצד הנגדי יהיה בכשל, והעסקה בעלת שווי הוגן חיובי, הדבר עלול לגרום להפסד לבנק, לבעיית נזילות ולקושי לבצע עסקאות נוספות. סיכון הצד הנגדי יכול להיות מושפע מסיכונים אחרים, ביניהם: סיכון אשראי, סיכון שוק, סיכון נזילות, סיכון תפעולי וסיכון המוניטין של הצד הנגדי לעסקה. סיכון הצד הנגדי הוגדר כסיכון מהותי בבנק. מנהל הסיכון הוא מנהל החטיבה הפיננסית.

פרופיל הסיכונים הנוכחי של הבנק מלמד כי עיקר החשיפה של הבנק לסיכון הצד הנגדי היא לתאגידים ולבנקים זרים. חשיפה זו הינה נמוכה בגודלה, יחסית להון הבנק. לבנק חשיפה נמוכה לפעילות מול מדינות.

הבנק התווה מדיניות ייעודית לטיפול בסיכון הצד הנגדי מול בנקים ומדינות ומסמך נוסף, המהווה חלק ממדיניות האשראי של הבנק, בנוגע לפעילות הלקוחות במכשירים פיננסיים נגזרים. תאבון הסיכון הגלום בפעילות נגזרים בא לידי ביטוי במגבלות שהוטלו על מכשירים ומטבעות. הפעילות במכשירים נגזרים מהווה חלק מניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק, וזאת, בכפוף למגבלות הדירקטוריון. הבנק פועל במכשירים נגזרים הן עבור לקוחותיו, והן לצורך עצמי במסגרת ניהול חשיפות בסיס וריבית במגזרי ההצמדה השונים. הבנק אף פועל בתחום נגזרות האשראי (CDS) בתיק הסחיר. תאבון הסיכון מתייחס לפעילות סקטור הניהול הפיננסי של הבנק, והשקעות אלה נבחנות באופן פרטני בוועדה לניהול סיכונים בראשות מנהל החטיבה הפיננסית ומובאות לאישור ועדת ניהול נכסים והתחייבויות בראשות המנהל הכללי. שורה של נהלים מבטיחים כי הבנק יוכל להציע ללקוחותיו מגוון רחב של מכשירים פיננסיים, תוך שמירה על מסגרת נאותה לטיפול בסיכון זה.

החשיפה לבנקים ולמדינות זרות הינה למספר גורמי סיכון ובהם סיכון מדינה בגין מצב כלכלי, פוליטי או מלחמה, וכן, סיכון העברה, הנובע ממגבלות אדמיניסטרטיביות המונעות העברת מט"ח. בפעילות זו, תאבון הסיכון של הבנק, כפי שעוגן במסמך המדיניות, הינו ניתוב עיקר הפעילות היזומה למדינות המפותחות ולבנקים העיקריים הפועלים במדינות אלה, בתנאי שהדירוג לא יפחת מ - A+. הפעילות מתבצעת תוך שמירה על פיזור נאות של החשיפות בין מדינות ובנקים. לבנק פעילות נמוכה מאוד מול מדינות פחות מפותחות, עם דירוג נמוך יותר (שלא יפחת מ-BB), וזאת, בכדי לתת מענה לצרכי הלקוחות.

מידת הסיכון מתבצעת באמצעות מדדים כגון VAR, PV ושורה של מבחני קיצון, המתבצעים באופן שוטף לנוכח מגבלות ספציפיות שהוטלו על הפעילות מול הצד הנגדי, וכן, בחישוב אגרסיבי המגביל את כלל החשיפה של התיק. במקרים, כמו נגזרי OTC, שבהם לא ניתן לצטט מחיר שוק, מתבצע התמחור ומתבצעת אמידת החשיפה באמצעות מודלים מקובלים לתמחור. מודלים אלה נמצאים בתיקוף מתמשך של יחידת התיקוף של הבנק. לצורך הפעילות מול בנקים ומדינות פיתח הבנק מודל פנימי לחישוב המסגרות מול כל צד נגדי, בהסתמך על איכותם, דירוגם וההון של הבנקים והמדינות.

לצורך אמידת החשיפה משתמש הבנק במגוון מערכות, באופן דומה לפעילותו העסקית, כאשר הבקרה מתבססת על המידע הנכלל במערכות אלה, ועל מערכת בקרה ייעודית שפותחה על ידי הבנק, כדי לאמוד את חשיפת הלקוחות, ולהתריע בעת חריגה. מנגנון הבקרה בפעילות מול בנקים זרים מתבסס על דוחות ייעודיים שהוקמו במערכת התשתית של הבנק ודוחות חריגה המופקים לצורך המעקב אחר הפעילות בארץ ומחוץ לה, ביניהם דוח בנקים המרכז את כלל החשיפות מולם, וכן, דוחות חריגים, המשקפים חריגות מהמסגרות שנקבעו, לו התרחשו כאלה. מערכת "אלגוריתמיקס" המהווה נדבך נוסף במערך הבקרה, מחשבת ערכי VAR לפעילות הנוסטרו של הבנק, ושופתה לדוח השוואה שפותח בבנק, הבוחן את תמחור העסקאות במערכות המסחר של הבנק, לנוכח המחיר שהיא נותנת. בנוסף, הופעלה בחדר העסקאות מערכת בקרה נוספת, הכוללת מנגנון המציג תמונה של מסגרות המסחר מול בנקים ומדינות.

ניהול הסיכון מתבצע באופן דינאמי באמצעות מערכות המסחר, הבקרה ודוחות ייעודיים. הבנק מתאים את מסגרות החשיפה שלו מול בנקים ומדינות באופן שוטף, לו התרחש אירוע בבנקים אלה או במדינות בהן הם פועלים. ניטור זה, והתאמת המסגרות, לו יתבקש, מתבצע על ידי בחינה שוטפת של פרסומים לגבי דירוגים של המוסדות הפיננסיים להם הבנק חשוף. פעילות זו מתבצעת על ידי היחידה לקשרי מוסדות פיננסיים, הפועלת בחטיבה הפיננסית.

מגבלות ובקורות - קיימת מגבלת מסגרות עבור בנקים ומדינות הכוללת התייחסות לנגזרים. כמו כן, קיימת מגבלת מסגרות לקוחות בהתאם לפרמטרים מסוימים. במסגרת האגף לבקרת סיכונים פועלת יחידה ייעודית המתמחה בבקרת חשיפות הנובעות מפעילות בשוק ההון, ובוחנת באופן יומי לקוחות הפעילים בתחום זה. כחלק מפעילות האגף, מתבצעת גם בקרה על פעילות חדר עסקאות, כולל בדיקת עמידה במגבלות שונות שקבעו הדירקטוריון וההנהלה.

הפחתת סיכון - לשם השתתפות בפעילות שוק ההון על הלקוח לספק בטחונות, בהתאם לנוהל שקבע הבנק. בפעילות מול בנקים ומדינות, הבנק חותם על הסכמי ISDA ועל נספחי CSA. הדבר מאפשר קיזוזים בין העסקאות, כך שהסכום שיעבור בין הצדדים לעסקה הוא רק סכום החשיפה נטו, ועל ידי כך להקטין את החשיפה של כל אחד מהצדדים. נספחי CSA מסדירים העברות של כספים בין הצדדים לעסקה כל אימת שהחשיפה מגיעה להיקף מסוים שנקבע מראש, ועל ידי כך קטנה החשיפה לצד הנגדי.

להלן הרכב חשיפות שקשורות לסיכון אשראי של צד נגדי (במיליוני שקלים חדשים):

ליום 31 בדצמבר 2015					
סה"כ	נגזרי אשראי ⁽²⁾	חוזי סחורות	חוזים בגין מניות	חוזי מט"ח	חוזי ריבית
					סכום נקוב של מכשירים נגזרים לאחר השפעת מקדם התוספת ("add-on")
1,695	-	1	434	1,122	138
3,359	-	1	371	1,354	1,633
(1,819)	-	(1)	(53)	(494)	(1,271)
3,235	-	1	752	1,982	500
(1,485)	-	(1)	(734)	(672)	(78)
546	-	-	245	275	26
2,296	-	-	263	1,585	448

ליום 31 בדצמבר 2014					
סה"כ	נגזרי אשראי ⁽²⁾	חוזי סחורות	חוזים בגין מניות	חוזי מט"ח	חוזי ריבית
					סכום נקוב של מכשירים נגזרים לאחר השפעת מקדם התוספת ("add-on")
1,691	-	1	321	1,222	147
5,221	-	-	454	3,041	1,726
(3,006)	-	-	(67)	(1,583)	(1,356)
3,906	-	1	708	2,680	517
(1,474)	-	(1)	(643)	(751)	(79)
545	-	-	294	243	8
2,977	-	-	359	2,172	446

(1) לרבות חשיפה הנובעת מסיכון אשראי של צד נגדי בגין פעולות לקוח בבורסה, המחושבת על פי כללי הבורסה.

(2) פעילות נגזרי האשראי של הבנק אינה מוגדרת כפעילות תיווך. למידע על עסקאות רכישה ומכירת הגנת אשראי, ראה ביאור ב' לדוחות הכספיים.

ניהול סיכון השוק והריבית בתיק הבנקאי

סיכון שוק (Market Risk) - הינו הסיכון להפסד בפוזיציות מאזניות וחוץ מאזניות הנובע משינוי בשווי ההוגן של מכשיר פיננסי עקב שינוי בגורמי הסיכון בשוק (שיעורי ריבית, שערי חליפין, מחירי מניות, סחורות ואינפלציה). לבנק אין חשיפה לסחורות וחשיפתו למניות איננה מהותית, כך החשיפה שלו לסיכון השוק נובעת מסיכון הבסיס - הסיכון הקיים כאשר הנכסים וההתחייבויות של הבנק נקובים במטבע או מגזרי הצמדה שונים, ומסיכון הריבית (Interest Rate Risk), שהינו הסיכון לרווחי הבנק (שינוי בהכנסות) או להון הבנק, הנובע בעיקר, מתזוזות בשיעורי הריבית, תזוזות שונות של עקומים שונים שבהם הבנק משתמש לפעילותו העסקית, או מהעובדה ששינוי בריבית יכול לגרום לשינוי במבנה הנכסים וההתחייבויות של הבנק, כתוצאה ממימוש אופציות לפירעון מוקדם, בגין שינוי ברמת הריבית במשק. שינויים בשיעורי הריבית משפיעים על רווחי הבנק (שינוי בהכנסות) ועל שווי נכסיו (שינוי בשווי הוגן). הבנק מנהל את סיכון השוק והריבית שלו באופן אינטגרטיבי, תחת מבנה ארגוני זהה, ובשימוש בכלים, מבנה נתונים, שיטות ומערכות דומות.

סיכונים שוק וריבית הינם חלק בלתי נפרד מעסקי הבנקאות ומניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק. עם זאת, רמות חריגות של סיכון שוק ו/או סיכון ריבית עלולות לחשוף את הבנק להפסדים, ולהוות איום על הונו. לפיכך, קבעו דירקטוריון והנהלת הבנק, במסגרת התהליך המוסדר של הבנק למיפוי וזיהוי סיכונים, כי סיכונים השוק והריבית הינם סיכונים מהותיים, וכי ניהול סיכונים אלה הינו חיוני ליציבות הבנק, בפרט לאור סביבת הריבית הנמוכה, והפוטנציאל לשינוי מגמת הריבית במשק. לפיכך, התווה דירקטוריון הבנק מסמך מדיניות ייעודי לטיפול בסיכון השוק והריבית, הקובע את העקרונות לפיהם על הבנק לפעול על מנת לזהות, למדוד, לנטר, לבחון ולבקר את סיכונים השוק והריבית באופן שוטף, הן למהלך עסקים רגיל והן לעיתות קיצון. ניהול סיכונים אלו נועד לשמור על רמת סיכון סבירה, בהתאם לתקרות החשיפה, קרי, תאבון הסיכון שנקבע בגין סיכונים אלה, תוך ניצול הזדמנויות וניטור מתמשך של פרופיל הסיכון, כך שהבנק לא ייחשף להפסדים משמעותיים.

ניהול סיכון השוק והריבית בבנק נחלק לשני מוקדי סיכון עיקריים: תיק בנקאי ותיק סחיר. התיק הסחיר בבנק כולל את התיקים המנוהלים בחדר העסקאות כעושה שוק, שלא למטרות הגנה: תיק אגרות חוב למסחר של יחידת המסחר בריבית (תיק עושה שוק), עסקאות נגזרים המסווגות לתיק עושה שוק וחוזים עתידיים על אגרות חוב - כחלק מתיק הריבית, וכן תיקי אופציות (מט"ח, מעו"ף וריבית) של יחידת המסחר במט"ח, וכן, תיקי ניירות ערך למסחר ואסטרטגיה במט"ח ובמט"ח ועסקאות נגזרים אשר בוצעו כחלק מאסטרטגיית שוק ספציפית, המנוהלת בניהול פיננסי תחת מגבלות ספציפיות של חשיפה ורווחיות. תיק זה מאופיין בפעילות קטנה יחסית לפעילות בתיק הבנקאי, ונמצא ברמת סיכון נמוכה.

התיק הבנקאי, המהווה את עיקר הפעילות של הבנק, מכיל את כל העסקאות שאינן כלולות בתיק הסחיר, לרבות מכשירים פיננסיים נגזרים המשמשים כעסקאות הגנה לתיק הבנקאי. תיק זה חשוף לסיכון ריבית, המכונה סיכון הריבית בתיק הבנקאי. מידת החשיפה לה רוצה הבנק להישאר חשוף נובעת מפעילותו העסקית של הבנק ובאה לידי ביטוי בדוחות הכספיים של הבנק. חשיפה זו הוגבלה במסגרת תאבון סיכון שהוגדרה באופן ייעודי עבור סיכון השוק וסיכון הריבית בתיק הבנקאי, כאשר היא נבחנת על ידי הבנק לפחות אחת ליום, באמצעות מגוון כלים ומודלים. חריגה או אף התקרבות לגבולות החשיפה שנקבעו, מדווחות באופן שוטף ומטופלות באופן מיידי, בהתאם לעקרונות שנקבעו במסמך המדיניות שהתווה בבנק. לבנק פעילות במכשירים פיננסיים נגזרים המתבצעת ברובה מול לקוחות הנדרשים להלימות הון או לשמירה על רמת בטחונות על פי תרחישים. פעילות זו מנוטרת על ידי הבנק באופן שוטף תוך יומי על ידי מערכת בקרה ייעודית שפותחה על ידי הבנק. לבנק פעילות מעטה יחסית מול לקוחות שעיקר עיסוקם במכשירים פיננסיים נגזרים ומכירות בחסר, או מול לקוחות שאינם מחויבים בדרישת הון או בטחונות. ניטור לקוחות אלה מתבצע בצורה קפדנית ובתדירות גבוהה יותר, יחסית ללקוחות האחרים.

ניהול סיכוני שוק וריבית מתבצע ברמה קבוצתית, כולל שלוחות חו"ל וחברות הבת של הבנק. הפעילות מול בנק יהב מתואמת באופן שוטף, בפרט, לצורך קביעת תאבון סיכון קבוצתי שמחייב גם את ניטור פרופיל הסיכון ברמת הקבוצה. עקרונות המדיניות נקבעו באופן הכולל את אסטרטגיית הבנק ואת דרישות הרגולציה, קרי, הוראות ניהול בנקאי תקין של בנק ישראל, הוראות ועדת באזל הרלבנטיות, ובהתאם לפרקטיקה המקובלת בעולם (ה-Best Practice). הוראות בנק ישראל הרלוונטיות לנושא ניהול סיכוני שוק הן: הוראת ניהול בנקאי תקין 310 - הוראת האב לניהול סיכונים הקובעת עקרונות לניהול סיכונים התומכים ביכולת התאגיד הבנקאי לזהות ולהגיב לסיכונים מתפתחים. הוראת ניהול בנקאי תקין 339 - ניהול סיכוני שוק, הוראת ניהול בנקאי תקין 333 - ניהול סיכון ריבית, המרחיבה את ההוראות בהתייחס לסיכון ריבית, בעיקר, בגין סיכון הריבית בתיק הבנקאי, והוראת ניהול בנקאי תקין 208 - מדידה והלימות הון בהתייחס להקצאת הון בנדבך הראשון בגין התיק הסחיר. הבנק בוחן במסגרת תכנון הון שלו, כחלק מהנדבך השני של באזל, את הון הנדרש ממנו בגין סיכון הריבית בתיק הבנקאי, וזאת, בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 211.

כחלק מניהול הסיכון, הבנק נדרש להקצות הון, במסגרת הנדבך הראשון של באזל II, כנגד הסיכון בתיק הסחיר, וזאת, כאמור לעיל, בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 208 ("מדידה והלימות הון - סיכון שוק") הכוללת את הנחיות באזל II בקשר עם הגדרת התיק הסחיר, ניהולו ושערונו. ההוראה קובעת כי הכללה של מכשיר ו/או פוזיציה בתיק הסחיר כפופה לעמידה בקריטריונים אובייקטיביים (חופשיים מאמנה המגבילה את סחירותם, או שקיימת אפשרות לגדרם באופן מלא) וסובייקטיביים (כוונת מסחר או גידור רכיבים אחרים בתיק למסחר, ניהול פעיל של התיק והערכה של התיק באופן תכוף ומדויק).

על פי הוראת ניהול בנקאי תקין 208, הבנק נדרש להקצות הון בגין סיכון ריבית ומניות בתיק הסחיר, סיכוני שער חליפין על כל הפעילות הבנקאית וסיכון האופציות. הבנק משתמש בשיטת משך החיים הממוצע (מח"מ) במדידתו את סיכון הריבית ובשיטת דלתא פלוס במדידתו את הסיכון בגין אופציות. שיטה זו מכמתת את הסיכון הכרוך בפעילות תיק האופציות כפונקציה של ערכי "היווניות". אלה מבטאות את רגישות תיק האופציות לתזוזות בנכס הבסיס ובסטיית התקן.

הקצאת הון עבור חשיפת מטבע (סיכון בסיס) עומדת על 8% בגין פוזיציה פתוחה בכל מטבע. לחשיפת אינפלציה (פוזיציה ש"ח/מדד) אין הקצאת הון. כחלק מהנחיות הוראה, הבנק מחשב גם את הסיכון הספציפי בתיק הסחיר. דרישת ההון בגין הסיכון הספציפי מיועדת לספק הגנה מפני שינוי לרעה במחירו של נייר ערך יחיד עקב גורמים הקשורים למנפיק היחיד. דרישת ההון בגין הסיכון הספציפי מחליפה את דרישת ההון בגין סיכוני אשראי בתיק הבנקאי.

בגין רמת הסיכון הנמוכה הגלומה בתיק הסחיר של הבנק, הקצאת ההון של הבנק בגין סיכון שוק הינה נמוכה מאוד.

התיק הבנקאי כולל את הפוזיציות שלא הוגדרו כפוזיציות סחירות בתיק הסחיר. טיפול הבנק בסיכון הריבית בתיק הבנקאי והקצאת ההון הכולל הנוספת בגינו, מתוארים ומתבצעים במסגרת הנדבך השני של באזל. סיכון הריבית בתיק הבנקאי של הבנק מנוטר באופן שוטף, הן במסגרת ניהול סיכון הריבית על התיק הכולל במונחי VAR, והן במונחי EVE - Economic Value of Equity, ושורה נוספת של תרחישים המבטאים ברובם מצבי קיצון. לפרטים בדבר מודלים אלה, השימוש בהם והמגבלות שלהם, ראה להלן.

הקצאת ההון הכולל הנוספת שמבצע הבנק בגין סיכון הריבית בתיק הבנקאי, במסגרת הנדבך השני של באזל, מתבצעת לפי מתודולוגיית הבנק המניחה, בתיאום עם הוראות בנק ישראל, מצב קיצון בשווקים. הבנק מדווח על חישובי ההון שלו בגין נדבך II של באזל במסגרת מסמך ה-ICAAR. בכך, משלים הבנק את בחינת ההון הנדרש ממנו בגין סיכון השוק והריבית בתיק הבנקאי.

ניהול מגזרי הצמדה

חשיפות מטבע - מדיניות הבנק היא פוזיציות מטבע מזעריות (תפעוליות), למעט פוזיציות אסטרטגיות ספציפיות אשר אושרו בוועדות השונות ו/או פוזיציות חדר עסקאות על פי מגבלות הסיכון שאושרו. הפוזיציות האסטרטגיות במטבע חוץ תחומות ב-Stop Loss המהווה מנגנון לבלימה וקיטון הסיכון.

חשיפות אינפלציה - תאבון הסיכון משתנה בהתאם לתוחלת הרווח הצפויה בהחזקת הפוזיציה, ויכולת הבנק לצמצם את החשיפה תוך פרק זמן סביר. החשיפה כלולה במסגרת מדדי תאבון הסיכון והמודלים שמפעיל הבנק על כלל סיכוני השוק. לפרטים בדבר ההון הפיננסי של הבנק ומצב ההצמדה, ראה פרק סקירת הסיכונים בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

נגזרים בתיק הבנקאי שבוצעו על מנת לגדר כלכלית את הפעילות המאזנית, אך שלא ניתנים להגדרה כגידור לפי כללי הגידור החשבונאי, יוצרים השפעה על רווח והפסד החשבונאי. הפער נוצר כתוצאה משוני ברישום החשבונאי בין הפריטים המאזניים לבין הנגזרים הלא מגודרים חשבונאית. השפעה זו מנוטרת ומנוהלת תחת קיום מנחים שנקבעו על ידי ההנהלה, באופן שוטף בסקטור ניהול פיננסי ומדווחת ונדונה בוועדות השונות לניהול סיכונים.

אמצעי פיקוח ומימוש המדיניות

הבנק קבע מבנה ארגוני לניהול סיכוני השוק והריבית בתיק הבנקאי, הכולל את הדירקטוריון, ההנהלה ושלושת קווי ההגנה. מבנה זה נתמך על ידי ועדות ופורומים יעודים, שמוסדו לשם ניהול סיכונים אלה, ולשם הקמת מערך בקרה פנימית שנועד למנוע סטיות ממדיניות הבנק בפעילותו בתיק הסחיר ובתיק הבנקאי.

להלן המבנה הארגוני שנקבע בבנק לצורך ניהול ובקרת סיכוני הריבית והשוק:

דירקטוריון הבנק - דירקטוריון הבנק מאשר לפחות אחת לשנה את מסמך המדיניות אשר מעגן את אופן ניהול החשיפות לסיכוני שוק וריבית בתיק הבנקאי, וזאת לאחר שאושר בהנהלת הבנק ובוועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון. המסמך מתווה, בין היתר, את מדרג הסמכויות לניהול סיכוני השוק, את תאבון הסיכון (תקרות החשיפה המותרות), ואת תדירות הדיונים והדיווחים על מצב החשיפות ברמות השונות. הוועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון משמשת כגוף מייעץ למליאת הדירקטוריון בנושאי סיכוני שוק וריבית בתיק הבנקאי. במהלך השנה האחרונה, לא חל שינוי מהותי במסגרת שקבע הבנק ובפרט, בעקרונות מסמך המדיניות לניהול סיכוני השוק והריבית. במהלך השנה האחרונה לא חרג הבנק מתאבון הסיכון שקבע הדירקטוריון לסיכון השוק והריבית, ולא היו חריגות משמעותיות בין המדיניות שנקטה בפועל למדיניות שתוכננה. לא חלו אירועים משמעותיים בתחום סיכוני השוק וניהולם, לאחר תאריך המאזן.

ניטור שוטף של פרופיל סיכון השוק והריבית מתבצע ברמה היומית על ידי החטיבה הפיננסית והחטיבה לבקרת סיכונים, ברמה השבועית במסגרת הוועדה לניהול סיכונים, בראשות מנהל החטיבה הפיננסית, וברמה החודשית בוועדת הנהלה לנכסים והתחייבויות, בראשות המנהל הכללי. פרופיל סיכון השוק והריבית בתיק הבנקאי מוצג לדירקטוריון הבנק באמצעות מסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק. הניטור של פרופיל הסיכון מתבצע לנוכח תאבון הסיכון שנקבע על ידי הדירקטוריון. הדיון בדירקטוריון מתמקד באופן פרטני בסיכונים אלה והוא עוסק בהתפתחות פרופיל הסיכון, על פי שורה של מדדים שונים, כנדרש על ידי בנק ישראל, או לפי צרכי הבנק. כל חריגה, לו תתרחש, מדווחת לדירקטוריון, כולל האמצעים שנקטו לשם סגירתה. הדירקטוריון מקבל דיווח באמצעות מסמך הסיכונים, על הפעילות העיקרית שביצע הבנק בתיקים השונים, במהלך התקופה הנסקרת, על הרווחיות של תיקים אלה, ועל ההתפתחויות בשווקים, ובפרט, על גורמי הסיכון בשווקים בארץ ובחו"ל שיש להם השפעה פוטנציאלית על הפרופיל העסקי של פעילות הבנק ועל פרופיל סיכון השוק והריבית בתיק הבנקאי שלו. בפרט, נהלי הפעילות ועקרונות הפעילות קבעו שורה של מדדים (KRI's), ששינוי בהם יכול להצביע על שינוי בשווקים ועל פוטנציאל להרעה בתמהיל פעילות הבנק.

למסגרת תאבון הסיכון שקבע הדירקטוריון, נוספו קווים מנחים (מגבלות) של ההנהלה, שנקבעו כנמוכות יותר ממגבלות הדירקטוריון, בכדי לאפשר צמצום החשיפות, עוד טרם הופר תאבון הסיכון שנקבע על ידי הדירקטוריון. תאבון הסיכון נקבע בשגרה ובקיצון, על ידי שורה של

מדדים המגבילים את סיכון השוק, וכן, נקבעו מדדי תאבון סיכון מפורשים בגין סיכון הריבית בתיק הבנקאי, ובגין פעילותו בתיק הסחיר. מגבלות הדירקטוריון, וכן, הקווים המנחים של ההנהלה, משקפים את תאבון הסיכון, שהנו עקבי עם האסטרטגיה העסקית, תכנון הנזילות, מקורות המימון, ותכנון ההון של הבנק.

כאמור לעיל, הבנק מקיים ממשקים עם החברות הבנות בכל הקשור לקביעת תאבון הסיכון על בסיס קבוצתי. דיווחים של היחידות בקבוצה אודות פרופיל הסיכון לנוכח תאבון הסיכון, מוצגים במסגרת מסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק.

המנהל הכללי של הבנק - עומד בראש ועדת ניהול נכסים והתחייבויות (נ"ה), המשמשת כגוף מייצע למנהל הכללי בנושאי סיכונים שוק. ועדה זו מתכנסת בדרך כלל אחת לחודש או לעיתים תכופות יותר, כאשר קיימות או חזויות התפתחויות מיוחדות בשווקים השונים. בידי המנהל הכללי, בהתאם לנוהל החשיפות ובכפוף למסגרות שנקבעו על ידי הדירקטוריון, סמכות קבלת ההחלטות בנוגע לניהול חשיפות שוק. מדיניות ניהול הסיכונים של הבנק נדונה, מגובשת ומבוקרת במסגרת ועדת הנהלה לניהול נכסים והתחייבויות כאמור.

הנהלת הבנק - אחראית ליישום העקרונות שנקבעו ולדיווח לדירקטוריון בדבר התפתחות מסגרת הטיפול בסיכון השוק וסיכון הריבית, ויישום העקרונות שנקבעו, ובפרט, על התפתחות פרופיל סיכונים אלה, באופן דומה לדיווח בגין הסיכונים האחרים, כפי שזוהו ומופו על ידי הבנק. הדיווחים בדבר פרופיל הסיכון הנוכחי והתפתחותו, מתבצעים, כאמור לעיל, באמצעות מסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק, וכן, במסגרת מסמך ה-ICAAR של הבנק, המוגש אחת לשנה, כחלק מתהליך ה-ICAAP, המהווה חלק מהנדבך השני של הוראת באזל II.

הפונקציות לניהול ובקרת סיכונים שוק וריבית בבנק מחולקות לשלושה קווי הגנה, כאמור בהוראת ניהול בנקאי תקין 310 של בנק ישראל:

קו הגנה ראשון - הנהלת קווי העסקים

מנהל החטיבה הפיננסית (CFO) הינו מנהל סיכונים השוק, הריבית והנזילות של הבנק. הועדה הפנימית לניהול הסיכונים משמשת כגוף המייצע למנהל החטיבה. הועדה מתכנסת בתדירות שבועית, ודנה בפעילות השוטפת בתחום ניהול הנכסים וההתחייבויות. למנהל החטיבה הפיננסית סמכות קבלת החלטות בנושא ניהול החשיפות בכל מגזרי ההצמדה, על מנת ליישם את המדיניות שנקבעה על ידי המנהל הכללי, ובכפוף למגבלות שנקבעו על ידי הדירקטוריון.

מנהל החטיבה הפיננסית קובע קווים מנחים לפעילות השוטפת של ניהול סיכונים השוק והריבית, בכפוף למגבלות שנקבעו על ידי הדירקטוריון וההנהלה.

במקרה של זיהוי והכרזת אירוע פיננסי המחייב היערכות מיוחדת, מכונס על ידי מנהל החטיבה הפיננסית, באישור המנהל הכללי, פורום ייעודי, לשם דיון וקבלת החלטות לגבי דרכי ההתמודדות במהלך האירוע. פעילות פורום זה מעוגנת בנוהל ייעודי.

סקטור ניהול פיננסי בחטיבה הפיננסית הינו הגוף המנהל את החשיפות לסיכונים שוק, ריבית ונזילות באופן שוטף ופועל ליישום המדיניות וההחלטות שנקבעו, לניהול סיכונים אלה ולבקרה המתחייבת מפעילות הקו הראשון, בהתאם להנחיות בנק ישראל.

קו הגנה שני - פונקציית ניהול הסיכונים

מנהל החטיבה לבקרת סיכונים (מנהל הסיכונים הראשי - CRO) הינו האחראי על מסגרת העבודה הכוללת לניהול סיכונים. פורום ניהול סיכונים שוק, ריבית ונזילות ותיקוף, משמש כגוף מייצע למנהל הסיכונים הראשי בנושא ניהול חשיפות הבנק לסיכונים שוק והריבית בתיק הבנקאי ומתכנס אחת לחודש לפחות. הפורום, לו שותפים, בין היתר, נציגי החטיבה הפיננסית ונציגי החטיבה לבקרת סיכונים, דן וקובע מתודולוגיות לניהול ולבקרת הסיכונים, כולל שיטות מדידה היכולות לתמוך בפעילות לניטור התיק, ומטפל בהיבטים השונים העולים מתוך ניהול ובקרת סיכון השוק, הריבית והנזילות, לרבות מסקנות מתהליכי תיקוף המודלים המתבצעים על ידי יחידת התיקוף של הבנק הפועלת בקו השני, המתודולוגיות, והשימושיות במבחני המצוקה (הקיצון) השונים. הבנק הקים יחידה ייעודית לבקרת סיכונים שוק וריבית, הפועלת בחטיבה לבקרת סיכונים, יחידה זו הינה בלתי תלויה בגורמים האחראיים לניהול ולביצוע המסחר במכשירים השונים, והיא אחראית, בין היתר, להערכת הלימות המודלים המיושמים בתאגיד הבנקאי ומתכנס אחת לחודש לפחות למדידת הסיכון, לבחינת מידת התאמת הפעילות והחשיפות בפועל לעקרונות ולגבולות החשיפה המאושרות, לבדיקה תקופתית של התוצאות בפועל לעומת חיזוי המודל, לפיתוח מתודולוגיות וביצוע של מבחני

מצוקה, להכנת דוחות כימות לסיכונים ולדיווח שוטף על תוצאות הבדיקות. בכך, מהווה יחידה זו מעגל בקרה נוסף לפעילות הבקרה המתבצעת בקו הראשון.

קו הגנה שלישי - ביקורת פנימית

הביקורת הפנימית משמשת כקו הגנה שלישי במסגרת הממשל התאגידי של ניהול סיכונים בבנק, ומבצעת ביקורת באופן שוטף, לבחינת והערכת אפקטיביות הבקורות הפנימיות בבנק, בהתאם לתכנית העבודה הרב שנתית של חטיבת הביקורת הפנימית. אגף הביקורת משמש משקיף בוועדות השונות שהוקמו לשם ניהול ובקרת סיכון השוק והריבית בתיק הבנקאי.

שלושת קווי ההגנה מקיימים ביניהם ממשקים שוטפים, באמצעות ועדות היגוי ופורומים נוספים, כדי לוודא תקשורת שוטפת המבטיחה עמידה בעקרונות שנקבעו על ידי הדירקטוריון והנהלה, כולל ניטור מתמשך של תאבון הסיכון, ולצורך איתור ליקויים במסגרת הבקרה הפנימית שנקבעה באמצעות תהליכי הערכה שונים, וזאת, במטרה לפעול לשדרוג מתמשך של המסגרת שנקבעה לניהול ובקרת סיכונים השוק והריבית בתיק הבנקאי. קווי ההגנה משתמשים לצורך הטיפול בסיכונים אלה בכלים העיקריים שקבע הבנק כחלק ממערך הבקרה הפנימית שלו, וביניהם: שרשרת דיווחים המבטיחה דיווחים בשגרה ובחירום, כולל להנהלה ולדירקטוריון, וכן, תהליך מוסדר לשם אישור מוצר או פעילות חדשה (או מעודכנת). הבנק קבע מדיניות ייעודית לטיפול במוצר או בפעילות חדשה (או מעודכנת). כל פעילות חדשה של הבנק (כגון: מכשיר פיננסי חדש, חשיפה מסוג חדש, עשיית שוק, מוצר בנקאי חדש ועוד) מאושרת בהתאם לרשימת תיגוי ייעודית, זאת, לאחר שזוהו ונבחנו כל הסיכונים הכרוכים במוצר/בפעילות החדשה או המעודכנת, ובכללם, גם סיכונים השוק והריבית בתיק הבנקאי הכרוכים בפעילות, ונקבעו, במקרה הצורך, מגבלות ומנגנונים לניהול, למדידה ולבקרה של סיכונים אלה.

בקורות אירועים חריגים בשוקי הכספים וההון, כגון שינוי בלתי צפוי בשיעורי הריבית, זעזועים בשוק מטבע החוץ, שינויים במדיניות הפיסקלית או המוניטרית, מתכנסות הוועדות והפורומים המיוחדים שנקבעו בבנק למצבים כגון אלה, לדיון מיוחד, על מנת לקבל החלטות המתחייבות מאירועים אלה.

מערך הבקרה הפנימית של הבנק כולל מגוון סמכויות המעוגנות במסמך המדיניות, ומנטרות באופן שוטף, כולל פעולות המתבצעות לשם מזעור החשיפות והפחתת הסיכונים.

מדיניות גידור והפחתת הסיכונים

אחד הכלים העיקריים לניהול והפחתת סיכון הריבית הינו קביעת מחירי הצל בבנק (מחירי מעבר). מחירי הצל בבנק נקבעים בתדירות יומית במחלקת נג"ה שבסקטור ניהול פיננסי, ומשקפים את צרכי ניהול החשיפות השונות תחת מדיניות ניהול הרווח והסיכון.

כלי נוסף הוא פעילות קנייה/מכירה באיגרות חוב ממשלתיות. כמו כן, פועלת מחלקת ניהול נכסים והתחייבויות שבסקטור ניהול פיננסי, לניהול פוזיציות הריבית ו/או הבסיס באמצעות עסקאות Forward, עסקאות Swap ואופציות. היתרונות בשימוש בכלים אלו נובע מיכולת ביצוע מהירה ובסכומים גדולים, דבר המאפשר "הזת פוזיציות" לצורכי ניהול הנכסים והתחייבויות של הבנק, בפרק זמן סביר. בנוסף, העסקאות הן ללא מימון (Unfunded), קיימת בהן נזילות גבוהה והן מבוצעות באמצעות חדר העסקאות של הבנק.

עסקאות נגזרים, אשר מזהות כמגדרות פוזיציות מאזניות בהתאם לכללי החשבונאות, יוגדרו בהתאם לנוהל גידור שקיים בבנק כעסקאות גידור חשבונאי. אפקטיביות הגידור הינה מידת ההתאמה בין השינויים בשווי ההוגן או בין תזרימי המזומנים של הפריט המגודר ושל הנגזר המגדר. הגידור נחשב כבעל אפקטיביות גבוהה, אם השינויים בשווי ההוגן או בתזרימי המזומנים של הפריט המגודר, מתקזזים כמעט במלואם על ידי השינויים בשווי ההוגן או בתזרימי המזומנים של המכשיר המגדר. כאשר אין זהות מוחלטת בין מכשירים מגדרים לאלו המגודרים מתקיימות בדיקות אפקטיביות אחת לרבעון.

אחת לשנה לפחות, נבחנות הנחות המודלים המשמשים לניהול סיכונים שוק וריבית, לרבות ההנחות ההתנהגותיות הנלקחות לצורך קביעת הפריסות במכשירים שונים.

הבנק בוחן את מידת ריכוזיות סיכון הריבית לפי מגזרי ההצמדה ולפי סוגי מכשירים עיקריים. מפת הריכוזיות נידונה בוועדות לניהול סיכונים.

הבנק פועל באופן שוטף להגברת המודעות לנושא סיכונים שוק והריבית בתיק הבנקאי ברמת הקבוצה, הן ביחידות המטה והן במערך הסניפים וביחידות הבנק בחו"ל, באמצעות נהלי עבודה, הדרכות והשתלמויות בנושא. כמו כן, מתקיים קשר שוטף עם כל היחידות הרלוונטיות לניהול סיכון השוק והריבית. התיאום בין היחידות נועד ליצירת מתודולוגיה אחידה לניהול סיכונים השוק והריבית בתיק הבנקאי.

מדידת חשיפת סיכונים השוק והריבית ודרכי ניהולם לפי מודלים לניהול סיכונים

מדידת סיכונים השוק והריבית נתמכת על ידי מגוון רחב של מערכות מידע, מודלים, תהליכים, מדדי סיכון ומבחני מצוקה. מערכות המידע המעורבות בחישוב נבחנות באופן שוטף, באמצעות מהלכי הבקרה הפנימית של הבנק, ביניהם סקרים ייעודיים לניטור הפעילות והמידע ותהליכי תיקוף מתמשכים, וזאת, על מנת להבטיח את שלמות ודיוק הנתונים והחישובים. המודלים, מתודולוגיות החישוב, נתוני הקלט, כולל נתוני השוק וההנחות בבסיס המודלים, מתוקפים ונבחנים על פני זמן, על ידי יחידת התיקוף של הבנק, הפועלת באגף לבקרת סיכונים, המהווה חלק מקו ההגנה השני לטיפול בסיכונים אלה. לבנק שני מודלים עיקריים לניהול סיכון השוק והריבית שלו: מודל ה-VAR ומודל ה-EVE. הבנק מחשב מדדים אלה, כמו גם מדדים נוספים המשמשים אותו לניהול סיכונים אלה, אחת ליום לפחות.

EVE - Economic Value of Equity, הוא מודל המבטא את גישת השווי הכלכלי. מודל זה הוא המודל העיקרי של הבנק לאמידת סיכון הריבית בתיק הבנקאי, והוא בוחן שינויים בשווי הכלכלי של התיק תחת הנחות שונות של שינויים בעקומי הריבית, במצב חיים רגיל ובמצבי קיצון, לרבות עליה/ירידה מקבילה של עקום הריבית בשיעורים גבוהים. בנוסף, לבנק מגוון מבחני מצוקה (קיצון) ברמות חומרה שונות שנועדו לבחון את פרופיל הסיכון שלו בעת אירוע קיצון, לנוכח תאבון הסיכון שנקבע על ידי הדירקטוריון. כמו כן, מפעיל הבנק שיטות חדשות לבחינת סיכון הריבית בתיק הבנקאי בעת חרום, כולל תרחיש קיצון המתבצע במתווה כלכלי. תרחיש זה מתבסס על הבנת הבנק לגבי אופן התפתחות בעת קיצון של תנאי המאקרו הרלבנטיים לסיכונים אלה. בנוסף, מבצע הבנק תרחיש "טוויסט", במסגרתו זז עקום הריביות בצורה שאינה מקבילה. תרחיש כזה משלים את גישת ה-EVE, המתבססת על תזוזה מקבילה בעקומי הריבית.

מודל ה-EVE בוחן את השפעתם של שינויים בעקומי הריבית על השווי הכלכלי של התיק הבנקאי, הסחיר והכולל (סחיר + בנקאי), תחת הנחות שונות של שינויים בעקומי הריבית (תוך חלוקה למגזרי פעילות, כגון: נגזרים, פיקדונות ומשכנתאות בחלוקה למגזרי הצמדה). השווי הכלכלי של התיקים השונים מחושב כערך נוכחי של תזרימי המזומנים הנובעים מנכסי הבנק (החשופים לשינויים בריבית), בניכוי הערך הנוכחי של תזרימי המזומנים הנובעים מהתחייבויות הבנק (החשופים לשינויים בריבית).

השינוי בשווי הכלכלי בגין שינויים בעקומי הריבית (מדד ה-EVE) מחושב כהפרש בין היוון התזרימים העתידיים של הנכסים והתחייבויות לפי ריביות נוכחיות, לבין היווןם לפי ריביות צפויות במספר תרחישים עיקריים, קרי, מדידת ההשפעה של שינויים בעקומי הריבית על ההון הכלכלי של הבנק. הפריסות העתידיות של המכשירים הפיננסיים השונים מבוצעות בהתאם לפרקטיקה המקובלת בעולם לחישוב שווי הוגן. המכשירים הפיננסיים בריבית קבועה נפרסים עד למועד הפירעון הסופי, בהתאם ללקוח הסילוקין והמכשירים הפיננסיים בריבית משתנה נפרסים עד למועד שינוי הריבית הקרוב. המרווח הקבוע מעל עוגן הריבית המשתנה מחושב, ונבחן אף הוא במסגרת הניהול הכולל של סיכונים הריבית. היוון התזרימים מתבצע בעקומי Zero Coupon (עקומים חסרי סיכון) במגזרי הצמדה השונים.

לצורך מדידת הסיכון בתיק הבנקאי, מופעלים על התיק הבנקאי שישה תרחישי ריבית, שניים מהם מהווים מצב מצוקה, ביניהם PV02, קרי, תזוזה מקבילית של 2% בעקומים. תרחיש זה נקבע בהוראת בנק ישראל כתרחיש המחייב דיווח של הבנק לפיקוח על הבנקים, לז תגיע תוצאתו ל-20% מהון הליבה של הבנק. כאמור, דירקטוריון הבנק קבע מגבלה של 15% בגין תרחיש זה, נמוך מהערך המחייב דיווח לפיקוח. ארבעת התרחישים האחרים מייצגים מצב עסקים רגיל לפי שינויים היסטוריים שלא בהכרח מקביליים בעקומי הריבית. לצורך מדידת הסיכון בתיק הכולל, מתווספות לסיכון הריבית בתיק הבנקאי (בכל אחד מששת תרחישי הריבית) מגבלות התיק הסחיר במצב מצוקה/במצב עסקים רגיל.

מודל ה-VAR הוא מודל סטטיסטי האומד את ההפסד הצפוי לבנק, במהלך אופק השקעה מסוים וברמת ביטחון סטטיסטית הנקבעת מראש. המודל מודד את רמת הסיכון במונחי כסף, כאשר הבנק מתאים את אופק ההשקעה לתיקים אותם הוא בוחן באמצעות מדד זה. הבנק משתמש בשיטה שפיתח בעבר באמצעות מומחים מחוץ לארץ, המשלבת בין מספר שיטות חישוב VAR המקובלות בעולם. לחישוב ה-VAR נלווה חישוב BACKTESTING, שנועד לבחון את איכות אומדני החישוב שלו, קרי, לבחון את תחזית המודל לעומת התוצאה בפועל. הבנק קבע תאבון סיכון במונחי VAR, על התיק הכולל שלו, ועל פעילותו בתיקי האופציות השונים (על נכסי בסיס שונים). חישובי ה-VAR על התיק הכולל של הבנק מתבצעים אחת ליום, בעוד והחישובים על תיקי האופציות מתבצעים אחת לשעה. תוצאות החישוב של ה-VAR ומדדי הסיכון הנוספים של הבנק מתבצעים במערכת ייעודית שרכש הבנק לשם ניהול סיכונים השוק והריבית שלו והן מדווחות בפורטל ייעודי. כל הנתונים הנדרשים לשם אמידת סיכונים אלה נאגרים בבסיס מידע מרכזי. בסיס מידע זה נתון לתהליכי בקרה אוטומטיים באופן שוטף.

מבחיני מצוקה (קיצון - אלה הן מגוון שיטות שנועדו לאמוד את ההפסד הצפוי לבנק, כתוצאה מתנודות חריפות במחיריהם של גורמי הסיכון בשוק. מודל זה אומד, בשיטותיו השונות, את ההפסד הפוטנציאלי ב"זנב השמאלי" של ההתפלגות, קרי, מעבר לרמת המובהקות שנקבעה בעת חישוב ה-VAR. שיטות מבחני המצוקה של הבנק נחלקות בעיקרון לשתיים: שיטות סובייקטיביות, המסתמכות על מתווה כלכלי כפי שנקבע על ידי מומחי הבנק, ושיטות אובייקטיביות, המסתמכות בין היתר על אירועים ותרחישים קיצוניים, שאירעו בעבר, וכן, על תרחישים שנקבעו על ידי בנק ישראל בהוראה 333 לניהול סיכון הריבית, בהם זז העקום לאורכו באופן מקביל בשיעורים הנעים בין 1% ל-3%.

הבנק קבע מגבלות (תאבון סיכון) גם במונחי מבחני מצוקה. במסגרת בחינת ה"זנב השמאלי" של התפלגות תיק הבנק, בוחן הבנק מדדים נוספים כמו STRESSED VAR, האומד את ערך ה-VAR הצפוי, לו יחזרו התנאים ששררו בשוק בעת המשבר הכלכלי בשנים 2008-2009, וכן הוא מחשב את מדד ה- EXPECTED SHORTFALL VAR, האומד את ממוצע ההפסדים, מעבר לרמת המובהקות שנקבעה (ממוצע "הזנב השמאלי"), כדי לשקלל אירועים קיצוניים הנמצאים מעבר לרמת המובהקות, ואינם באים לביטוי בעת חישוב ה-VAR.

סיכונים השוק בשני התיקים, הבנקאי והסחיר, מנוהלים ברמה הכוללת באמצעות מודל ה-VAR ומבחיני המצוקה. לצורך יישום מודלים אלה, הוגדר ההון הפנוי של הבנק כמקור שקלי לא צמוד. הבנק פועל תחת תאבון הסיכון שקבע הדירקטוריון לסיכונים שוק וריבית במונחי VAR ומבחיני מצוקה, הקובעות כי ערך ה-VAR של כלל פעילותו של הבנק, לאופק השקעה של חודש, לא יעלה על 6% מההון העצמי, וכי ההפסד המרבי במבחני המצוקה בגבוהה מבין כל שיטות החישוב, לא יעלה על 15% מההון העצמי. לשתי מגבלות אלה נקבעו גם קווים מנחים של ההנהלה. הבנק שומר על פרופיל סיכון הנמוך ממגבלות אלה באופן מתמשך.

ניהול סיכון הריבית מתבצע בשתי גישות: גישת הרווחים וגישת השווי הכלכלי, כאשר הבנק קבע את גישת השווי הכלכלי, כשיטה המרכזית לניהול הסיכון, אך פיתח מודל נוסף המתבסס על גישת הרווחים ומהעובדה שחלק מרכזי מרווחי התאגיד הבנקאי נובע מפער הריבית בין צד הנכסים (שימושים) לצד ההתחייבויות (מקורות), מודל המרווח המימוני.

המרווח המימוני הנו הפרש בין הכנסות ריבית (מצטברות) המתקבלות על כלל השימושים ובין הוצאות ריבית (מצטברות) המשולמות על כלל המקורות. מודל המרווח המימוני מאפשר את בחינת הרווחיות הצפויה תחת הנחות פעילות שונות (מחזור בהיקפים שונים של היתרות, הן בצד הנכסים והן בצד ההתחייבויות, שינויים בעקומי הריבית, הנחת פעילות לפי תכניות העבודה), כולל ניתוחי רגישות של שינויים בעקומי הריבית השונים. החישוב מתבצע באמצעות מערכות מכוניות מתקדמות שפותחו בבנק, על בסיס העסקה הבודדת. המודל משמש כמערכת תומכת החלטה (Decision Support System) למנהלי הסיכון בבנק. החישוב מתבצע מרמת העסקה הבודדת, המאפשר יכולת פילוח וניתוח בחיתוכים שונים כגון: סוג מכשיר, בסיס הצמדה, תקופה לפירעון ועוד.

גישת הרווחיות מיושמת בשתי רמות: סטטית ודינמית. ברמה הסטטית- חישוב ההכנסה הממונית נטו של הבנק בנקודת זמן מסוימת. ברמה הדינמית- חישוב ההכנסה הממונית בתרחישי פעילות ריבית שונים לשנה הקרובה.

האופי והיקף של מערכות דיווח על סיכון שוק וריבית

הבנק משתמש במערכת, המאפשרת לנהל ולבקר במערכת אחת את סיכון השוק וסיכון הריבית, ולחשב את הלימות ההון הנדרשת בגין סיכונים שוק. כל חישוב ערכי סיכון השוק מופקים אוטומטית מהמערכת, על בסיס יומי, כאשר חישובי ערכי הסיכון על תיקי האופציות מופקים על בסיס

תוך יומי (מידי שעה), Intraday VaR. לבנק מבנה נתונים כולל לנתוני השוק והפוזיציות המשמש את החישובים. מבנה זה, מאפשר לכלל השותפים לניהול ובקרת הסיכון, קרי, שלושת קווי ההגנה, לשלוף מידע ולבצע שערורים במערכת. כחלק מפעילות הבקרה של הבנק, מוסד תהליך בו מתבצעת השוואה בין תמחור הנגזרים על ידי מערכות המסחר בשימוש הבנק, לתמחור נוסף, המתבצע על ידי המערכת.

מגבלות המודלים המשמשים את הבנק לצורך ניהול סיכון השוק והריבית

למודלים העיקריים שבשימוש הבנק לצורך אמידת סיכון השוק והריבית, בדומה לכל מודל, יש מגבלות היכולות לנבוע מהנחות המודלים, נתוני הקלט בהם נעשה שימוש או חוסר ההתאמה שלהם למצב בשווקים, ובמיוחד, למצב קיצון. הבנק מודע למגבלות אלה, ולפיכך, הוא מגבה את המודלים בכלים ותהליכים נוספים. מודל ה-VAR אינו מתאים לשימוש בעת קיצון, שכן הוא מתבסס על נתונים היסטוריים, שאינם אומדים בהכרח פוטנציאל לאירוע קיצון בשוק. בנוסף, שיטות חישוב VAR המקובלות בעולם, מניחות התפלגות נורמלית, שאינה מתקיימת בעת קיצון. לפיכך, וכאמור לעיל, ביצע הבנק לפני שנים אחדות שינוי במתודולוגיית ה-VAR שלו, כשהוא זונח את החישוב המניח התפלגות נורמלית, במטרה להתאים את החישובים למצבי שוק משתנים, ולהתירע כשהשווקים הופכים להיות תנודתיים. בנוסף, הדרך העיקרית להתגבר על הנחות מודל זה, היא על ידי שימוש במבחני מצוקה, אשר הינם בעלי "מבט קדימה", קרי, הם אינם מסתמכים על הנתונים ההיסטוריים, ובכך, משלימים את מודל ה-VAR. הבנק פיתח שיטות מגוונות לביצוע מבחני מצוקה, כדי לתמוך בחישובי ה-VAR, כאשר בחלק מהשיטות הוא אינו מתבסס כלל על מודלים והנחות סטטיסטיות כלשהן, אלא על הערכה סובייקטיבית של מומחי הבנק. בנוסף, מקפיד הבנק על תהליכי אישור נרחבים לשיטות מבחני המצוקה שלו, ובוחן בצורה מתמשכת הוספת שיטות אחרות. מודל ה-EVE מניח ברוב המקרים תזוזה מקבילה בעקום הריביות. הנחה זו אינה בהכרח מציאותית. בשל כך, פיתח הבנק תרחישים נוספים (כולל תרחיש טוויסט) בהם עקום הריבית מבצע תנועה שאיננה מקבילה. תרחיש זה מחזק את חישובי ההון הכלכלי בשיטת ה-EVE. כמו כן, משתמש הבנק בשיטות המתבססות על ניתוח רווחים כדי לקבל מבט נוסף על פרופיל הסיכון שלו, שלא באמצעות מודל המבוסס על שווי כלכלי. נדבר עיקרי ביכולת הבנק לאתר ולהתמודד עם מגבלות המודלים הוא תהליך התיקוף המתמשך והקפדני שמבצע הבנק למודלים שבשימוש, הבוחנים את כל מרכיבי המודל: הקלט, חישובי המודל והשימוש בפלט. תהליך תיקוף זה בוחן גם את המודלים בהם משתמש הבנק לתמחור עסקאות הנגזרים.

טיפול באופציות התנהגותיות גלומות במכשירים המאזניים

במכשירים מסוימים קיימות אופציות גלומות, הרגישות לשינוי ברמת הריבית. פריסת מכשירים אלו מחייבת שימוש בהנחות התנהגותיות מבוססות מודלים ו/או תחשיבים אמפיריים שנבנו בבנק. מודלים אלו עוברים תיקוף מתמשך, לרבות BackTesting, שנועדו לבחון את התחזית למול המצב בפועל.

להלן מיפוי של האופציות ההתנהגותיות הגלומות העיקריות:

סילוק מוקדם במשכנתאות - מודל התנהגותי

המשכנתאות נפרסות על בסיס הפירעון החוזי, בתוספת הנחות התנהגותיות לגבי השיעור והקצב של הסילוק המוקדם, לאורך חיי ההלוואה, וכן, לפי האופן בה בוצע הסילוק המוקדם – על ידי הקטנת החזר החודשי או על ידי קיצור תקופת ההלוואה המקורית. בבחינה אמפירית של התנהגות הלווים, נצפתה התנהגות שונה בין הלוואות במגזרי הצמדה שונים לבין הלוואות בעלות תקופה מקורית שונה. פרמטרי המודל ההתנהגותי נבחנים כל חודש ומובאים לדין בוועדות ההנהלה הרלוונטיות.

פיקדונות - מודל התנהגותי

בבנק מגוון רחב של פיקדונות הכוללים אופציות התנהגותיות גלומות: משיכה בתחנות יציאה תקופתיות, מימוש שוטף של אופציות נדילות והפקדות עתידיות בהוראות קבע. התזרים העתידי הצפוי בגין פיקדונות אלה נבנה בהתבסס על ניתוחים היסטוריים התנהגותיים של מימוש אופציות, המשיכה וההפקדה על ידי המפקדים. נתונים אלו נבחנים בשוטף, במסגרת בדיקת הנחות המודל.

ניתוח סיכון השוק

להלן דרישת ההון הנובעת מסיכון שוק לפי רכיבי סיכון (במיליוני שקלים חדשים):

ליום 31 בדצמבר 2014			ליום 31 בדצמבר 2015			רכיב סיכון ⁽³⁾
דרישות הון ⁽²⁾			דרישות הון ⁽¹⁾			
סך הכל	סיכון כללי	סיכון ספציפי	סך הכל	סיכון כללי	סיכון ספציפי	
80	80	-	93	93	-	סיכון ריבית ⁽⁴⁾
-	-	-	-	-	-	סיכון מניות
48	48	-	29	29	-	סיכון שער חליפין של מטבע חוץ
128	128	-	122	122	-	סך הכל סיכון שוק

(1) דרישת ההון חושבה לפי שיעור של 12.8%.

(2) דרישת ההון חושבה לפי שיעור של 12.5%.

(3) סיכון הגלום בפעילות אופציות נכלל ברכיבים השונים, וחושב לפי גישת "דלתא פלוס", כהגדרתה בהוראות המפקח על הבנקים.

(4) חושב לפי גישת המח"מ, כהגדרתה בהוראות המפקח על הבנקים.

להלן ערך ה-VAR של קבוצת הבנק (במיליוני שקלים חדשים):

שנת 2014	שנת 2015	
286	195	לסוף התקופה
288 (נובמבר)	379 (מאי)	ערך מקסימלי במהלך התקופה
162 (ינואר)	193 (אוקטובר)	ערך מינימלי במהלך התקופה

תוצאות בחינת ה-Back-Testing על מודל ה-VAR ההיסטורי-אנליטי מצביעות על מקרה אחד שבו ההפסד היומי עלה על ערך ה-VAR שנחזה. החריגה שנרשמה, בגובה 5.5 מיליוני שקלים חדשים, נבעה בעיקר מעלייה חדה בעקום הצמוד, כתגובה לפרסום המדד ולירידה בציפיות האינפלציוניות. מספר מקרים זה עומד בקריטריונים, כפי שהוגדרו על ידי ועדת באזל. לפיכך, מודל ה-VAR של הבנק תקין.

להלן החריגות במהלך התקופה שנבחנה (במיליוני שקלים חדשים):

מועד החריגה	גודל החריגה
17 ביולי 2013	5.5

ניתוח סיכון הריבית בתיק הבנקאי

להלן השפעת תזוזה מקבילה של העקום ב-2% על השווי הכלכלי של התיק הבנקאי במונחי EVE (במיליוני שקלים חדשים):

31 בדצמבר 2015						
שינוי בשווי הוגן						
מטבע חוץ			מטבע ישראלי			
סך הכל	אחר	אירו	דולר	צמוד למדד	לא צמוד	
(668)	(11)	(37)	(72)	83	(631)	עליה של 2%
819	12	39	91	(198)	875	ירידה של 2%

31 בדצמבר 2014						
שינוי בשווי הוגן						
מטבע חוץ			מטבע ישראלי			
סך הכל	אחר	אירו	דולר	צמוד למדד	לא צמוד	
(910)	(2)	(11)	236	58	(1,191)	עליה של 2%
770	3	3	(38)	(202)	1,004	ירידה של 2%

ניהול הסיכון התפעולי

הסיכון התפעולי מוגדר על ידי בנק ישראל כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים, מערכות או כתוצאה מאירועים חיצוניים.

הבנק נוקט הגדרה רחבה יותר של הסיכון התפעולי, בהמשך לשינוי שבוצע בהגדרה זו על ידי הבנקים האירופאיים ובנקים נוספים. ההגדרה המעודכנת נועדה להפוך את מסגרת הטיפול בסיכון התפעולי למסגרת אקטיבית, שנועדה לתמוך בפעילות היחידות העסקיות, לשפר את התהליכים העסקיים העיקריים הכרוכים בפעילותם, ועל ידי כך, להגדיל את הערך העסקי, ולא רק למזער את ההפסדים הצפויים מהסיכון התפעולי. ההגדרה החדשה והמעודכנת איננה מחליפה את ההגדרה הנוכחית, הנתמכת על ידי באזל ובנק ישראל, אלא מרחיבה אותה במטרה ליצור מסגרת לניהול הסיכון התפעולי המנתחת תהליכים, מערכות וסיכונים נוספים שיש בהם כדי לפגוע בתועלת העסקית של הבנק. עם ההתפתחות בשווקים הגלובליים, והעלייה במורכבות הפעילות הפיננסית והתשתיות הטכנולוגיות התומכות, גברה ההבנה כי חשיפת הבנק להפסדים פוטנציאליים כתוצאה מכשלים בפעילות התפעולית השוטפת, עלולה לפגוע בפעילותו העסקית. אירועי הכשל התפעולי, שהתרחשו במוסדות הפיננסים במהלך השנים האחרונות, הגבירו את מודעות המחוקקים והמוסדות הפיננסיים לאירועי הכשל התפעולי, לפוטנציאל הגבוה של הנזק היכול להיגרם מאירוע סיכון תפעולי, ולמאפיינים העיקריים שלהם, כאמור להלן:

- אירועים תפעוליים יכולים להתרחש בכל רחבי הארגון, והם מובנים בפעילות המוסד הפיננסי.
- לסיכון התפעולי פוטנציאל פגיעה ברווח, בהכנסות, בערך ובתדמית הבנק.
- לסיכון התפעולי יחסי גומלין עם סיכונים אחרים כגון סיכון שוק, סיכון אשראי, סיכון נזילות, סיכון מוניטין וסיכונים נוספים. כך לדוגמה, יכול אירוע סיכון תפעולי לגרום להתממשות סיכון המוניטין, שבעקבותיו יעמוד הבנק בפני אירוע נזילות.
- לחלק לא מבוטל מהכשלים התפעוליים יש הסתברות נמוכה ביותר, אך פוטנציאל נזק גדול באופן יחסי עד כדי איום על יציבות הבנק.
- לסיכון התפעולי מגוון מופעים, החל מטעות אנוש, תקלת מערכות טכנולוגיות, מעילה, הונאה, מלחמה, שריפה, שוד וכדומה.
- אירועים תפעוליים מתרחשים לעיתים שלא בשליטת המוסד הפיננסי, ועלולים להתפתח כתוצאה מאירועים חיצוניים, בחלקם לא צפויים, בעלי סיכון התממשות שלא ניתן להערכה מראש כגון: אסון טבע (רעידת אדמה, שיטפון), אירוע בטחוני.

בגין מהותיות הסיכון התפעולי, מייחסים הנהלת הבנק והדירקטוריון חשיבות רבה לניהול סיכון זה, כחלק מהמסגרת הכוללת של הבנק לניהול ובקרת הסיכונים שלו. הדירקטוריון והנהלה קבעו כי ניהולו של הסיכון מחייב יצירת תרבות הולמת בארגון לטיפול בו, באמצעות הטמעת והנחלת התרבות הארגונית על ידי הדרכות, הפצת תכנים בנושא ויישום סטנדרטים גבוהים של בקרה פנימית בכל הרמות.

לבנק מסמך מדיניות ייעודי לטיפול בסיכון התפעולי. מנהל הסיכון התפעולי הוא מנהל החטיבה לבקרת סיכונים, שהוא גם מנהל הסיכונים הראשי של הבנק. מסגרת הטיפול שנקבעה כוללת גם את המסגרת הנדרשת לטיפול במעילות והונאות, המהוות חלק מקטיגוריות הסיכון התפעולי, על פי הנחיות בנק ישראל.

מסגרת הטיפול בסיכון התפעולי מבוססת על פעילותם של שלושת קווי ההגנה:

- **קו ההגנה הראשון:** גישת הבנק היא כי ניהול הסיכון מבוסס בראש ובראשונה על היחידות העסקיות, הבוחנות את התהליכים העסקיים העיקריים, ויוצרות מהלכים מתמשכים להערכה עצמית של הסיכון הכרוך בהם.
  - **קו ההגנה השני:** החטיבה לבקרת סיכונים, ובפרט, מדור סיכונים תפעוליים באגף לבקרת סיכונים, מופקדת על ראייה כוללת וניטור של מסגרת הטיפול בסיכון התפעולי, ועל ריכוז הטיפול בסיכון לנוכח פעילות הקו הראשון, באמצעות מגוון תהליכים, כלים ושיטות: איתור מוקדי סיכון עיקריים בפעילות העסקית של הקו הראשון בעזרת איסוף נתוני כשל תפעולי בפועל, ביצוע סקרים ייעודיים לאיתור פוטנציאל לכשלים בעתיד, והתאמת מסגרת הטיפול בסיכון התפעולי לצרכי הבנק. בהתאם להתפתחויות העסקיות בבנק ודרישות הרגולציה. בנוסף, החטיבה פועלת ליצירת אינטגרציה בין גורמים שונים בבנק, שיש להם תפקידי ניטור של הסיכונים המשויקים לסיכון התפעולי (ציות, המשכיות עסקית, טכנולוגיה, אבטחת מידע והגנת סייבר, SOX), כחלק מהטמעת מערך הבקרה הפנימית בבנק.
  - **קו ההגנה השלישי:** הביקורת הפנימית עורכת ביקורת על ניהול הסיכון התפעולי לבחינת אפקטיביות הטיפול בו, בהתאם לתכנית העבודה.
- מדיניות הבנק קובעת את תאבון הסיכון התפעולי של הבנק לכ-1% מההון הליבה של הבנק. תאבון זה מנוטר באופן שוטף באמצעות מעקב אחר אירועי כשל שגרמו להפסד, המנהלות לפי הקטגוריות השונות של הסיכון התפעולי, על פי הוראת בנק ישראל, והוא מכליל בתוכו גם הפסדים שהתרחשו בגין סיכון משפטי, אבטחת מידע וסייבר, כולל מעילות והונאות. בנוסף קובעת המדיניות תאבון סיכון להפסדים פוטנציאליים בעת התרחשות אירוע קיצון. הבנק פועל לקביעת תאבון סיכון איכותי, בעיקר, על ידי יצירת אינדיקטורים לסיכון, שיש להם מבט קדימה, והם יכולים להעיד על פוטנציאל להתפתחות סיכון תפעולי, וזאת, בנוסף לאיסוף הפסדים בפועל, קרי, הפסדים שכבר התרחשו. הבנק נמצא במהלך להסדרת KRI (אינדיקטורים לסיכון) גם על המערכות הטכנולוגיות המרכזיות שלו.
- המדיניות קובעת את ערוצי הניהול והדיווח על הסיכון התפעולי, במטרה להבטיח ניהול הולם של הסיכון בכל המוצרים, הפעילויות, התהליכים והמערכות המהותיות של הבנק. לצורך כך, פועלים בבנק פורומים בכל הרמות, המוקדים על הטיפול בסיכון התפעולי:
- **ועדת הנהלה לסיכונים תפעוליים ובקרה:** קבלת דיווחים תקופתיים בנושא סיכונים תפעוליים ובחינת התקדמות הבנק בהיבטי הטיפול בסיכון התפעולי והיבטי בקרה פנימית נוספים.
  - **ועדת היגוי לניהול הסיכון התפעולי אבטחת מידע והגנת הסייבר:** פורום רחב המורכב ממנהלים בפעילות העסקית והתפעולית ובבקרת הסיכונים. בין היתר, הפורום מקיים דיון בדיווחים שוטפים, מעקב אחר אירועים וסיכונים מהותיים, ניטור שוטף של מסגרת הטיפול, ואישור שינויים בתהליכי עבודה במטרה למזער את רמת הסיכון התפעולי הגלומה בהם.
  - **פורום ניטור סיכונים (פנ"ס) בחטיבות התפעוליות והעסקיות:** בפורום שותפים מנהלי היחידות, ונידונים בו היבטים ייחודיים של הסיכונים בחטיבות אלו, ומבוצע מעקב ממוקד אחר פרופיל הסיכון בחטיבות, באמצעות דיון באירועי כשל לו התרחשו בחטיבה ובתוצאות סקר הסיכונים שנערך בחטיבה או ביחידות הפועלות בתוך החטיבה.
  - **פורום מבחני איום:** פורום המורכב מגורמי הבקרה המקצועיים ומהגורמים העסקיים, ופועל לגיבוש תרחיש מצוקה בדרגת חומרה גבוהה, והבאתם לאישור הנהלה והדירקטוריון כחלק מתכנון ההון של הבנק.
  - **פורום מעילות והונאות:** פורום לניטור וניהול של סיכונים מעילות והונאות, ומעקב אחר מימוש מסגרת הטיפול בסיכונים אלו בבנק.
  - היות וקיים קשר הדוק בין הסיכון התפעולי למסגרת הבקרה הפנימית הנדרשת, הבנק מפעיל פורום בקרה פנימית המשמש במרכיב מרכזי באינטגרציה של גורמי הבקרה השונים, ובפרט, של הסיכון התפעולי, ביניהם: אבטחת מידע וסייבר, המשכיות עסקית, חשבונאות ודיווח כספי, ביטחון, ציות, סיכון משפטי והביקורת הפנימית. הפורום פועל על פי נהלים ייעודיים, לשם מתן ראייה כוללת על כלל סיכונים הבקרה הפנימית שהוזכרו לעיל.

לשם ניהולו של הסיכון ביחידות הבנק, מונו בבנק נאמני בקרה פנימית. נאמני הבקרה הפנימית, אשר מרביתם פועלים במסגרת הקו הראשון, אחראים לטיפול בסיכון התפעולי ובסיכון אבטחת המידע ביחידה בה הם פועלים. הנאמנים מדווחים על כל אירוע של סיכון תפעולי שהתרחש ביחידתם, למערכת ייעודית שהוקמה בבנק (פסת"ל – פורטל סיכונים תפעוליים) המשמשת את הבנק לניתוחים ולדיווחים בגין סיכון תפעולי, בחתכים שונים. במרבית המקרים המערכת פועלת באופן אוטומטי, כאשר דיווחי הנאמנים מופצים לרשימה מוגדרת מראש של מנהלים בבנק ולכל אירוע נקבעת דרגת חומרה בנוסף לתיאור האירוע. נכון למועד, פועלים בבנק כ-150 נאמני בקרה פנימית, מרביתם במערך הסיכונים של הבנק. לבד מהקשר השוטף בין המדור לסיכון תפעולי הפועל במטה הבנק לבין הנאמנים, שותפים נאמני הבקרה הפנימית לפורום ייעודי, המתכנס פעמיים בשנה.

הבנק מבצע סקרים לזיהוי ומיפוי סיכונים תפעוליים בחטיבות השונות כתהליך מתמשך. במהלך השנה האחרונה הורחבה מתכונת ביצוע הסקרים, והם כוללים מיפוי של הסיכונים המהותיים בכל יחידה, מבחני קיצון, אינדיקטורים לסיכון (KRI), בחינת המערכות הטכנולוגיות הפועלות בתחום הנסקר, וסיכונים מעילות והונאות. הבנק פועל כדי להגדיר, במקומות שניתן, גם אינדיקטורים לביצוע (KPI), כדי להדק את הקשר בין היעדים העסקיים לרמת הסיכון התפעולי הגלומה בהם, בהתאם להגדרה המעודכנת של הבנק, שצוינה לעיל. תוצאת הסקרים, AI (פעולות לביצוע) נידונים, כחלק מתהליכי ההערכה העצמית, בפורומים ייעודיים להם שותפים מנהלי היחידות הנסקרות ונציגי החטיבה לבקרת סיכונים. במהלך התקופה האחרונה הבנק בוחן את היכולת לבצע סקרי סיכונים תפעוליים משולבים עם סיכוני בקרה פנימית נוספים, כך שהסקרים יספקו תמונה על מכלול הסיכונים להם חשופה היחידה הנסקרת ומידת השפעתם על היעדים העסקיים שלה.

בנוסף לסקרים אלו, מנתח הבנק אירועים חיצוניים בארץ ובעולם, אשר עשויים לספק מידע על נסיבות ונזקים פוטנציאליים בהם עלול להתממש סיכון תפעולי. ניתוחים אלו משמשים את הבנק ליישום מהלכים מתאימים על התהליכים המקבילים המתקיימים בבנק. כחלק מהראיה המשולבת של מכלול סיכוני הבקרה הפנימית, התניע הבנק בשנה האחרונה מהלך להקמת והטמעת מודול חדש בפורטל הסיכונים התפעוליים, שילול את כל המידע והפעולות הרלוונטיות לביצוע ביחידה, בגין סיכונים אלה.

הבנק מקצה הון בגין סיכון תפעולי לפי השיטה הסטנדרטית. לפי שיטה זו, פולח הבנק לשמונה קווי עסקים, כנדרש על ידי בנק ישראל, כשכל קו עסקים ניתן משקל סיכון סטנדרטי, המבטא את רמת הרגישות שלו להפסדים בגין סיכון תפעולי. הפילוח והטיפול בהקצאת ההון הנדרש מעוגן במסמך מדיניות ייעודי המסדיר את ההיבטים הנדרשים לשם הקצאת ההון בשיטה הסטנדרטית, ובפרט, מגדיר את קווי העסקים בפעילות הבנק.

מסגרת הטיפול של הבנק בסיכון תפעולי נסקרת מדי רבעון, במסגרת מסמך הסיכונים של הבנק. כחלק מזה, מוצג פרופיל הסיכון, קרי, רמת ההפסדים בפועל, לנוכח תאבון הסיכון, וכן, מוצגים ומנותחים האירועים המהותיים ביותר שהתרחשו במהלך הרבעון. הבנק נערך בשנים האחרונות ליצירת תשתית מקיפה לטיפול בסיכון המעילות וההונאות. כחלק ממהלך זה מפעיל הבנק שורה של חוקים שנועדה לאתר אנומליות, ונמצא בימים אלה בתהליך לאפיון בסיס מידע מרכזי שיאפשר לו לפתח שיטות נוספות ומתקדמות לאיתור אנומליות. הטיפול במעילות והונאות מתבצע בהתאם למסמך מדיניות ייעודי, ומסגרת הטיפול כוללת שילוב בין מספר גורמים בבנק: בקרת סיכונים, אבטחת מידע וסייבר, משאבי אנוש וחטיבת הטכנולוגיה.

הקו השלישי לפעילות בנושא הסיכונים התפעוליים היא הביקורת הפנימית, הפועלת באופן עצמאי ובלתי תלוי. מדיניות הסיכון התפעולי קובעת את תפקידה של הביקורת הפנימית כאחראית על ביצוע ביקורת תקופתית על תהליכי ניהול הסיכון, שותפות במתודולוגיות לחישובי הון בגין הסיכון, מעורבות בנושא מעילות והונאות, איסוף נתונים, תיעוד, תחקור ודיווח על אירועים, השתתפות כ-"משקיפה" בוועדות, ומעורבות בפורום בקרה פנימית.

הפחתת הסיכון התפעולי

בשל מהותיות הסיכון התפעולי נוקט הבנק מגוון אמצעים להפחתת סיכון זה. האמצעי החשוב ביותר הינו הנחלת תרבות ארגונית הכוללת מודעות גבוהה לסיכון התפעולי ולהטמעת תהליכים מפחיתי סיכון. נאמני הבקרה הפנימית הפרושים לרוחב הארגון משמשים כזרועו הארוכה של מנהל הסיכונים התפעוליים בתהליך זה. כאמור לעיל, הבנק יוזם תהליכי הדרכה פרונטליים וטכנולוגיים בנושאי הסיכון התפעולי בקרב עובדים חדשים, וביחידות ובאוקולוסיות הפועלות ביחידות שזוהו כעתירות סיכון תפעולי.

לבד מהסדרת הטיפול בסיכון התפעולי בעת השקת מוצרים חדשים או מעודכנים, במסגרת מדיניות הבנק לטיפול במוצר חדש, הסדיר הבנק מהלך נוסף לאישור שינוי בתהליכים מעודכנים וחדשים שיש בהם פוטנציאל להתממשות הסיכון התפעולי. תהליכים אלה עוברים תהליך סדור של אישורים על ידי הגורמים העסקיים וגורמי הבקרה טרם הפעלתם באמצעות רשימת תיוג ועולים לאישור ועדת ההיגוי. בעזרת מנגנון זה נסקרים כל ההיבטים הכרוכים בשינוי, ומובטחת בחינה מקצועית של הסיכונים השורשיים ומנגנוני ההפחתה שלהם.

הבנק מסיים בימים אלה לפתח מנגנון שנועד להקנות ליחידות הבנק כלים לביצוע הפקת לקחים ותהליכי למידה מאירועים, וזאת בנוסף להפקת הלקחים שהבנק כבר מבצע באופן שוטף. מסקנות המגובשות בתהליכים אלו מוטמעות בתהליכי העבודה, במערכות בתכני ההדרכה ובנהלים מחד, ומופצות בעזרת מערכת הסיכון התפעולי לנאמני הבקרה הפנימית לשם הטמעתם ביחידות מאידך.

הבנק שם דגש רב על דיווחים בגין סיכון תפעולי, הן דיווחים המגיעים מנאמני הבקרה הפנימית, והן דיווחים המגיעים להנהלת הבנק ולדירקטוריון, שנועדו לאפשר ניטור מתמשך של פרופיל הסיכון התפעולי של הבנק. כאמור לעיל, מפעיל הבנק פורומים ייעודיים בחטיבות השונות לשם מעקב אחרי פרופיל הסיכון והתכנית להפחתתו.

הבנק גיבש מדיניות ותכניות פעולה לשעת חירום, לגיבוי התאוששות והמשכיות עסקית במקרה של נזק פיזי לתשתיות הבנק. תכנית זו, הנתמכת בנהלי חירום ובבעלי תפקידים קבועים מראש, מתורגלת על בסיס שנתי ומסקנות התרגולים מוטמעות בתכנית הפעולה.

הפחתת סיכון תפעולי באמצעות ביטוח - הבנק מבטח בפוליסת ביטוח בנקאי, כנגד נזקים העלולים להיגרם במהלך פעילותו השוטפת, כתוצאה מאירועים של טעות אנוש, מעילות, הונאות וכדומה. בנוסף, רוכש הבנק פוליסת ביטוח לנושאי משרה, החלה על כל נושאי המשרה בבנק ובחברות השונות בקבוצת הבנק, ומעניקה כיסוי ביטוחי כנגד תביעות אישיות שיוגשו כנגד נושאי המשרה בגין פעילותם במסגרת תפקידם בחברות הקבוצה. רכישת פוליסת הביטוח לנושאי משרה כאמור, כפופה לאישור האסיפה הכללית של בעלי המניות של הבנק.

כנגד נזקי רכוש ותביעות חבות, רכש הבנק פוליסות ביטוח ספציפיות המעניקות כיסוי ביטוחי לרכוש הבנק ולחביונותיו. לבנק מסמך מדיניות ייעודי המסדיר את היבטי הביטוח הכרוכים במסגרת פעילותו.

המשכיות עסקית

הבנק מיישם את הוראת ניהול בנקאי תקין 355. במהלך שנת 2015 יישם הבנק את תכנית התרגול והאימון הרב שנתיית הכוללת ביצוע תרגילים וניסויים טכנולוגיים, לצורך בחינה ושיפור רמת המוכנות והמודעות של הנהלת הבנק והעובדים בהתמודדות עם תרחישי אסון, ובכלל זה תורגל אתר המחשב המשני (DRP) ברמת גן, חדר העסקות החליפי של הבנק ופרוגרמת החירום של הבנק בלוד.

בהתאם להחלטת הנהלת הבנק והדירקטוריון הסתיימה במהלך שנת 2015 העתקת אתר המחשב הראשי של הבנק לאתר הבנק בלוד, והעתקת אתר המחשב המשני למתקן הבנק ברמת גן, בין היתר, כדי לשפר את שרידות האתרים לתרחישי ייחוס בחירום ולאור התיקונים בהוראת ניהול בנקאי תקין בדבר מיגון אתרים קריטיים. לפרטים נוספים, ראה פרק שינויים משמעותיים במערך טכנולוגיות המידע בדוח הדירקטוריון והנהלה. פעילות הבנק בכל הקשור להמשכיות עסקית מעוגנת במדיניות ייעודית. דיווחים בגין ההתקדמות במסגרת הטיפול בהמשכיות העסקית מועברים להנהלה, לוועדה לניהול סיכונים של הדירקטוריון ולמליאת הדירקטוריון ונכללים במסגרת מסמך הסיכונים הרבעוני של הבנק.

אבטחת מידע והגנת הסייבר

בהתאם להוראות ניהול בנקאי תקין מספר 357 ו-361, מונה בבנק מנהל אבטחת מידע והגנת סייבר, הכפוף למנהל החטיבה לבקרת סיכונים. היחידה אחראית לקביעת מדיניות אבטחת המידע והגנת סייבר בבנק, לפיתוח תכנית עבודה בתחומים אלה, למעקב אחר יישום תכנית העבודה בבנק, ולבחינה של אפקטיביות מערכות ותהליכי אבטחת המידע והגנת סייבר. יישום מדיניות אבטחת המידע והגנת סייבר בבנק נעשה, בין היתר, באמצעות החטיבה לטכנולוגיה של מזרחי טפחות בע"מ. במסגרת זו, מיושמת תפיסת ניהול הכוללת בין היתר, עקרונות מנחים לניהול הגנת הסייבר. יישום עקרונות אלו והבטחת עדכנותם, תוך שילובם בהחלטות אסטרטגיות ובפעילות העסקית של הבנק, יבטיח את עקביותה ושלמותה של תפיסת ניהול הגנת הסייבר, לאורך זמן.

מדיניות אבטחת המידע והגנת סייבר, מתבססת על העקרונות הבאים:

- מיפוי זיהוי סיכוני הסייבר.
- יישום וביסוס מערך בקרות אפקטיבי, תוך שילוב חוצה ארגון של טכנולוגיות, כוח אדם, תהליכים ונהלים.
- קיום מערך בקרות המיושם באמצעות מנגנונים ניהוליים, תפעוליים וטכניים.
- קביעת מנגנונים להגנה על נוכחות מקוונת.
- הגנת סייבר פרואקטיבית המיושמת באמצעות מיפוי והכרת הסיבה, חיזוי וחקר איומים, שקלול תמונת מצב עדכנית, פיתוח תהליכי תגובתיות, שימוש בטכניקות הטעיה, הסטה ועיכוב, יכולת עמידות סייבר והתאוששות, וביצוע תהליכי חקירה, תחקיר ומיצוי הדין.
- יישום אבטחה רב שכבתית, במספר מעגלים ודיסציפלינות (לוגית ופיזית) החל מהמערך החיצוני הנגיש ללקוחות וכלה במערכות הפנימיות, שיתוף מידע ומודיעין.
- שימוש במערך ניטור, בקרה ותגובה לניהול אירועי סייבר תוך התייחסות בראייה משולבת כלל תאגידית עבור מרכיבי כוח אדם, דרכי תקשורת ונהלים.
- דיווחים תקופתיים ושוטפים על ניהולם של מכלול הסיכונים.
- ניתוח והערכה שוטפים של איומי הסייבר ותרגול מכלול הגורמים בטיפול באירועי סייבר.
- פיתוח תרחישי קיצון בתחום אבטחת המידע והסייבר.

כמשלים לכך, מוסמך תחום הבנקאות המקוונת בבנק בתקן ניהול אבטחת מידע ISO 27001.

במהלך שנת 2015 התרחשו אירועי סייבר נקודתיים שטופלו על ידי הבנק ודווחו כנדרש. בעקבות האירועים בוצעו פעילויות של הפקת לקחים, יישום התרעות נוספות, ריענון נהלים והטמעת מודעות.

בשנת 2015 לא התרחשו אירועי סייבר משמעותיים שגרמו לבנק נזק.

סיכון משפטי

סיכון משפטי הוגדר, במסגרת הוראת ניהול בנקאי תקין 350 בנושא סיכונים תפעוליים כ-"כולל, אך אינו מוגבל, לחשיפה לקנסות או צעדי עונשין כתוצאה מפעילות פיקוחית, כמו גם מהסדרים פרטניים".

הבנק מתייחס אל הסיכון המשפטי על דרך ההרחבה בכל הקשור להתנהלות של הבנק ביחסיו עם מחזיקי העניין השונים שלו (לקוחות, ספקים, צדדים שלישיים אחרים וכו'). בגדר הסיכון המשפטי נכללים סיכונים הנובעים מהוראות חקיקה, הוראות רגולטוריות, פסיקה של ערכאות שיפוטיות או מעין שיפוטיות והסיכונים המשפטיים הנובעים מפעילות הבנק השוטפת. מנהלת הסיכונים המשפטיים בבנק הינה היועצת המשפטית הראשית. הבנק פועל באורח מתמיד על מנת למזער במידת האפשר את הסיכונים המשפטיים הנלווים לפעילותו השוטפת וכן פועל להנחלת תרבות, הלכה למעשה, של איתור הסיכון המשפטי ומזעורו באופנים שונים.

החטיבה המשפטית של הבנק מנתחת באורח שוטף את מרכיבי הסיכון המשפטי, את גבולותיו (כפי שנובעים למשל מזהות הצד הנגדי, מאופן יצירת הבטוחות וכדומה) וכן את מאפייניו הספציפיים, תוך בחינה של רמת הסיכון והחשיפה אליו בשים לב לקווי הפעילות העסקית השונים של הבנק.

בחטיבה המשפטית של הבנק מיושמים תהליכים פנימיים המבטיחים מעקב שוטף אחר התפתחויות בחקיקה, בפסיקה ובהוראות רגולטוריות אחרות, העשויות להשליך על הפעילות השוטפת של קבוצת הבנק. במסגרת זו, מנחה החטיבה המשפטית את הגורמים הרלוונטיים בבנק לעניין יישום ההשלכות הנובעות מהתפתחויות אלה. החטיבה המשפטית נותנת ייעוץ שוטף ליחידות הבנק השונות, ובכללן חלק מחברות הבת. זאת, בין היתר, על דרך מתן חוות דעת, עריכה ועדכון של מסמכים משפטיים, תמיכה בעדכון נהלים וכד'.

בבנק נקבעו נהלים המסייעים למזעור הסיכונים המשפטיים, לרבות הסדרת הממשק בין החטיבה המשפטית לבין יחידות הבנק השונות. כמו כן, מעורבת החטיבה המשפטית במהלכי ההדרכה השונים בסניפים, במרכז ההדרכה של הבנק ובעריכת לומדות מקצועיות לצורך הנחלת ידע משפטי נדרש לפעילותו השוטפת של הבנק.

התייחסות דומה קיימת אף לגבי שלוחות הבנק בחוץ לארץ (סניפים וחברות בת), תוך שאלו מסתייעים בשירותי עורכי דין חיצוניים מקומיים, אשר אושרו על ידי החטיבה המשפטית של הבנק. חברות הבת של הבנק ושלוחותיו בחוץ לארץ אימצו נהלים דומים לעניין ניהול הסיכון המשפטי ומדווחות בדיווחים מיידיים ורבעוניים למנהלת הסיכון המשפטי של הבנק אודות סיכונים משפטיים אשר אותרו אצלן.

לפרטים בדבר חקירה של משרד המשפטים בארצות הברית הנוגעת לעסקי קבוצת הבנק עם לקוחותיה האמריקאים, ראה ביאור 26 ג.12 לדוחות הכספיים.

סיכון נזילות ומימון

ניהול סיכון הנזילות והמימון

סיכון נזילות נובע מאי הוודאות לגבי זמינות המקורות, ויכולת מימוש נכסים בזמן קצוב ובמחיר סביר. סיכון הנזילות מנוהל במסגרת הוראות ניהול בנקאי תקין 310 (ניהול סיכונים), 342 (ניהול סיכון נזילות) ו-221 (יחס כיסוי נזילות). הסיכון מנוהל בכפוף למגבלות הדירקטוריון וההנהלה, תוך מאמץ למזער הפסדים הנובעים מהשקעת עודפי נזילות בנכסים עם נזילות גבוהה, אך בעלי תשואה נמוכה.

ניהול סיכון הנזילות מעוגן במסמך מדיניות המובא בתדירות של לפחות אחת לשנה לאישור הדירקטוריון. מסמך המדיניות כולל את אופן ניהול הסיכון, לרבות סמכויות ואחריות האורגנים השונים, מנגנון הניהול השוטף של סיכון הנזילות, אפיון כל הפרמטרים למדידת הסיכון במהלך עסקים רגיל ובתרחישי הלחץ השונים, מגבלות הדירקטוריון וההנהלה, לרבות מגבלות בתחום הריכוזיות ומבנה המקורות, ותכנית חירום מפורטת לטיפול במקרה של משבר נזילות לרבות מצבי הכוונות השונים בניהול סיכון הנזילות והאמצעים האפשריים בכל אחד מסוגי התרחישים ופרק הזמן המוערך לביצוע.

דירקטוריון הבנק קובע את האסטרטגיה לניהול סיכון הנזילות ואת תאבון הסיכון על פי הדרישה הרגולטורית באמצעות סדרה של מגבלות בשלושת הממדים של הסיכון: מצב עסקים רגיל, תרחישים (יחס כיסוי נזילות ויחס נזילות מזערי – מודל פנימי) וריכוזיות. הנהלת הבנק קבעה סדרה נוספת של מגבלות המהווים קווים מנחים לניהול - מעבר למגבלות שנקבעו על ידי הדירקטוריון. הניהול השוטף של הסיכון מבוצע באמצעות אינדיקטורים אנדוגניים ואקסוגניים למצב הבנק בפרט ולמצב המערכת. בבנק פותח מדד משולב למעקב אחר השווקים הפיננסיים בישראל לזיהוי ואבחון מצב של אי יציבות במערכת הפיננסית בארץ - מדד זה הינו מדד תומך החלטה להכרזה על מצב כוננות בשל תרחיש מערכת.

הניהול השוטף והתקופתי של סיכון הנזילות נעשה על בסיס קבוצתי, תוך התחשבות במגבלות משפטיות, רגולטוריות ותפעוליות על יכולת ההעברה של נזילות. הניהול מבוצע תחת המסגרת הכללית לניהול הסיכונים בבנק. מסגרת זו כוללת את הקו הראשון - מנהלי הסיכון בחטיבה הפיננסית, הקו השני - בקרי הסיכון בחטיבה לבקרת סיכונים והקו השלישי - הביקורת הפנימית. הניהול השוטף כולל, כאמור, מעקב אחר מגבלות הדירקטוריון וההנהלה והאינדיקטורים לסיכון, לרבות בתחום ריכוזיות מקורות המימון, חשיפות נזילות ברמת הבנק והקבוצה וכן פערי נזילות הנובעים מכלל הפעילות, מאזנית וחוזי מאזנית.

ניהול הנזילות בבנק הינו אקטיבי והדוק וכולל כלים מגוונים להפחתת סיכון הנזילות, הן בהפעלת מודלים מפורטים במצבי עולם שונים, הן בהקפדה על החזקת אמצעים נזילים עם סיכון אשראי מזערי ויכולת מימוש מיידי, והן בניהול אקטיבי של המקורות להארכת התקופה לפירעון של המקורות ופזרום. בבנק פועל פורום "נזילות יומי", באחריות החטיבה הפיננסית הן במצב הנזילות ופועל לתיאום בין "צרכי" הנזילות של היחידות השונות בבנק לבין "ספקי" הנזילות ומנהלי הנזילות. כמו כן פועל בבנק פורום בראשות מנהל החטיבה הפיננסית למעקב שוטף אחר יישום הוראת יחס הנזילות המזערי (הוראה 221) ועמידה ביעדי היחידות העסקיות בבנק בתחום גיוס וניהול המקורות. בנוסף, מבצע האגף לבקרת סיכונים בחינה של הלימות המודלים (Back Testing) כנדרש בהוראות בנק ישראל.

הבנק פיתח מודל פנימי לאמידה יומית של צרכי הנזילות והאמצעים הנזילים, כנדרש בהוראה 342 ובהתאמה להנחיות באזל, במסגרתו הוגדרו תרחישי קיצון פנימיים, מערכתיים ומשולבים במטבע ישראלי ומטבע חוץ, לאופק של חודש, לחישוב יחס נזילות מזערי – יחס כרית נזילות לתזרים יוצא חזוי נטו בתרחישים אלה, זאת, בהתבסס על מאפייני התנהגות המפקידים ומוקדי הסיכון בהתאמה לתרחישים השונים. כאמור לעיל, נקבעו מגבלות דירקטוריון והנהלה ליחסי הנזילות בתרחישים שונים, לרבות תקופות השונות מחודש ימים ומהלך עסקים רגיל. בשנת 2015 לא נרשמו חריגות ממגבלות הדירקטוריון.

הדירקטוריון והנהלת הבנק מקבלים דיווחים שונים בתדירות יומית, שבועית, חודשית ורבעונית, כולל דיווח על אירועים חריגים בניהול הנזילות, לרבות התפתחויות חריגות במקורות הנזילים של הבנק.

תכניות מימון של הבנק לשעת חירום מתייחסות לאופן הניהול של כל מצב חירום ומגדירות את הצוות הניהולי האחראי לטיפול בו (לפי רמות שונות). תכניות אלו כוללות הגדרה מפורטת של אמצעים נזילים נוספים לשעת חירום וכן רשימה של צעדים אופרטיביים (לרבות הגורם המוסמך להפעלתם) ומתייחסות גם לניהול ממד התקשורת הן תקשורת פנים ארגונית והן תקשורת חוץ ארגונית.

במהלך שנת 2015 העלה הבנק מספר פעמים את רמת הכוונות לכוננות מוגברת, כאשר בכל המקרים הגורם לכך היה חיצוני מערכתי כגון הקריסה בשוקים באמצע השנה בשל החשש לחדלות פירעון של יוון, כאשר בפועל, בכל המקרים, לא הייתה השפעה על מצב הנזילות של הבנק.

סיכון מימון

סיכון מימון נובע ממחסור במקורות מימון או עלויות גבוהות מידי לגיוס מקורות. סיכון זה מנוהל באמצעות מגבלות דירקטוריון והנהלה על ריכוזיות מקורות המימון, והפחתת התלות בצדדים נגדיים מהותיים.

ריכוזיות מקורות המימון, כאמור, מנוטרת באמצעות מגוון רחב של מגבלות דירקטוריון, הנהלה וכן אינדיקטורים לניהול הסיכון (Key Risk Indicators) תחת מספר תתי קטגוריות: גודל, סוג לקוח, מפקיד בודד, כמות לקוחות, מוצר ואורך חיים של הפקדה ממוצעת. הוגדר "מדד על" המשקלל את כלל האינדיקטורים הקשורים לריכוזיות מקורות המימון. הניהול השוטף של מבנה המקורות, כולל התוויה של מדיניות לגיון המקורות ותקופות המימון וכן קביעת יעדים ספציפיים למדדי הסיכון. ניטור הריכוזיות מבוצע בתדירות יומית, מדווח ומנוהל באופן שוטף.

מקורות המימון העיקריים של הבנק הינם מקורות מימון יציבים ומגוונים לטווחי זמן שונים - פיקדונות קמעונאיים ועסקיים, פיקדונות ארוכים מגופים פיננסיים וכן גיוסי אג"ח. הבנק פועל באופן יזום לגיוס מקורות לטווחים ארוכים, בין השאר על ידי מגוון הפיקדונות הרחב המוצע לציבור הלקוחות על ידי הבנק, פיקדונות עם מאפיינים ייחודיים המאפשרים ללקוח ליהנות מריבית גבוהה יחסית בטווח הארוך ואופציות לנזילות במהלך התקופה.

כמו כן, החשיפות לנגזרים מנוהלות באופן שוטף. בהתאם למצב החשיפה מול כל צד נגדי, מבוצעת השלמה מיידית של ביטחונות נדרשים לצד נגדי או דרישה מיידית לביטחונות מצד נגדי.

לפרטים נוספים בדבר מקורות המימון, ראה פרק התפתחויות במקורות המימון בדוח הדירקטוריון והנהלה.

יחס כיסוי הנזילות

החל מיום 1 באפריל 2015 הבנק מיישם את הוראה 221, שנכנסה לתוקף במועד זה. ההוראה קובעת יחסי נזילות מינימאליים לתקופה של חודש ("LCR רגולטורי"), המחושבים על בסיס מקדמים אחידים למערכת הבנקאית אשר נקבעו על ידי בנק ישראל בהתבסס על הנחיות באזל III. יחס כיסוי הנזילות הרגולטורי המינימלי נקבע לשיעור של 60% החל מיום 1 באפריל 2015, 80% החל מיום 1 בינואר 2016 ו-100% החל מיום 1 בינואר 2017. דירקטוריון הבנק קבע כרית בטחון נוספת מעבר ליחס המזערי. היחס מנוהל ומדווח בסך כל המטבעות יחידים ובמטבע חוץ בנפרד, הן ברמת הבנק והן על בסיס קבוצתי. הוראה זו הינה בנוסף לניהול סיכון הנזילות תחת מודלים פנימיים, כנדרש בהוראה 342, כפי שתואר לעיל.

יחס כיסוי הנזילות הממוצע (מאוחד) לרבעון הרביעי של שנת 2015 הסתכם ב-91% (היחס המינימאלי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים עומד על 60%). נכון ליום 31 בדצמבר 2015 הסתכם יחס כיסוי הנזילות ב-96%. היחס עלה במהלך הרבעון, ביחס לרבעון הקודם, בזכות המשך שיפור מבנה המקורות של הבנק באמצעות גיוס מקורות מימון יציבים. בשנת 2015 לא נרשמו חריגות ממגבלות יחס זה.

הגורמים העיקריים המשפיעים על תוצאות יחס כיסוי הנזילות הם הרכב המקורות והשימושים של הבנק. הנכסים הנזילים באיכות גבוהה (HQLA) הינם נכסים ברמה 1, המאופיינים ברמת סחירות גבוהה ורמת סיכון נמוכה, אלו כוללים - מזומנים, עו"ש ופיקדונות בבנקים מרכזיים, אגרות חוב של ריבונות בעלות משקל סיכון 0% ואגרות חוב של מדינת ישראל. במהלך הרבעון הרביעי של שנת 2015, עמדה היתרה הממוצעת של הנכסים הנזילים באיכות גבוהה, על כ-27 מיליארדי שקלים חדשים, ללא שינוי לעומת רבעון קודם. עיקר תזרים המזומנים היוצא הינו כנגד מימון סיטונאי בלתי מובטח - פיקדונות שהופקדו בבנק על ידי תאגידים וגופים פיננסיים וכן תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים. עיקר תזרים המזומנים הנכנס הינו בגין תקבולי אשראי וכן תזרימים נכנסים בגין חשיפה לנגזרים. היתרה הממוצעת של תזרימי המזומנים היוצאים נטו, במהלך הרבעון הרביעי של שנת 2015, עמדה על כ-30 מיליארדי שקלים חדשים, לעומת כ-32 מיליארדי שקלים חדשים ברבעון קודם. עליית היחס לעומת הרבעון הקודם נובעת מהמשך שיפור מבנה המקורות של הבנק באמצעות גיוס מקורות מימון יציבים והסטת מקורות מימון קצרים לטווחים ארוכים יותר.

היחס נע בצורה מחזורית ברובה, הניתנת לחיזוי לפי אומדנים פנימיים של הבנק. הגורם המרכזי המשפיע, לאורך זמן, על התפתחות היחס הוא הצמיחה בפעילות הבנק, הן בצד גיוס וניהול מבנה המקורות והן בצד הגידול בשימושים. הבנק פועל באופן שוטף להעלאת היחס, לפי המתווה שנקבע בהוראת ניהול בנקאי תקין 221, לעמידה ביחס מינימאלי של 80% בתחילת שנת 2016 וביחס מינימאלי של 100% בתחילת שנת 2017, תוך ניהול דינמי של מבנה המקורות. כאמור, הדירקטוריון והנהלת הבנק קבעו תוספת של שולי בטחון מעל היחס המינימאלי הנדרש, כך שהמגבלות האפקטיביות, המשמשות לניהול השוטף, גבוהות מהנדרש בהוראה האמורה.

לפרטים בדבר הוראות המפקח על הבנקים בנושא ניהול סיכון נזילות יחס כיסוי נזילות, ראה סעיף חקיקה ופיקוח על פעילות קבוצת הבנק בפרק ממשל תאגידי בדוחות הכספיים וכן ביאור 1 לדוחות הכספיים.

להלן פרטים בדבר יחס כיסוי הנזילות ליום 31 בדצמבר 2015⁽¹⁾ (במיליוני שקלים חדשים):

לתקופה של שלושה חודשים שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2015	
סך ערך לא משוקלל ⁽²⁾ (ממוצע)	סך ערך משוקלל ⁽³⁾ (ממוצע)
סך כל נכסים נזילים באיכות גבוהה	
סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)	
תזרימי מזומנים יוצאים	
	פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים, מזה:
5,005	82,766
	פיקדונות יציבים
1,257	25,131
	פיקדונות פחות יציבים
2,791	25,729
	פיקדונות לתקופה העולה על 30 ימים
957	31,906
	מימון סיטונאי בלתי מובטח, מזה:
25,231	39,967
	פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)
25,023	39,759
	חובות לא מובטחים
208	208
	דרישות נזילות נוספות, מזה:
16,444	66,377
	תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים ודרישות ביטחון אחרות
13,779	13,779
	קווי אשראי ונזילות
2,306	31,441
	מחויבויות מימון מותנות אחרות
359	21,157
46,680	
סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים	
תזרימי מזומנים נכנסים	
	תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן
3,211	5,472
	תזרימי מזומנים נכנסים אחרים
13,668	17,811
16,879	23,283
סך הכל תזרימי מזומנים נכנסים	
סך ערך מתואם⁽⁴⁾	
סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)	
27,011	
סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים, נטו	
29,801	
יחס כיסוי נזילות (%)	
91%	

- (1) מידע מוצג במונחים של ממוצעים פשוטים של תצפיות יומיות במשך הרבעון המדווח.
- (2) ערכים לא משוקללים יחושבו כיתרות בלתי מסולקות העומדות לפירעון או ניתנות לפירעון על ידי המחזיק, תוך 30 ימים (לגבי תזרימים נכנסים ותזרימים יוצאים).
- (3) ערכים משוקללים יחושבו לאחר הפעלת מקדמי ביטחון מתאימים או שיעורי תזרים נכנס ויוצא (לגבי תזרימים נכנסים ויוצאים).
- (4) ערכים מתואמים יחושבו לאחר הפעלת: מקדמי ביטחון ושיעורי תזרים נכנס ויוצא וכן יתר המגבלות הרלוונטיות (כלומר מגבלה על נכסים נזילים באיכות גבוהה ומגבלה על תזרימים נכנסים כאמור בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221).

הבנק מנהל השקעות בתאגידים ריאליים. מניות התאגידים הריאליים שבהן השקיע הבנק כאמור, נרכשו למטרת השגת רווחי הון ומוצגות בתיק ניירות הערך הזמינים למכירה ובמסגרת ההשקעה בחברות כלולות, כאשר לבנק השקעה מהותית בתאגיד. ההשקעות בתאגידים הריאליים מנוהלות בחטיבה לבנקאות עסקית.

כ-2% מההשקעות בתאגידים ריאליים בבנק הן סחירות, ומוצגות בהתאם לערכי השוק שלהן. יתר ההשקעות מוצגות בהתאם לעלותן או בהתאם לשוויין המאזני. במקרים של ירידת ערך שעל פי הערכת ההנהלה אינה בעלת אופי זמני, נרשמת הפרשה לירידת ערך ההשקעה כהפסד בספרי הבנק.

השקעות הבנק בתאגידים ריאליים הסתכמו ביום 31 בדצמבר 2015 לסך של 101 מיליוני שקלים חדשים, לעומת 123 מיליוני שקלים חדשים בסוף שנת 2014, כמפורט להלן:

במסגרת תיק ניירות הערך הזמינים למכירה:

- כ-2 מיליון שקלים חדשים (סכום זהה לסוף שנת 2014), הינם בגין השקעות סחירות.
- כ-61 מיליוני שקלים חדשים (סכום זהה לסוף שנת 2014), הינם בגין יחידות השתתפות בקרנות השקעה שונות.
- השקעות במספר תאגידים שונים, אחרים, המוצגות לפי שיטת העלות, אשר יתרת ההשקעה בהם הסתכמה ליום 31 בדצמבר 2015 בסך של כ-1 מיליוני שקלים חדשים (8 מיליוני שקלים חדשים לסוף שנת 2014).

במסגרת ההשקעה בחברות כלולות:

- כ-16 מיליוני שקלים חדשים (31 מיליוני שקלים חדשים לסוף שנת 2014), המהווים את יתרת ההשקעה של הבנק בקרנות מזנין. קרן מזנין הינה קרן מימון ביניים המעמידה מימון משלים לאשראי הבנקאי לחברות ממגוון מגזרים. המימון ניתן בדרך כלל בתמורה לריבית, אופציות ומכשירים הוניים אחרים.
- כ-19 מיליוני שקלים חדשים (סכום זהה לסוף שנת 2014), המהווים את יתרת ההשקעה של הבנק בפסגות ירושלים בע"מ, חברה פרטית שרכשה מקרקעין באזור ירושלים לצורך פיתוחם לבניה למגורים. יתרת ההשקעה בספרי הבנק כוללת השקעה בשטרי הון שהסתכמו ליום 31 בדצמבר 2015 לסך של כ-35 מיליוני שקלים חדשים (סכום זהה לסוף שנת 2014).

כ-2 מיליוני שקלים חדשים (סכום זהה לסוף שנת 2014) המהווים את יתרת ההשקעה של הבנק ברוסאריו קפיטל בע"מ, חברה פרטית העוסקת בתחום חיתום, ליווי ויעוץ להנפקות פרטיות וציבוריות, מיזוגים ורכישות, השקעה בניירות ערך והפצת ניירות ערך.

ליום 31 בדצמבר 2015		
דרישת הון ⁽¹⁾	שווי הוגן	
7	57	מניות
10	77	קרנות הון סיכון / הון פרטיות
17	134	סך הכל השקעה במניות בתיק הבנקאי

ליום 31 בדצמבר 2014		
דרישת הון ⁽²⁾	שווי הוגן	
8	64	מניות
11	91	קרנות הון סיכון / הון פרטיות
19	155	סך הכל השקעה במניות בתיק הבנקאי

(1) דרישת ההון חושבה לפי שיעור של 12.8%.

(2) דרישת ההון חושבה לפי שיעור של 12.5%.

לפרטים בדבר השקעות במניות בתיק הבנקאי, ראה ביאורים 12 ו-15 לדוחות הכספיים.

ציות ורגולציה

פעילותו העסקית של הבנק כפופה להוראות רגולציה. סיכון הציות (Compliance Risk) הינו הסיכון להטלת סנקציה משפטית או רגולטורית, להפסד פיננסי מהותי או לנזק תדמיתי, אשר הבנק עלול לספוג כתוצאה מכך שאינו מקיים את "הוראות הציות".

החל מיום 1 בינואר 2016, בעקבות כניסתה לתוקף של הוראת ניהול בנקאי תקין 308 החדשה, הורחבה תחולת האחריות במסגרת ניהול סיכון הציות, ולפיכך כוללות הוראות הציות חוקים, תקנות, הוראות רגולציה (לרבות עמדות שקבע הפיקוח על הבנקים בטיפול בפניות ציבור), נהלים פנימיים וקוד אתי, החלים על הפעילויות הבנקאיות של הבנק.

הוראות הציות כוללות גם את חוק יעול הליכי האכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011, חוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968, חוק השקעות משותפות בנאמנות, התשנ"ד-1994 וחוק הסדרת העיסוק ביעוץ השקעות, בשיווק השקעות ובניהול חוקי השקעות, התשנ"ה-1995 (להלן - "חוק הייעוץ") (להלן ביחד - "דיני ניירות ערך"), וכן את חוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988. הטיפול בציות לחוקים אלה מבוצע גם במסגרת תכניות אכיפה פנימיות של דיני ניירות ערך ודיני הגבלים עסקיים, בהתאמה.

סיכון הציות כולל גם את הסיכון חוצה הגבולות, המוצג בנפרד להלן.

תאבון הבנק לסיכונים ציות ורגולציה, בכל הקשור לציות להוראות הדין החלות על הבנק, הינו אפס. משכך, קבע הבנק כי ליקויים שאותרו בציות להוראות הדין יטופלו על ידי יחידות הבנק בעדיפות עליונה. הבנק קבע תכנית עבודה רב שנתית לפונקציית הציות, הכוללת יעדים איכותיים להפחתת סיכון הציות בכלל הבנק.

מנהל סיכון הציות והרגולציה הוא מנהל החטיבה לבקרת סיכונים. קצין הציות הינו האחראי לניהול השוטף של הסיכון.

סיכון הציות והרגולציה מנוהל בשלושה קווי הגנה:

קו ההגנה הראשון, הכולל את היחידות העסקיות ויתר היחידות נוטלות הסיכון בבנק, האחראיות לצמצום סיכון הציות ולבקרה עליו.

קו ההגנה השני, הכולל את החטיבה לבקרת סיכונים ואת אגף הציות, וכן יחידות "קו שני" נוספות (חטיבת משאבי אנוש ומינהל, חטיבת החשבונאות ודיווח כספי, חטיבה משפטית) האחראיות על חלק מתחומי הציות.

קו ההגנה השלישי כולל את הביקורת הפנימית, המבצעת ביקורת בלתי תלויה על פונקציית הציות, לרבות בחינה של נאותות ואפקטיביות פונקציית הציות, ובכלל זה בדיקת הבקורות בהתאם לרמה הנאמדת של הסיכון.

מנהל החטיבה לבקרת סיכונים ומנהל הסיכונים של הבנק (CRO) משמש כממונה על האכיפה בדיני ניירות ערך ובדיני הגבלים עסקיים. בהתאם למתחייב מהוראה 308 ("קצין ציות") מונה בבנק קצין ציות ראשי ו"פונקציית ציות" הכפופה אליו (בכפופות למנהל החטיבה לבקרת סיכונים). שתפקידם לסייע לדירקטוריון ולהנהלת הבנק לנהל באופן אפקטיבי את סיכון הציות.

הבנק פועל על פי מדיניות לניהול סיכון הציות והרגולציה, שאושרה בדירקטוריון הבנק. קצין הציות פועל על פי כתב מינוי שאושר בדירקטוריון, להטמעת תרבות הציות בבנק, בחברות הבת ובשלוחות הבנק בחוץ לארץ, באמצעות יישום מדיניות קבוצתית, ופיקוח על יישום תהליכי ציות נאותים בחברות הבת ובשלוחות. ניהול סיכונים הציות מתבצע על ידי זיהוי, תיעוד והערכה של סיכונים הציות הגלומים בפעילויות העסקיות של הבנק, ובכלל זה התפתחויות הנוגעות למוצרים חדשים, נוהגים עסקיים, קווי עסקים או לקוחות חדשים, או בשינויים מהותיים בכל אחד מאלה, באמצעות דרכי מדידה שונות, לרבות מדדי ביצוע.

הבנק פועל גם לקיום תכניות אכיפה אפקטיביות בדיני ניירות ערך ובדיני הגבלים עסקיים, המותאמות לבנק ולנסיבותיו הייחודיות, כחלק מן המערך של ניהול הסיכונים הכולל בבנק. זאת, במטרה להבטיח את הציות לדיני ניירות ערך ולמנוע את הפרתם. הממונה על האכיפה, באמצעות קצין הציות, מרכז את הטיפול בנושא הציות של הבנק לחובות המוטלות עליו על פי דיני ניירות ערך, בכלל, ובהתאם לתכנית האכיפה בפרט. הממונה על האכיפה יהיה אחראי, מטעם ההנהלה, על יישומה השוטף של תכנית האכיפה והטמעתה בבנק.

אגף הציות מנהל מיפוי של סיכוני הציות בתחומים השונים, עורך לעיתים סקרי ציות בנושאים שונים, ומבצע מהלכי הדרכה להטמעת מדיניות הציות בבנק. קצין הציות חבר בפורומים שונים בבנק לשם הבטחת ראייה מערכתית של היבטי ציות שונים. על מנת להבטיח ציות לכלל הוראות הדין, בנושאים השונים, כפי שפורטו לעיל, מקיים קצין הציות מערך בקרה, בהתאם לתכניות בקרה. מטרת הבקורות הינה לבדוק את עמידת סניפי הבנק ויחידותיו בהוראות הדינים השונים, ואת אפקטיביות הבקורות המבוצעות על ידי היחידות העסקיות ויחידות המטה השונות.

סיכון חוצה גבולות

סיכון חוצה גבולות (Cross Border Risk) הוא הסיכון להפסד כספי (לרבות בשל הליכים משפטיים, קנסות או סנקציות על ידי רשויות חוק או גורמים אחרים בישראל ובמדינות זרות) ולפגיעה במוניטין, הנובעים מאי עמידה של הבנק בהוראות דין שמקורן במדינות אחרות, בין הוראות המחייבות את הבנק, ובין הוראות שאינן מחייבות אך אי קיומן עלול להסב לבנק נזקים, או מפעילות בחוץ לארץ של לקוחות הבנק בניגוד להוראות דין כלשהו.

הסיכון חוצה הגבולות כולל גם, אך לא רק, סיכון לנזק, לרבות פגיעה במוניטין, בשל תביעות או הליכי אכיפה אחרים מצד רשויות במדינות זרות, בקשר עם דיני מס זרים החלים על לקוחות מסוימים של הבנק, חוקי איסור הלבנת הון ומימון טרור, סנקציות של גופים בינלאומיים ורשויות זרות, או דין אחר. הסיכון חוצה הגבולות חל בעיקר בשלוחות הבנק בחוץ לארץ; בפעילות עם לקוחות תושבי-חוץ; בפעילות עסקית שמקיימים נציגי הבנק במדינות זרות; וביחס לכספים של לקוחות ישראליים פרטיים המושקעים בחוץ לארץ.

הסיכון חוצה הגבולות כולל גם את הסיכון הנובע מהחובות הנגזרות מדיני מס אמריקאים, החלים על פעילות קבוצת הבנק מחוץ לארצות הברית (FATCA - Foreign Account Tax Compliance Act). לפרטים נוספים בדבר חוק FATCA, ראה חקיקה ופיקוח על פעילות קבוצת הבנק בפרק ממשל תאגידי, ביקורת ופרטים נוספים על הבנק ואופן ניהולו בדוחות הכספיים.

מנהל הסיכון חוצה הגבולות מנהל החטיבה לבקרת סיכונים. קצין הציות הינו האחראי לניהול השוטף של הסיכון חוצה הגבולות. תאבון הסיכון לסיכונים חוצי הגבולות הינו אפס. משכך, קבע הבנק כי ליקויים שיאותרו בקשר עם סיכונים חוצי גבולות יטופלו על ידי יחידות הבנק בעדיפות עליונה. הבנק קבע תכנית עבודה רב שנתית לפונקציית הציות, הכוללת יעדים איכותיים להפחתת סיכון הציות בכלל הבנק. הסיכון חוצה הגבולות מנוהל בשלושה קווי הגנה:

קו הגנה ראשון, הכולל את היחידות העסקיות ואת יתר היחידות נוטלות הסיכון בבנק, אחראי לצמצום הסיכון חוצה הגבולות ולבקרה עליו. הקו הראשון כולל את הפעילות הבינלאומית, האחראית על הפעילות בסניפי התיירים והבנקאות הפרטית בישראל, וכן על שלוחות הבנק בחוץ לארץ באמצעות יחידות ציות מקומיות בכל שלוחה. כמו כן, כולל הקו הראשון את החטיבה הקמעונאית ואת החטיבה העסקית, בפעילותן עם לקוחות תושבי חוץ.

קו ההגנה השני מבוסס על אגף הציות, שבמסגרת החטיבה לבקרת סיכונים, האחראי להטמעת תרבות ארגונית של ציות לנהלים ולדין, לזיהוי והערכה של הסיכונים חוצי גבולות, לקיום הדרכות מתאימות ולקביעת נהלים. אגף הציות נעזר לשם כך גם בחטיבה המשפטית, בחטיבה לתכנון ותפעול התומכת ומלווה יישום של תהליכים ומערכות מיכון, ובחטיבת הטכנולוגיה המפתחת כלים ממוכנים לזיהוי הסיכון, לניטור ולהפחתתו.

קו ההגנה השלישי הינו הביקורת הפנימית, המבצעת ביקורת תקופתית על ניהול הסיכון חוצה-הגבולות, על התהליכים והנהלים הקשורים בדיון של מדינות זרות, ועל הציות להם.

במסגרת ניהול הסיכון חוצה הגבולות, מנטר הבנק ובודק בחינה מיוחדת, תנועות כספיות אשר אחד הצדדים להן הוא במדינה, שלגביה קיימות סנקציות בינלאומיות.

איסור הלבנת הון

קצין הציות הראשי שמונה בקבוצת הבנק, במסגרת החטיבה לבקרת סיכונים, משמש גם אחראי על יישום חוק איסור הלבנת הון וחוק איסור מימון טרור בקבוצת הבנק, לרבות בשלוחות הבנק בחוץ לארץ.

אגף הציות פועל להטמעת הוראות הדין בנושא. האגף מטפל בדיווחים הסובייקטיביים אודות פעולות בלתי רגילות המועברים לרשות לאיסור הלבנת הון וכן בביצוע בקורות שונות על פעילות בחשבונות שונים על פי פרופיל הסיכון שלהם, במתן ייעוץ שוטף לסניפים בתחום זה ובביצוע הדרכות המותאמות לעובדים השונים בבנק, על פי תפקידיהם. כמו כן, בהתאם למדיניות הבנק אשר נקבעה על ידי הדירקטוריון במאי 2010, נערך מידי שנתיים מבחן ידע לכלל עובדי הבנק. מבחן כאמור בוצע בשנת 2014.

בבנק פועלות מערכות מחשב שונות לצורך איתור פעולות בלתי רגילות ולצורך מעקב אחר הטיפול בדיווחים הסובייקטיביים.

הבנק מיישם על בסיס קבוצתי, בשינויים המחויבים, את מדיניותו בתחום ואת הוראות הדין, בחברות הבת שלו ושלוחותיו השונות בארץ ובחוץ לארץ.

סיכון מוניטין

סיכון המוניטין מופה על ידי הבנק כסיכון מהותי, שכן, מאירועי עבר ניתן ללמוד כי פגיעה במוניטין של גוף פיננסי עשויה להביא לאובדן ערך משמעותי. סיכון המוניטין הינו סיכון עצמאי, אך יכול גם לנבוע מהתממשות סיכונים אחרים בבנק, כגון, התממשות אירוע סיכון תפעולי. כמו כן, פגיעה במוניטין הבנק יכולה לגרום להתממשות של סיכונים אחרים, ובפרט, סיכון הנזילות, במסגרתו תהיה דרישה גוברת של לקוחות למשיכת פיקדונות.

הבנק הגדיר את תאבון הסיכון לסיכון מוניטין כתאבון סיכון מזערי. במהלך השנים האחרונות פעל הבנק ליצירת מסגרת לטיפול בסיכון המוניטין. ראיית הבנק היא שיש לטפל בסיכון זה לפי עקרונות דומים לאלה הנהוגים בטיפול בסיכונים האחרים, כגון, סיכון האשראי או סיכון השוק, זאת למרות שסיכון זה נחשב בעייתי יותר לכימות. לכן, בדומה לסיכונים האחרים, נקבעו העקרונות לניהול הסיכון, תאבון הסיכון, מדידתו, והדרכים להפחתתו. בהתאם, שילב הבנק את סיכון המוניטין בתהליכי ניהול הסיכונים השוטפים שלו, כולל בתהליך לאישור מוצר או פעילות חדשים ובתהליכי ההערכה העצמית שמבצע הבנק, ויצר מסגרת למדידת הסיכון באופן שוטף. דגש רב ניתן על הקמת שרשרת דיווחים והפעילות הנדרשת בעת מצב קיצון, זאת בכדי להפחית את השפעתו של הסיכון, לו יתממש. פעילות זו דורשת זיהוי התממשות הסיכון כבר בשלבים הראשונים להופעתו, בכדי לאפשר הפעלת כלים איכותיים וכמותיים מוקדם ככל שניתן, לצורך הטיפול בסיכון.

דירקטוריון הבנק קבע מדיניות ייעודית לטיפול בסיכון המוניטין. מנהלת סיכון המוניטין הינה מנהלת חטיבת השייווק, פרסום ופיתוח עסקים של הבנק. המדיניות מתייחסת לכל חברות הבת של הבנק, וקובעת את חובת הדיווח ואת דרכי הדיווח והפעולה הנדרשות מהן, בעת אירוע שהוגדר כאירוע מוניטין. תיאום שוטף מתקיים עם בנק יהב בנושא.

סיכון המוניטין מנוהל בהתאם למדיניות בשלושה מישורים: מראש (בשגרה), בזמן אמת (מצב התראה) ובדיעבד.

כמו כן, מדיניות הבנק מגדירה את תפקידי מנהלת הסיכון וקובעת את דרכי ההתמודדות עם הסיכון בשגרה ובעת אירוע קיצון. מנהלת הסיכון עומדת בראש ועדת סיכון המוניטין, המתכנסת בשגרה אחת לרבעון, ולפי הצורך, בעת חשש להתממשות אירוע קיצון. הועדה דנה בשגרה בתוצאות הניטור השוטף של הסיכון, המתבצע, בין היתר, מתוך מקורות מידע פנימיים וחיצוניים, באמצעות סקרים ומחקרים, שיח רשת, סקירת אמצעי תקשורת, דיווחים של מנהלי סיכונים אחרים בבנק. תהליך העבודה בעת קיצון, קרי, בעת אירוע אשר עלול לגרום לפגיעה במוניטין מעוגן בנוהל דיווח ופעולה ייעודי. מטרת הנוהל הינה להגדיר את אופן איתור המידע, שרשרת הדיווח, לרבות ההכרזה על אירוע מוניטין, דרכי הטיפול בעת האירוע, ואופן ההכרזה על סיומו, כולל ביצוע תחקירים ואמידות נוספות לבחינת השפעת האירוע על תדמיתו של הבנק, לאחר שהאירוע הסתיים. כמו כן, הגדיר הבנק, במסגרת תכנית ההמשכיות העסקית שלו, הקמת חמ"ל תקשורת בראשות מנהלת הסיכון, שיאפשר התמודדות בחירום עם סיכון המוניטין.

הבנק מודד בשגרה את סיכון המוניטין שלו בשוק ההון, בקרב הציבור, ובקרב הלקוחות והקהילה העסקית. מדידה זו מתבססת על מחקרים רבעוניים ייעודיים הבוחנים את עמדות הציבור (לקוחות הבנק ולקוחות בנקים אחרים), על ניטור חודשי של שיח הרשת, על מחקרי שביעות רצון

בקרב לקוחות הבנק ועוד. דיווחים בגין סיכון מוניטין מועברים להנהלה ולדירקטוריון הבנק במסגרת מסמך הסיכונים הרבעוני, כפי שמקובל לגבי כל הסיכונים שמופו על ידי הבנק.

במהלך שנת 2015 לא אירעו אירועים שהשפיעו לרעה על מוניטין הבנק.

סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי הינו סיכון בזמן אמת או פוטנציאל עתידי לפגיעה ברווחים, בהון או במוניטין הבנק, הנובע מהחלטות עסקיות שגויות, הטמעה לא נאותה של החלטות, או בהיערכות לא מספקת לשינויים בסביבה העסקית. קרי, הסיכון שהבנק בחר אסטרטגיה שגויה או שהוא לא יוכל לממש את התוכנית העסקית והאסטרטגית על פי התכנון. מהותיות הסיכון האסטרטגי מחייבת את הבנק לנקוט אמצעים שיאפשרו את ניהול הסיכון, תוך נקיטת אמצעים להערכה ולזיהוי מקדים של אירועים, העלולים למנוע את יישום האסטרטגיה.

הבנק פועל תחת המתווה האסטרטגי ותאבון הסיכון שאושר על ידי דירקטוריון הבנק, סטייה מאסטרטגיית הבנק מחייבת את אישור דירקטוריון הבנק. הסיכון מנוטר על ידי החטיבה לתכנון, תפעול ונכסי לקוחות (להלן: "החטיבה לתכנון ותפעול") ומאוגר על ידי החטיבה לבקרת סיכונים.

המבנה הארגוני לניהול הסיכון כולל את הדירקטוריון והנהלה, היחידות המיישמות את התוכנית האסטרטגית בתהליכים עסקיים ותפעוליים, החטיבה לתכנון ותפעול והחטיבה לבקרת סיכונים. יחידות הבנק אחראיות ליישום התכנית האסטרטגית, באמצעות תכניות עבודה שנתיות שהותוו להשגת המטרות האסטרטגיות.

מנהל הסיכון האסטרטגי הוא המנהל הכללי, ובהתאם להנחייתו בוחנת הנהלה באופן תקופתי את יישום האסטרטגיה: עורכת מעקב אחר התפתחויות רגולטוריות, כלכליות או טכנולוגיות בעלות השפעה על האסטרטגיה, ויוזמת תכניות עבודה שנתיות הנגזרות ותואמות את התכנית האסטרטגית. החטיבה לתכנון ותפעול והחטיבה לבקרת סיכונים עוקבות אחר הסיכון האסטרטגי באופן בלתי תלוי, בהיבטי בקרה שונים ובעיקר: העמידה ביעדים, מיפוי זיהוי הסיכונים, מבחני מצוקה, מבחני איום וניטור פרופיל הסיכון המתמשך לנוכח תאבון הסיכון של הבנק. התהליך האחרון הינו תהליך מתמשך, שנועד להפעיל כלים מגוונים, בעיקר כלי דיווח, כדי לוודא כי הבנק לא חרג ממסגרות הפעולה ותקרות החשיפה שנקבעו. מעבר למעקב הרציף אחר יישום תכניות העבודה והתאמתן לתוואי האסטרטגי, הבנק עוקב גם אחר התפתחויות של גורמים אקסוגניים אשר עלולים להשפיע על הסיכון האסטרטגי של הבנק. תכניות העבודה של חטיבות הבנק מותאמות בעת הצורך לסביבה העסקית המשתנה במטרה לעמוד ביעדים העסקיים ובתוואי האסטרטגי. הבנק ערוך למצבי חירום בצורה שתצמצם את מידת הפגיעה בתכנית העסקית והאסטרטגית שלו, לו יתפתחו תנאי קיצון כלכליים או בטחוניים. כדי למזער את פוטנציאל הפגיעה בתכנית העסקית של הבנק, שם הבנק בשנים האחרונות דגש, בין היתר, על התהליך לאישור מוצר או פעילות חדשים. במסגרת התהליך נבדקים מוצרים או פעילויות חדשים בהיבטי הערך העסקי שלהם, לבנק, לעומת השפעתם, אם בכלל, על פרופיל הסיכונים של הבנק ועל הסיכון האסטרטגי.

התפתחויות בסביבה העסקית שעלולות להשפיע על הסיכון האסטרטגי

- הכלכלה העולמית מאופיינת בשנים האחרונות בחוסר יציבות ובהתמתנות של הצמיחה הכלכלית לצד סביבת ריבית אפסית וצמיחה ממותנת של הביקושים העולמיים, בנוסף להתגברות המתיחות הגאו-פוליטית בעולם בעקבות התחזקות הפונדמנטליזם האסלאמי. קצב הצמיחה של המשק הישראלי הואט בשנים האחרונות בשל קיפאון של הייצוא. הבנק עוקב באופן שוטף אחר השלכות אפשריות של האטה בפעילות הכלכלית העולמית ובפעילות המשק הישראלי, העלולה להרע את מצבם של משקי הבית או לפגוע בפעילות העסקית בענפי משק שונים. בפרט, הבנק נערך לאפשרות כי יהיה שינוי במגמת הריבית במשק הישראלי.
- התגברות התחרות במערכת הפיננסית על רקע הרחבת פעילותם של גופים חוץ בנקאיים בייחוד בתחום האשראי, ועל רקע כניסתן של חברות טכנולוגיה לזירת התיווך הפיננסי, בעיקר במגזר משקי הבית והעסקים הקטנים.
- השפעתן של הוראות רגולציה בתחומי ליבה של הפעילות הבנקאית, ובכללן השפעותיה האפשריות של המלצות "הועדה להגברת התחרותיות בשירותים הבנקאיים והפיננסיים הנפוצים בישראל" ('ועדת שטרומ').

ביום 10 ביוני 2014, אישרה האסיפה הכללית של בעלי המניות של הבנק מדיניות תגמול לנושאי המשרה בבנק בהתאם להמלצת ועדת התגמול מיום 29 באפריל 2014 ולאישור הדירקטוריון מיום 4 במאי 2014 ("מדיניות תגמול לנושאי משרה"). מדיניות תגמול זו אושרה, לאחר דיונים שנערכו בוועדת התגמול של הדירקטוריון, וזאת לצורך התאמתה של מדיניות התגמול לנושאי המשרה אשר אושרה באסיפה הכללית של בעלי המניות של הבנק ביום 27 באוגוסט 2013, כנדרש על פי חוק החברות, תשנ"ט - 1999 ("מדיניות התגמול המקורית"), להוראת ניהול בנקאי תקין 301A בנושא מדיניות תגמול בתאגיד. הן לצורך אישור מדיניות התגמול המקורית והן לצורך אישור מדיניות התגמול לנושאי משרה הנוכחית, הסתייעה ועדת התגמול, אשר חברים בה דירקטורים חיצוניים בלבד (על פי חוק החברות ועל פי הוראת ניהול בנקאי תקין 301 בנושא דירקטוריון), ביועצים מתחומים שונים: משרד מיתר, ליקוורניק, גבע, לשם, טל, עורכי דין כיועצים משפטיים ופרופסור שרון חנס וכן Ernst & Young כיועצים כלכליים. מדיניות התגמול לנושאי משרה חלה על כל נושאי המשרה בבנק, ובהם יושב ראש הדירקטוריון, המנהל הכללי של הבנק, שומרי סף (חשבונאי ראשי, מבקר פנימי ראשי, יועץ משפטי ראשי ומנהל סיכונים ראשי), סמנכ"לים, מנהל טכנולוגיית המידע, מזכיר הבנק וחברי הדירקטוריון. לפרטים בדבר יושב ראש הדירקטוריון ראה ביאור 22 לדוחות הכספיים.

לפרטים בדבר התגמול בפועל של נושאי המשרה בשנת 2015 ראה ביאור 22 לדוחות הכספיים וסעיף פירוט תגמולים לנושאי משרה בכירה בפרק ממשל תאגידי, ביקורת ופרטים נוספים על הבנק ואופן ניהולו.

בהתאם למדיניות התגמול לנושאי המשרה, אושרה על ידי ועדת התגמול וכן על ידי הדירקטוריון, תכנית תגמול לנושאי המשרה (בכל הקשור למנהל הכללי, אושרו תנאי הכהונה וההעסקה שלו, ובכללם תכנית תגמול, הכוללת מענק כספי ותגמול הוני בדרך של הקצאת כתבי אופציה על פי הצעה פרטית, ביום 10 ביוני 2014 על ידי האסיפה הכללית של בעלי המניות). כאמור, תכנית התגמול מבחינה בין נושאי משרה עסקיים לבין נושאי משרה שומרי סף, אשר לגביהם נקבע מנגנון "מענק שימור כספי" שאינו מותנה בביצועים וכן נקבעו מדדי ביצוע אישיים שאינם תלויים בעסקים עליהם הם מפקחים.

בהתבסס על עקרונות התגמול, אשר הותוו על ידי ועדת התגמול ואומצו על ידי הדירקטוריון, כפי שבאו לידי ביטוי במדיניות התגמול לנושאי המשרה, המליצה ועדת התגמול ואישר הדירקטוריון ביוני 2014, מדיניות תגמול לכלל עובדי הבנק, למעט נושאי משרה ("מדיניות התגמול").

מדיניות התגמול, קובעת את תנאי התגמול של כל העובדים המרכזיים בבנק, של המנהלים האחרים ושל שאר עובדי הבנק לשנים 2014-2016. כעובדים מרכזיים הוגדרו, לעניין מדיניות התגמול, כל העובדים הכפופים ישירות לנושאי המשרה בבנק וכל מנהלי האגפים ומנהלי הסקטורים בבנק, אף אם אינם כפופים ישירות לנושאי משרה בבנק.

קבוצת העובדים המרכזיים בבנק, שאינם נושאי משרה, מונה בשנת 2015 - 52 מנהלים, בהם נכללים 10 מנהלים מחברות בנות.

למדיניות התגמול תחולה קבוצתית, באופן שהיא חלה בשינויים המחויבים גם על חברות הבת של הבנק, למעט בנק יהב, אשר מדיניות התגמול שלו הובאה לידיעת הבנק.

מטרת מדיניות התגמול הינה להבטיח שהסדרי התגמול לעובדי הבנק, ובכללם העובדים המרכזיים, יהיו עקביים עם מסגרת ניהול הסיכונים של הבנק, עם מטרותיו ארוכות הטווח, עם התכנית האסטרטגית של הבנק וסביבת הבקרה שלו ועם ביצועי העובדים בפועל, בטווח הקצר, הבינוני והארוך. בהתאם לכך, המטרות שהיוו בסיס לגיבוש מדיניות התגמול היו יצירת מבנה תמריצים לעובדי הבנק, השומר על איזון ראוי בין רכיב התגמול הקבוע לבין רכיב התגמול המשתנה, והמקדם ניהול סיכונים מבוסס ואפקטיבי, שאינו מעודד נטילת סיכונים מעבר לתאבון הסיכון של הבנק ומאפשר שמירה על בסיס הון איתן; התאמת תמריצי התגמול המוענקים לעובדי הבנק, לתכנית האסטרטגית של הבנק, ליעדים ארוכי הטווח של הבנק, לתוצאות הבנק על פני זמן ולתרומתם בפועל של עובדי הבנק להשגת יעדי הבנק כאמור; התאמת תנאי ההתקשרות של הבנק עם עובדי הבנק שאינם נושאי משרה,

במטרה ליצור תנאים מאוזנים שאינם מסכנים את איתנותו ויציבותו של הבנק וכן שימור הדרג הבכיר בבנק והבטחת יכולתו של הבנק, ככל הניתן, לגייס מנהלים איכותיים בעתיד, בהתחשב בשיקולים כלל ארגוניים, כגון עלויות התגמול ופערי התגמול הרצויים בין הדרגים השונים בבנק, וכן בתחרותיות השוורת בענף הבנקאות, בגודלו של הבנק, בהיקף פעילותו ובאופי עסקיו.

רכיבי התגמול של עובדי הבנק כוללים תגמול קבוע (שעיקרו שכר ונלוות) ותגמול משתנה, כמקובל בבנק וכל הטבה, תשלום אחר או התחייבות לתשלום כאמור, הניתנים בקשר עם העסקתם בבנק.

חלקם הארי של העובדים המרכזיים מועסק על פי חוזה אישי. באשר לנושאי המשרה שאינם דירקטורים, כוללים תנאי הכהונה וההעסקה אף פטור ושיפוי כמקובל בבנק.

התגמול המשתנה לעובדים המרכזיים ולשאר המנהלים כולל מענק כספי ותגמול הוני לטווח ארוך. התגמול המשתנה מיועד לקדם את זהות האינטרסים שבין המנהלים והעובדים המרכזיים בכללם, לבין הבנק וכן לחזק את הקשר בין ביצועי הבנק בכללותו ותרומו של העובד המרכזי להשגת הביצועים האמורים, לבין התגמול של העובד המרכזי, תוך התאמה לפרופיל הסיכון של הבנק.

התגמול המשתנה הינו תלוי יעדים וביצועים וככזה מעודד את העובדים המרכזיים ליצירת ערך כלכלי ולקידום יעדי הבנק לטווח הבינוני והארוך, תוך שמירה על מסגרת ניהול הסיכונים ותאבון הסיכון של הבנק. לפיכך, התגמולים מותני הביצועים שיוענקו לעובדים המרכזיים מותנים בביצועי הבנק בטווח הבינוני והארוך, בהתחשב בתכנית האסטרטגית של הבנק, אך לא יעודדו לקיחת סיכונים מעבר לתאבון הסיכון של הבנק וישמרו על איזון הולם בין רכיבי התגמול המשתנים לבין כלל רכיבי התגמול הקבועים.

התגמול ההוני מוענק בדרך של כתבי אופציה, אשר הוקצו מראש, בשלוש מנות שנתיות, בגין כל תקופת מדיניות התגמול, הכל כמפורט במתאר הצעה לעובדים אשר אושר על ידי הדירקטוריון ביום 19 ביוני 2014, לאחר אישור ועדת התגמול. וכן מענק כספי קצוב אף הוא בתקרה, באופן ששוויו הכולל של התגמול המשתנה, לא יעלה על 100% מסך התגמול הקבוע של העובד המרכזי. לעניין מתאר ההצעה לעובדים משנת 2014 וכן מתאר נוסף משנת 2015 ראה האמור בדוח מידי מספר 2014-01-091176 ומספר 2015-01-088305 בהתאמה (איזכור דוח זה מהווה הכללה של האמור בו על דרך ההפניה).

זכאות עובד מרכזי לתגמול משתנה מותנית בקיומם המצטבר של כל תנאי הסף הקבועים במדיניות התגמול לנושאי המשרה בהתאם למדיניות התגמול לנושאי המשרה, קרי: תשואה להון בשנת מענק בשיעור שלא יפחת מ-9% וכן יחס הלימות ההון הכולל ויחס הון הליבה בבנק, על פי הדוחות הכספיים השנתיים של הבנק, לשנת מענק, שלא יפחתו מן היחסים המינימליים שנקבעו לכך בהוראות בנק ישראל, ובנסיבות מיוחדות, אם שיעור התשואה יפחת מ-9% אך יתקיים תנאי הסף השני, ניתן להעניק מענק מיוחד בגובה של עד שתי משכורות.

זכאות העובדים המרכזיים למענק כספי מבוססת על מדדים כמותיים, כלל חברתיים, הזהים לאלה החלים לגבי נושאי המשרה: שיעור התשואה להון, תשואת מניית הבנק ביחס למדד הייחוס, יחס יעילות תפעולית והיחס הממוצע של פקדונות לאשראי. בנוסף, מבוססת זכאות העובדים המרכזיים למענק כספי על מדדים איכותיים המורכבים ממדדי ביצוע אישיים (הנקבעים מידי שנה בהתאם ליעדי הביצוע על פי תכנית העבודה לאותה שנה), והכוללים, בין היתר, יעדים בנושא ניהול סיכונים וציות, וכן שיקול דעת של הממונה. מדדי הביצוע האישיים של כל עובד מרכזי הינם מתחום הסיכונים המטופלים על ידו, בהתאם לתחום עיסוקו. כמו כן, נקבע רף מתוך רכיב שיקול הדעת, אשר מתחת לו תישלל לחלוטין הזכאות למענק כספי שנתי לעובד המרכזי. מדדי הביצוע האישיים שנקבעו למנהלים בתחום בקרת סיכונים וציות קשורים לפיתוח ויישום מנגנוני ניטור סיכונים ופיתוח ויישום מנגנוני התראה אפקטיביים לחריגות מהגדרות שנקבעו על ידי דירקטוריון הבנק והנהלה וביצוע פיקוח ובקרה על יישום הוראות החוק הנדרשות, לפי העניין. מדדי הביצוע האישיים שנקבעו למנהלים בתחום הביקורת, קשורים להיקף ואיכות הביקורת המבוצעות בתחום אחריותם ביחס לכיסוי הסיכונים העיקריים בתחום, יישום מדיניות מקצועית ברורה שתומכת במטרות הבנק והטמעת סטנדרטים מקצועיים גבוהים. מדדי הביצוע האמורים אינם תלויים באופן הביצוע של קווי העסקים ויחידות הבנק, אשר עליהם הם מפקחים או אותם מבקרים, לפי העניין.

זכאות העובדים המרכזיים לכתבי האופציה, לגבי כל אחת מן המנות השנתיות, תיקבע על בסיס ארבעת המדדים הכלל חברתיים, כמפורט לעיל (באשר לנושאי המשרה, שאינם המנהל הכללי או יושב ראש הדירקטוריון, משקלם המצטבר של המדדים הכלל חברתיים הינו 80%, יעדי ביצוע אישיים במשקל 10% ושיקול דעת ממונה- 10%).

הבנק קבע מדרגות, ("יעד התחלתי", "יעד מטרה", "יעד מירבי") אשר עמידה בהן תקנה זכאות לתגמול המשתנה בשיעורים שונים.

בהתאם למתאר ההצעה לעובדים, הוקצו אופציות לנושאי המשרה, ליתר העובדים המרכזיים וכן למנהלים נוספים בבנק ובחברות בנות של הבנק, בגין תקופת המדיניות ("המתאר"). באשר לנושאי המשרה ולעובדים המרכזיים, נקבע במתאר כי כמות האופציות אשר התגבשה לגביהן זכאות בגין כל מנה שנתית, תהיה ניתנת למימוש בשלושה חלקים שווים, במשך שלוש תקופות בנות 18 חדשים, המתחילות במשך שלוש שנים עוקבות החל ממועד התגבשות הזכאות (שנה לאחר מועד פרסום הדוחות הכספיים של השנה שבגינה הוקצתה המנה). אף לגבי הזכאות למימוש בתקופות הנדחות נקבעו תנאי סף ומדרגות.

בהתאם למדיניות התגמול, ישיב עובד מרכזי, לרבות בדרך של קיזוז, תגמול משתנה שהוענק לו, אם הוענק על בסיס נתונים שהתבררו כמוטעים והוצגו מחדש בדוחות הכספיים (המאוחדים) של הבנק במהלך שלוש השנים שלאחר תום השנה שבגינה הוענק התשלום המשתנה, ולא יאוחר מחלוף שלוש שנים ממועד סיום העסקתו בבנק.

כמו כן, קובעת מדיניות התגמול, והניצעים לכתבי האופציה התחייבו בהתאם, כי אין ליצור הסדרי גידור פרטיים שיש בהם כדי לבטל את השפעת הרגישות לסיכון הגלומה בתגמול שיוענק להם.

באשר למנהלים אחרים, אשר אינם עובדים מרכזיים, מועדי ההבשלה של שלוש המנות שהוענקו הינן בחלוף שנה, שנתיים ושלוש (בהתאמה) ממועד ההקצאה של כתבי האופציה, ומימושו יהא אפשרי למשך תקופה בת ארבע שנים וחצי. הזכאות לגבי כמות האופציות שתגבש בהתאם למדדים הכלל חברתיים, זההים לגבי נושאי המשרה ויתר העובדים המרכזיים.

לגבי מנהלים שאינם מועסקים במסגרת חוזה אישי ולגבי שאר עובדי הבנק, המענק הכספי מורכב ממענק כללי וממענק אישי, בהתאם ליחידות אליהן הם משתייכים, ובשים לב ליעדי הכנסות, ניהול סיכונים, ציות, עמידה בדרישות רגולטוריות וממצאי ביקורת פנימית, תלונות הציבור ואיכות השירות ללקוחות. בנוסף, יילקחו בחשבון תרומתו האישית של העובד והערכת הממונה.

ועדת התגמול של דירקטוריון הבנק, אשר הינה הגוף העיקרי המפקח על נושא התגמול בבנק, קיימה במהלך שנת 2015 - 8 ישיבות התגמול ששולם לחברי הועדה בשנת 2015 בגין השתתפות בישיבות הועדה הינו כ-268 אלפי שקלים חדשים.

להלן ריכוז הנתונים הכמותיים של התגמול המשתנה (במיליוני שקלים חדשים):

שנת 2015				
עובדים מרכזיים		נושאי משרה		
סך הכל תגמול	מספר עובדים	סך הכל תגמול	מספר עובדים	
-	52	-	14	עובדים שקיבלו תגמול משתנה במהלך שנת הדיווח
-	-	1	6	בנוסחים מובטחים שהוענקו במהלך שנת הדיווח
-	-	-	-	מענקים בעת החתימה שהוענקו במהלך שנת הדיווח
-	-	-	-	תשלומי פיצויים ששולמו במהלך שנת הדיווח
סך הכל יתרת התגמול הנדחה שטרם שולם:				
3	52	1	8	מבוסס מזומן
8	52	12	13	מכשירים מבוססי מניות

שנת 2014				
עובדים מרכזיים		נושאי משרה		
סך הכל תגמול	מספר עובדים	סך הכל תגמול	מספר עובדים	
-	53	-	14	עובדים שקיבלו תגמול משתנה במהלך שנת הדיווח
-	-	1	6	בנוסחים מובטחים שהוענקו במהלך שנת הדיווח
-	-	-	-	מענקים בעת החתימה שהוענקו במהלך שנת הדיווח
-	-	2	1	תשלומי פיצויים ששולמו במהלך שנת הדיווח
סך הכל יתרת התגמול הנדחה שטרם שולם:				
-	-	1	6	מבוסס מזומן
4	53	6	13	מכשירים מבוססי מניות

להלן פרטים נוספים על סכום התגמול בגין שנת הדיווח (במיליוני שקלים חדשים):

שנת 2014		שנת 2015		עובדים מרכזיים
נדחה	לא נדחה	נדחה	לא נדחה	שווי כולל של תגמול בגין שנת הדיווח
תגמול קבוע				
-	49	-	48	מבוסס מזומן
תגמול משתנה				
-	8	1	5	מבוסס מזומן
4	-	4	-	מכשירים מבוססי מניות

שנת 2014		שנת 2015		נושאי משרה
נדחה	לא נדחה	נדחה	לא נדחה	שווי כולל של תגמול בגין שנת הדיווח
תגמול קבוע				
-	32	-	27	מבוסס מזומן
תגמול משתנה				
2	2	1	7	מבוסס מזומן
6	-	6	-	מכשירים מבוססי מניות

מילון ואינדקס מונחים שנכללו בדוח סיכונים

להלן פירוט תמציתי למונחים שנכללו בדוח הסיכונים ומראה המקום שלהם

1. מונחים המתייחסים לניהול הסיכונים בבנק ולהלימות הון

מושג	הסבר	מראה מקום בדוחות הכספיים
Back testing	תהליך להערכת נאותות תוצאות מודל, במסגרתו נערכת השוואה בין תחזיות המודל לתוצאות בפועל.	פרק סיכון נזילות ומימון
CRM - Credit risk mitigation	שיטות להפחתת סיכוני האשראי, כגון: ביטוח חשיפת האשראי באמצעות ערבות או פיקדון.	פרק סיכון אשראי
CRO - Chief risk officer	מנהל הסיכונים הראשי. חבר הנהלה העומד בראש החטיבה לניהול הסיכונים בבנק. מנהל הסיכונים הראשי נושא באחריות לפונקציית ניהול הסיכונים, למסגרת ניהול הסיכונים המקיפה לרוחב הבנק, ותפקידים נוספים כפי שהוגדרו בהוראות המפקח על הבנקים.	המושג מופיע באופן מרובה
CSA - Credit support annex	נספח לחוזה ISDA, אשר מטרתו להפחית את החשיפה לסיכון צד נגדי, באמצעות כינון מנגנון להעברות כספים בין הצדדים הנגדיים כל אימת שהחשיפה מגיעה להיקף מסוים שנקבע מראש.	פרק סיכון אשראי
Expected Shortfall VaR	מודל האומד את ממוצע ההפסדים של מודל VaR מעבר לרמת המובהקות שנקבעה במודל VaR.	פרק סיכון שוק וריבית
HQLA - High Quality Liquid Assets	נכסים נזילים באיכות גבוהה, אשר ניתן להמירם למזומן בקלות ובמהירות, תוך הפסד ערך קטן או ללא הפסד בתרחיש קיצון.	פרק סיכון נזילות ומימון
ICAAP - Internal Capital Adequacy Assessment Process	תהליך פנימי להערכת נאותות ההון הכולל של הבנק. התהליך משלב, בין היתר, קביעה של יעדי ההון, תהליכי תכנון ההון ובחינת מצב ההון במגוון תרחישי קיצון. התהליך מהווה חלק מהנדבך השני של הוראת באזל II.	המושג מופיע באופן מרובה
ICAAR - Internal Capital Adequacy Assessment Report	הדוח המסכם של תהליך ה-ICAAP כאמור.	המושג מופיע באופן מרובה
KPIs - Key performance indicators	אינדיקטורים עיקריים לביצועים, המשמשים ככלי לגיבוש תובנות לגבי סטטוס ביצוע התהליכים לרוחב הבנק.	פרק סיכון תפעולי
KRI - Key risk indicators	אינדיקטורים עיקריים לסיכון הינם סרגלי מדידה לסיכון ו/או מדדים סטטיסטיים, המשמשים לניטור הגורמים העיקריים המזוהים עם סיכונים מפתח בתאגיד הבנקאי, על מנת לנסות ולאבחן את התממשות הסיכונים, מוקדם ככל שניתן.	פרק סיכון שוק וריבית, פרק סיכון תפעולי

מושג	הסבר	מראה מקום בדוחות הכספיים
Stressed VAR	אמידת הערך בסיכון (VaR) על בסיס נתונים היסטוריים המתארים תקופת משבר רלוונטית.	פרק סיכון שוק וריבית
באזל II	מסגרת להערכת הלימות הון וניהול הסיכונים אשר פורסמה בגרסתה הסופית על ידי ועדת באזל לפיקוח על הבנקים ב-2006.	המושג מופיע באופן מרובה
באזל III	מסגרת להערכת הלימות הון וניהול הסיכונים אשר פורסמה לראשונה על ידי ועדת באזל לפיקוח על הבנקים ב-2010.	המושג מופיע באופן מרובה
גישת השווי הכלכלי - EVE - Economic Value of Equity	גישת השווי הכלכלי לניתוח ואמידת השפעת שינויים בשיעורי הריבית על שוויים ההוגן של הנכסים, ההתחייבויות ופוזיציות חוץ מאזניות של הבנק.	פרק תמצית פרופיל הסיכון של הבנק, פרק ההון הרגולטורי, פרק סיכון שוק וריבית
דירוג אשראי (Score)	דירוג אשראי הינו ציון הניתן ללווה במסגרת הערכת יכולתו לעמוד בהתחייבויותיו במלואן ובהתאם למועד שנקבע.	פרק סיכון אשראי
דירוג לווה	דירוג המבטא את הערכת הסיכון של הבנק כנגד לווה או צד נגדי לעסקה.	המושג מופיע באופן מרובה
הגישה הסטנדרטית	גישה לחישוב ההון הנדרש בגין סיכון אשראי, שוק או תפעולי. חישוב הקצאת ההון נערך על פי נוסחה המבוססת על רכיבי הערכה פיקוחיים אשר הוגדרו על ידי המפקח על הבנקים.	פרק תחולה, פרק ההון הרגולטורי, פרק סיכון אשראי
הון פיקוחי (הון כולל)	ההון הפיקוחי מורכב משני רבדים: - הון רובד 1, הכולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף. - הון רובד 2. בהתאם להגדרתם בהוראת ניהול בנקאי תקין 202 - מדידה והלימות הון - ההון הפיקוחי	פרק תחולה, פרק ההון הרגולטורי
המשכיות עסקית	מצב בו הבנק פועל באופן רציף וללא הפרעות.	פרק תרבות הסיכון, פרק סיכון תפעולי
ועדת באזל	ועדת באזל הינה פורום לשיתוף פעולה בענייני פיקוח על הבנקים. מטרת הוועדה הינן הגברת ההבנה בנושאי הפיקוח עיקריים ושיפור איכות הפיקוח על תאגידים בנקאיים ברחבי העולם. הוועדה ידועה בעיקר בשל התקנים הבינלאומיים להלימות הון, עקרונות הליבה לפיקוח אפקטיבי על הבנקים ותיאום בין מדינות שונות ליצירת פיקוח חוצה גבולות על בנקים ברחבי העולם.	פרק תחולה, פרק ההון הרגולטורי, פרק סיכון אשראי
חברות דירוג אשראי חיצוניות	סוכנות המנפיקה דירוגי אשראי חיצוניים והוכרה על ידי הפיקוח על הבנקים בהתאם לדרישות הכשירות שהוגדרו. חברות דירוג האשראי החיצוניות הכשירות הינן: Fitch-I, Moody's, S&P.	פרק סיכון אשראי
יחס הון מזערי	היחס מייצג את דרישות שיעורי הון הפיקוחי המזעריים שהבנק מחויב להחזיק בהתאם לדרישות הוראת ניהול בנקאי תקין 201.	פרק ההון הרגולטורי
מבחני מצוקה (קיצון)	כינוי למגוון שיטות שנועדו להעריך את מצבו הפיננסי של תאגיד בנקאי בתרחיש.	המושג מופיע באופן מרובה

מושג	הסבר	מראה מקום בדוחות הכספיים
מסגרת ניהול הסיכונים	מסגרת עבודה לניהול הסיכונים הכוללת את המדיניות, הנהלים, המדידה, תאבון הסיכון והבקורות לניהול הסיכונים.	פרק הממשל התאגידי לניהול הסיכונים בקבוצת הבנק, פרק תגמול
מסמך הסיכונים	מסמך המציג בצורה תמציתית את פרופיל הסיכון של הבנק, על מנת לאפשר לדירקטוריון לעקוב אחר פעולות ההנהלה ולוודא שהן עולות בקנה אחד עם תיאבון הסיכון ועם מסגרת ניהול הסיכונים שאושרה על ידו. מסמך הסיכונים מדווח ומוגש לדירקטוריון בתדירות רבעונית.	המושג מופיע באופן מרובה
נדבך 1	הנדבך הראשון במסגרת העבודה של באזל II, כולל את חישוב דרישות ההון המזערי בגין סיכון אשראי (כולל סיכון הצד הנגדי), סיכון שוק (תיק סחיר בלבד) וסיכון תפעולי.	המושג מופיע באופן מרובה
נדבך 2	הנדבך השני במסגרת העבודה של באזל II המתייחס לתהליך הסקירה הפיקוחית. חלק זה מורכב מעקרונות היסוד הבאים: <ul style="list-style-type: none"> - הבנק יערוך תהליך ICAAP, כהגדרתו לעיל. - המפקח יקיים תהליך להערכת תהליך הערכת הלימות ההון על ידי הבנק, לבחינת יכולתו לבצע ניטור על יחסי ההון הפיקוחיים והעמידה בהם. - הבנק מצופה לפעול מעל יחסי ההון המזעריים אשר הוגדרו. 	המושג מופיע באופן מרובה
נדבך 3	הנדבך השלישי במסגרת העבודה של באזל II אשר מטרתו לעודד משמעת שוק על ידי פיתוח של מערכת דרישות גילוי, שתאפשר למשתתפים בשוק להעריך את ההון, החשיפות לסיכון ותהליכי הערכת הסיכון ובהתאם לכך להעריך את הלימות ההון של הבנק.	פרק תחולה
נכסי סיכון	מורכבים מסיכון אשראי, סיכון תפעולי וסיכון שוק המחושבים בשיטה הסטנדרטית כאמור בהוראות ניהול בנקאי תקין מס' 201-211.	פרק תמצית פרופיל הסיכון של הבנק, פרק ההון הרגולטורי
סיכון	סיכון הוא אפשרות (הסתברות) לפגיעה בהון, ברווחים, ביציבות התאגידי או ביכולתו להשיג את מטרותיו העסקיות.	המושג מופיע באופן מרובה
סיכון חוצה גבולות (Cross-Border)	סיכון להפסד כספי (לרבות בשל הליכים משפטיים, קנסות או סנקציות על ידי רשויות חוק או גורמים אחרים בישראל ובמדינות זרות) ולפגיעה במוניטין, הנובעים מאי עמידה של הבנק בהוראות דין שמקורן במדינות אחרות, בין הוראות המחייבות את הבנק, ובין הוראות שאינן מחייבות אך אי קיומן עלול להסב לבנק נזקים, או מפעילות בחוץ לארץ של לקוחות הבנק בניגוד להוראות דין כלשהו.	פרק סיכונים אחרים

מושג	הסבר	מראה מקום בדוחות הכספיים
סיכון אינפלציה	החשיפה להפסד כתוצאה מהשפעת שינויים במדד המחירים על רווחי התאגיד או הונו, לרבות באמצעות השפעה על פריטים חוץ מאזניים.	פרק סיכון שוק וריבית
סיכון אסטרטגי	סיכון אסטרטגי הינו סיכון בזמן אמת או פוטנציאל עתידי לפגיעה ברווחים, בהון או במוניטין הבנק, הנובע מהחלטות עסקיות שגויות, הטמעה לא נאותה של ההחלטות, או בהיערכות לא מספקת לשינויים בסביבה העסקית. קרי, הסיכון שהבנק בחר אסטרטגיה שגויה או שהוא לא יוכל לממש את התוכנית העסקית והאסטרטגית על פי התכנון.	פרק סיכונים אחרים
סיכון אשראי	סיכון אשראי הוא הסיכון שלוהו, או צד נגדי, של הבנק לא יעמוד בהתחייבויותיו כלפי הבנק.	המושג מופיע באופן מרובה
סיכון אשראי של צד נגדי	הסיכון שהצד השני לעסקה ייכנס לכשל לפני הסילוק הסופי של תזרימי המזומנים בעסקה.	המושג מופיע באופן מרובה
סיכון בסיס (הצמדה)	הסיכון לשחיקה בהון כתוצאה משינויים בשערי החליפין וקצב האינפלציה. החשיפה לסיכון בסיס קיימת כאשר הנכסים וההתחייבויות של הבנק נקובים במגזרי מטבע או הצמדה שונים.	פרק ההון הרגולטורי, פרק סיכון שוק וריבית
סיכון מוניטין	מוניטין הוא אוסף של תפיסות, דעות ואמונות של בעלי העניין לגבי התאגיד, בהתבסס על ניסיונם וציפיותיהם. סיכון מוניטין הוא הסיכון לרווחי התאגיד, ליציבות או ליכולתו להשיג את יעדיו, כתוצאה מפגיעה במוניטין העשוי לנבוע מפרקטיקות התאגיד, מצבו הפיננסי או פרסום שלילי (אמיתי או כוזב).	פרק סיכון תפעולי, פרק סיכונים אחרים
סיכון מימון	סיכון מימון או סיכון גיוס הנזילות (Funding liquidity risk) - הסיכון שהתאגיד לא יוכל לעמוד ביעילות בצרכי תזרים המזומנים והביטחונות שלו, הצפויים והבלתי צפויים, הנוכחיים והעתידים, בלא שהדבר ישפיע על פעילויותיו היומיומיות או על מצבו הפיננסי.	פרק סיכון נזילות ומימון
סיכון משפטי	סיכון משפטי הינו חלק מהסיכון התפעולי, וכולל סיכון להפסד כתוצאה מחשיפה לקנסות, תביעות משפטיות ו/או צעדי עונשין מהפרות חוזיות ואי הסכמות. הסיכון המשפטי כולל סיכונים הנובעים מחשיפה משפטית בשל התנהלות הבנק עם בעלי העניין השונים שלו (כגון: לקוחות, ספקים וצדדים שלישיים אחרים).	פרק סיכון תפעולי
סיכון נזילות	הסיכון לרווחי התאגיד הבנקאי וליציבותו הנובע מאי יכולתו לספק את צרכי נזילותו.	פרק סיכון אשראי, פרק סיכון תפעולי, פרק סיכון נזילות ומימון

מושג	הסבר	מראה מקום בדוחות הכספיים
סיכון ציות ורגולציה	סיכון להטלת סנקציות משפטיות או רגולטוריות, להפסד פיננסי מהותי או לנזק תדמיתי, אשר הבנק עלול לספוג כתוצאה מכך שאינו מקיים את הוראות הציות (כגון: הוראות הדין, הרגולציה, סטנדרטים ודרכי התנהגות מקובלים המצופים מהתאגיד).	פרק תרבות הסיכון, פרק סיכונים אחרים
סיכון רגולטורי	הסיכון לרווחי התאגיד, ליציבותו או ליכולתו להשיג את יעדיו, כתוצאה מהשפעת רגולציה עתידית.	פרק סיכון תפעולי
סיכון ריבית	הסיכון לרווחי הבנק (שינוי בהכנסות) או להון הבנק, הנובע בעיקר, מתזוזות בשיעורי הריבית, תזוזות שונות של עקומים שונים שבהם הבנק משתמש לפעילותו העסקית, או מהעובדה ששינוי בריבית יכול לגרום לשינוי במבנה הנכסים וההתחייבויות של הבנק, כתוצאה ממימוש אופציות לפרעון מוקדם, בגין שינוי ברמת הריבית במשק. שינויים בשיעורי הריבית משפיעים על רווחי הבנק (שינוי בהכנסות) ועל שווי נכסיו (שינוי בשווי הוגן).	פרק תחולה, פרק ההון הרגולטורי, פרק סיכון שוק וריבית
סיכון ריכוזיות האשראי	ריכוז של סיכון הוא כל חשיפה יחידה או קבוצת חשיפות בעלות פוטנציאל לגרום הפסדים גדולים מספיק (באופן יחסי להון הבנק, נכסיו או לרמת הסיכון הכוללת) עד כדי איום על מצב התאגיד או יכולתו להמשיך בפעילות הליבה שלו. ריכוזיות אשראי הינה סיכון הגלום בקשר (קורלציה), בין חשיפות אשראי שונות בקבוצה או תיק של חשיפות בשל מאפיינים משותפים, כגון: ריכוזיות לווים, ריכוזיות גיאוגרפית, ריכוזיות ענפית וריכוזיות בטחונות.	פרק תחולה, פרק סיכון אשראי
סיכון שוק	הסיכון להפסד בפוזיציות מאזניות וחוז' מאזניות הנובע משינוי בשווי ההוגן של מכשירים פיננסיים עקב שינוי בגורמי הסיכון בשוק (שיעורי ריבית, שערי חליפין, מחירי מניות, סחורות ואינפלציה).	המושג מופיע באופן מרובה
סיכון תפעולי	הסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים, מערכות, או כתוצאה מאירועים חיצוניים. סיכון זה מובנה בכל המוצרים, הפעילויות, התהליכים והמערכות.	המושג מופיע באופן מרובה
סקר סיכונים תפעוליים	סקר סיכונים תפעוליים נערך לפחות אחת לשלוש שנים, או לאורך תקופה של עד שלוש שנים. הסקר כולל את זיהוי הסיכונים המעורבים בתהליכים השונים בבנק, הערכת של הסיכונים שזוהו, המלצות למזעורם ותעדוף הטיפול.	פרק סיכון תפעולי
פרופיל הסיכון	הערכת הסיכון המצרפי הגלום בחשיפות ופעילות העסקית של הבנק לנקודת זמן.	המושג מופיע באופן מרובה
שיעור המימון (LTV)	היחס בין המסגרת המאושרת בעת העמדת המסגרת לבין שווי הנכס.	פרק סיכון אשראי

מושג	הסבר	מראה מקום בדוחות הכספיים
שלושת קווי ההגנה	תפיסת ניהול הסיכונים כוללת חלוקה לשלושה קווי הגנה: - הקו הראשון – נוטלי הסיכון: הנהלות קווי העסקים נושאות באחריות לזיהוי, להערכה, למדידה, לניטור להפחתה לדיווח על הסיכונים המובנים. כמו כן, אחראית לניהול סביבת בקרה נאותה לניהול הסיכון. - הקו השני – בקרי הסיכון: פונקציית ניהול הסיכונים, תפקידה הוא להשלים את פעילויות ניהול הסיכונים של קו העסקים. אחראית בין היתר, לתכנון ופיתוח מסגרת עבודה לניהול סיכונים ואתגור ניהול הסיכונים בקווי העסקים. - הקו השלישי - הביקורת הפנימית, מבצעת סקירה בלתי תלויה ואתגור של הבקורות, התהליכים והמערכות לניהול הסיכונים.	המושג מופיע באופן מרובה
תאבון הסיכון	החלטת הבנק בנוגע לרמת הסיכון שהתאגיד הבנקאי מוכן לקבל בהתחשב במאפייני סיכון/תשואה.	המושג מופיע באופן מרובה
תיקוף מודל	תיקוף מודל הינו תהליך לבדיקת והערכת ביצועי מודל והסיכון הגלום בשימוש בו. תהליך תיקוף מודל כולל בחינה של רכיבי המודל השונים, עקרונות והנחות, פלט קלט ועיבוד.	פרק סיכון אשראי

2. מונחים המתייחסים לבנקאות ופיננסיים

מושג	פירוש	פרק בדוח
CDS - Credit default swap	מכשיר פיננסי המאפשר העברת חשיפת אשראי למנפיק המכשיר בין צדדים בעסקה. קונה המכשיר רוכש ביטוח מהמוכר למקרה של אי עמידה בתשלום על ידי מנפיק נייר הערך, תמורת תשלום פרמיה תקופתית.	פרק סיכון אשראי
OTC - Over the Counter	עסקה במכשירים פיננסיים אשר מבוצעת מעבר לדלפק, ולא בבורסה.	פרק סיכון אשראי
איגוח	איגוח מסורתי הוא מבנה שבו תזרים מזומנים ממאגר חשיפות בסיס משמש לשירות של לפחות שתי שכבות שונות של פוזיציות או רובדי סיכון המשקפות דרגות שונות של סיכון אשראי. התשלומים למשקיעים תלויים באיכות הביצוע של חשיפות הבסיס הספציפיות, בניגוד לתשלומים הנובעים מהתחייבות של הישות שיצרה את החשיפות.	פרק תחולה, פרק ההון הרגולטורי, פרק סיכון אשראי
חיתום אשראי	תהליך הכולל ניתוח והערכה של סיכון האשראי הגלום בעסקה, ואישורה בהתאם למדיניות ולנהלים, לשם העמדת האשראי.	המושג מופיע באופן מרובה
בקרת אשראי	תהליך סקירה למטרת הערכת הביצועים של הצוות העוסק	פרק תרבות הסיכון, פרק סיכון אשראי

מושג	פירוש	פרק בדוח
	במתן אשראי ומצב תיק האשראי בכללותו. תהליך זה מבוצע בדיעבד על ידי יחידת בקרת אשראי בבנק, ובמסגרת הסקירה נבדקים בין היתר מהימנות הדירוג, ונאותות הסיווג וההפרשה.	
הסכם ISDA	הסכם המכסה עסקאות בנגזרים בין בנקים, ומאפשר צירוף וקיזוז לסכום אחד של התחייבויות נטו של אחד הצדדים בכל העסקאות ביחד, בעת התרחשות אירוע פשיטת רגל או אירוע אחר המאפשר סגירת עסקאות על פי ההסכם.	פרק סיכון אשראי
הפרשה להפסדי אשראי	הפרשה אשר נועדה לכסות הפסדי אשראי צפויים בתיק האשראי של הבנק. הפסדים אלו מייצגים את סכום המחיקות נטו שצפוי (likely) שיתממש לגבי הלוואה או קבוצה של הלוואות בהינתן העובדות והנסיבות בתאריך ההערכה.	פרק ההון הרגולטורי, פרק סיכון אשראי
התניות פיננסיות	התניות שנקבעו בין הלווה למלווה בחוזה הלוואה, המגדירות תנאים מתלים להעמדת האשראי, כגון, עמידה ביחסים פיננסיים מסוימים. לעיתים הפרת תנאי זה עשויה להוות עילה להעמדת האשראי לפירעון מדי.	פרק סיכון אשראי
חוב בארגון מחדש	חוב בעייתי בארגון מחדש מוגדר כחוב אשר לגביו, מסיבות כלכליות או משפטיות הקשורות לקשיים פיננסיים של חייב, הבנק העניק ויתור בדרך של שינוי בתנאי החוב במטרה להקל על החייב את נטל תשלומי המזומן בטווח הקרוב (הפחתה או דחייה של תשלומים במזומן שנדרשים מהחייב) או בדרך של קבלת נכסים אחרים כפירעון החוב (בחלקו או במלואו).	פרק סיכון אשראי
חוב בהשגחה מיוחדת	חוב בהשגחה מיוחדת הוא חוב שיש לו חולשות פוטנציאליות, שבגינן נדרשת תשומת לב מיוחדת של הנהלת הבנק. אם החולשות לא יטופלו, עלולה להיגרם הידרדרות בסיכויים לפירעון החוב.	פרק סיכון אשראי
חוב נחות	חוב נחות הוא חוב שאינו מוגן באופן מספק על ידי ביטחונות או על ידי יכולת התשלום של החייב, וקיימת אפשרות שהבנק יספוג בגינו הפסד אם הליקויים לא יתוקנו, לרבות חוב מעל 700 אלפי שקלים חדשים שנמצא בפיגור של 60 עד 89 ימים.	פרק סיכון אשראי

מושג	פירוש	פרק בדוח
חוב פגום	חוב יסווג כחוב פגום כאשר תשלום הקרן או הריבית בגינו מצויים בפיגור של 90 ימים או יותר, למעט אם החוב מובטח היטב ונמצא בהליכי גביה. כמו כן, כל חוב שתנאיו שונו במסגרת ארגון מחדש של חוב בעייתי יסווג כחוב פגום, אלא אם לפני הארגון מחדש ולאחריו נערכה בגינו הפרשה להפסדי אשראי לפי שיטת עומק הפיגור בהתאם לנספח להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 בדבר חובות בעייתיים בהלוואות לדיור.	פרק ההון הרגולטורי, פרק סיכון אשראי
חובות בעייתיים	חובות המסווגים באחד מהסיווגים השליליים הבאים: השגחה מיוחדת, נחות או פגום.	פרק סיכון אשראי
כרית הנזילות	יתרת הנכסים הנזילים בבנק לאחר הפעלת מקדמי בטחון הולמים אשר נקבעו מראש.	פרק סיכון נזילות ומימון
יחס כיסוי נזילות מזערי	היחס בין כרית הנזילות לבין תזרים יוצא חזוי נטו לתקופה של חודש קדימה, תחת תרחישים שונים.	פרק סיכון נזילות ומימון
ליווי פרויקט פיננסי	שיטת ליווי פרויקט פיננסי (ליווי סגור) הינה שיטת מימון, שבה הלווה מצפה להיפרע בעיקר מהתקבולים הצפויים מהפרויקט, אשר מהווים גם מקור החזר וגם ביטחון לחשיפה. במסגרת שיטה זו, נערך מעקב שוטף אחר הפרויקטים הממומנים.	פרק סיכון אשראי
משך חיים ממוצע - מח"מ	אורך החיים הממוצע של איגרת חוב. נמדד בשנים באמצעות שקלול תשלומי הקרן של האיגרת והריבית עליה לאורך חייה עד לפדיונה הסופי. משך חיים ממוצע של איגרת מבטא את רגישות המכשיר הפיננסי לשינויים בשיעורי הריבית. המח"מ מחושב כיחס בין ממוצע משוקלל של תשלומי איגרת החוב למחירה.	פרק סיכון שוק וריבית, פרק סיכון נזילות ומימון
נגזרים	מכשיר פיננסי או חוזה אשר שוויו משתנה בתגובה לשינוי במחיר נכס הבסיס (מכשיר פיננסי, נכס פיזי, מדד מחירים, דירוג אשראי או נכס בסיס אחר), דורש השקעה ראשונית קטנה או מינימלית ביחס לסוגים אחרים של חוזים, וצפוי להיות מסולק במועד עתיד.	המושג מופיע באופן מרובה

מושג	פירוש	פרק בדוח
ניהול נכסים והתחייבויות (ALM)	טכניקה המיושמת על ידי ארגונים על מנת להתאים בין מבנה הנכסים וההתחייבויות על מנת להבטיח את נאותות התשואה להון. כלומר, ניהול הסיכונים הנובעים מפערים בין מבנה הנכסים וההתחייבויות, ברמה העסקית. במסגרת זו נכללים תהליכים לניהול סיכוני שוק ונזילות, קביעת מחירי צל ועוד.	פרק סיכון שוק וריבית
תיק בנקאי/תיק לא סחיר	התיק הבנקאי שהוא עיקר הפעילות של הבנק, מכיל את כל העסקאות שאינן כלולות בתיק הסחיר, לרבות מכשירים פיננסיים נגזרים המשמשים כעסקאות הגנה לתיק הבנקאי.	פרק סיכון שוק וריבית
תיק סחיר	התיק הסחיר בבנק כולל את התיקים המנוהלים בחדר העסקאות כעושה שוק, וכן תיקי ניירות ערך למסחר ועסקאות נגזרים אשר בוצעו כחלק מאסטרטגית שוק ספציפית, המנוהלת בניהול הפיננסי תחת מגבלות ספציפיות של חשיפה ורווחיות.	פרק סיכון שוק וריבית

3. מונחים המתייחסים להוראות רגולטוריות

מושג	פירוש	פרק בדוח
FATCA - Foreign Accounts Tax Compliance Act	חוק ה-FATCA האמריקאי - Foreign Account Tax Compliance Act קובע חובת דיווח לרשות המסים האמריקאית (ה-IRS) על חשבונות המוחזקים על ידי דמויות אמריקאיות (U.S Person) במוסדות פיננסיים זרים (מחוץ לארה"ב).	פרק סיכונים אחרים
LCR - Liquidity coverage ratio	יחס כיסוי הנזילות - מוגדר כיחס בין הנכסים הנזילים באיכות גבוהה ובין תזרים המזומנים היוצא נטו ל-30 הימים הבאים, תחת תרחיש קיצון. היחס משמש כמדד ליכולת הבנק לעמוד בצרכי נזילותו לתקופה של חודש קדימה.	פרק סיכון נזילות ומימון

4. מונחים אחרים

מושג	פירוש	פרק בדוח
SOX	חקיקה אמריקאית, אשר אומצה בחלקה על ידי בנק ישראל, ומטרתה להסדיר את תחומי האחריות והבקרה הפנימית על הדיווח הכספי והגילוי בארגון.	פרק סיכון תפעולי
ממשל תאגידי	מכלול הקשרים בין ההנהלה, הדירקטוריון, בעלי המניות ובעלי העניין אשר מרכיבים את המבנה אשר באמצעותו נקבעים יעדי הבנק והאמצעים להשגתם ולניטורם. כמו כן, הממשל התאגידי תומך בהגדרת חלוקת קווי הסמכות והאחריות ובאופן תהליך קבלת ההחלטות.	המושג מופיע באופן מרובה